

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

UŽIVANJE DROG MED MLADOSTNIKI PRI NAS

Mentorica: dr. Vera Grebenc

Ksenija Ozmec

LJUBLJANA, 2009

ZAHVALA

Iskrena zahvala gre mojim staršem, ki so me v vseh letih študija brezpogojno podpirali in verjeli vame. Prav posebna zahvala sestri Saši, brez katere danes ne bi bila oseba, kakršna sem in brez katere tudi moje diplomske naloge najverjetneje ne bi bilo.

Zahvaljujem se tudi vsem prijateljem in sorodnikom, ki so me pri pisanju diplomske naloge spodbujali in mi bili v oporo, predvsem pa sogovornikom, ki so bili pripravljeni z mano deliti svoje osebne zgodbe, izkušnje, brez katerih te naloge prav tako ne bi bilo.

Hvala mentorici Veri Grebenc za vso pomoč pri pisanju in topel, razumevajoč odnos, s katerim mi je vedno znova dajala novih moči in vero vase.

Hvala Blažu Mescu, Vitu Flakerju in vsem ostalim, ki so kakorkoli pripomogli k nastanku moje diplomske naloge.

Hvala prijateljem, s katerimi smo skupaj živeli v študentskem domu, saj so moja zadnja leta študija spremenili v najlepše življenjsko obdobje. Hvala vsakemu posebej!

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ksenija Ozmec

Naslov diplomske naloge: Uživanje drog med mladostniki pri nas

Kraj: Ljubljana

Leto: 2009

Število strani: 108

Število slik: 7

Število tabel: 0

Število bibl. opomb: 0

Število prilog: 3

Mentorica: dr. Vera Grebenc

Deskriptorji: droge; alkohol; zasvojenost; uživalci drog; strokovno delo z uživalci drog; položaj uživalcev drog v družbi; zmanjševanje škode v zvezi z uživanjem drog; varovalni dejavniki v zvezi z uživanjem drog

Povzetek: Naloga prikazuje vsakodnevno življenje ljudi, ki uživajo droge, predvsem pa težave, s katerimi se najpogosteje srečujejo in načine, kako se z njimi soočajo. Od sogovornikov, ki so uživalci alkohola/drog izvemo zgodbe začetka uživanja drog, posledice posameznikovega uživanja drog in njihove izkušnje s strokovnim osebjem (socialni delavci, zdravstveno osebje, policija, sodstvo). Za uživalce same je velikega pomena, da so socialni delavci zmeraj »na njihovi strani«, njihovi zagovorniki in nikoli nekdo, ki jih obsoja. Pri načrtovanju programov je za socialno delo ključnega pomena to, da načrtovalci ne izhajajo z lastnega stališča, temveč s stališča uporabnikov/uživalcev drog. Od sogovornikov, ki so uživalci alkohola/drog izvemo, da si od strokovnih delavcev najbolj želijo konkretnih ukrepov za izboljšanje kakovosti življenja in ne zgolj svetovalnih razgovorov in drugih podobnih oblik razreševanja stisk uporabnikov.

Title: Drug use among young people

Descriptors: drugs; alcohol; addiction; drug users; professional work with drug users; social status of drug users; harm reduction related to drug use; protective factors related to drug use

Abstract: This work shows the daily lives of people who use drugs and especially the problems that they most commonly encounter and how they are facing them. From

interlocutors, who are users of alcohol/drugs we learn the stories of their first encounter with alcohol/drugs, the consequences of that individual's drug use and their experience with professional staff (social workers, medical personnel, police and justice). For the drug users themselves it is of great importance that the social workers are always "on their side," their supporters, and never someone that condemns them. When designing social work programs it is crucial that the planners don't already have a preestablished viewpoint, but that they develop it from the perspective of users/drug users. From interlocutors, who are users of alcohol/drugs we also learn that what they mostly want from professional staff (social workers) is concrete measures to improve the quality of life and not just advisory interviews and other similar forms of distress solving users.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1 Opredelitev in delitev drog.....	1
1.2 Miselni modeli.....	7
1.3 Položaj uživalcev drog v družbi	8
1.4 Slogi uživanja	12
1.5 Vzroki za poseganje po drogah	15
1.6 Pravica do omame?.....	19
1.6.1 Pro: Kaj pravijo zagovorniki drog?.....	20
1.6.2 Contra: Upravičeni argumenti ob primeru kanabisa.....	20
1.7 Zmanjševanje škode	21
1.7.1 Nizkopražni programi odvajanja.....	23
1.8 Zasvojenost.....	25
1.8.1 Zasvojenost je potreba	26
1.8.2 Zasvojenost je umetna novotvorba med potrebami	26
1.8.3 Vsaka zasvojenost je omama	27
1.8.4 Zasvojenost je škodljiva.....	27
1.9 Varovalni dejavniki pred škodljivim pitjem alkohola in dejavniki tveganja zanj.....	30
2 PROBLEM.....	34
3 METODOLOGIJA.....	37
3.1 Vrsta raziskave	37
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov	37
3.3 Populacija in vzorčenje.....	38
3.4 Zbiranje podatkov.....	38
3.5 Obdelava in analiza podatkov.....	39
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	40
5 SKLEPI	65
6 PREDLOGI	67

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Opredelitev in delitev drog

Različni avtorji pišejo o tem, da so ljudje od nekdanj živeli z drogami. Nekateri menijo, da je potreba po omami del človeškega življenja. »Arnold Gehlen je drogo imenoval prastara človekova last in tako podal nekoliko veljavnejšo, bolj pozitivno, bolj kakovostno oznako. Omamljenost pelje iz sveta resničnosti. Posreduje nove načine življenja in privede do neznanih zaznav. Tako nekdo vidi in ocenjuje resničnost v omami drugače, kakor jo vidi in ocenjuje v treznem stanju.« (Täschner 2002: 9)

V uvodu diplomske naloge se mi zdi smiselno zastaviti vprašanje: »Zakaj bi nekdo želel v stanje »neresničnosti«, v stanje omame?« (To je vprašanje, ki so ga postavili strokovnjaki, ki so proučevali področje drog, nekaj pozornosti pa mu posvečam tudi sama svoji diplomski nalogi.) Odgovore na postavljeno vprašanje sem iskala ne samo v knjigah, ampak tudi pri ljudeh, ki so se bili pripravljeni pogovarjati z mano o svoji prvi izkušnji z drogo. Vsak posameznik, ki je z mano delil svojo zgodbo, je bil edinstven, prav tako pa je bila edinstvena tudi njegova zgodba. Vsaka zgodba mi je razširila pogled, ter dala novo razumevanje o zasvojenosti in o ljudeh, ki droge uživajo.

Zaradi uživanja drog postanejo ljudje ranljivejši in bolj izpostavljeni socialnemu izključevanju (stigmatizacija, izolacija, brezposelnost), pri čemer so ranljivejše skupine izpostavljene tudi problematičnejšemu uživanju drog (mladi, priseljenci, manjšine, pripadniki delavskega razreda). Škoda, ki jo utрпи posameznik je tako prej posledica socialnega obubožanja kot pa samega uživanja drog. (Flaker 2002a: 253)

Kot piše Vera Grebenc v svojem magistrskem delu, so v raziskavi, pri kateri je pod okriljem Vita Flakerja tudi sama sodelovala ugotovili, da je v Sloveniji najmanj 5.000 intravenoznih uživalcev heroína, zapiše pa tudi, da jih je bolj verjetno 10.000 in da je vseh ostalih verjetno še enkrat toliko. (Grebenc 2003: 7)

»Stari so med 15 in 50 let, največ pa jih je med 20 in 30 let. Glede na podatke, ki so na voljo, je težko govoriti, kako se pri nas giblje trend uživanja drog. Po nekaterih statistikah sodeč

(število prekrškov, policijske obravnave, število metadonskih pacientov) bi lahko domnevali, da se število še vedno zvišuje, vendar pa obstajajo tudi nekateri kazalci, ki kažejo, da se je pri nas *scena* s heroinom ustalila. Ustalilo se je število predoziranja s smrtnim izidom, kar je eden od takih podatkov, ki govore o stabiliziranju uživanja heroina. Podobno lahko sklepamo tudi na podlagi izkušenj drugih držav, saj je številčno odstotek uživalcev heroina primerljiv z državami, ki imajo podobno stopnjo nezaposlenosti.« (Grebenc 2003; po Flaker 2002a: 80-81)

Da se izognemo dvomnosti okrog pomena drog v tej nalogi, bi povedala, da »na splošno razlikujemo med dovoljenimi drogami, kot so alkohol, nikotin in zdravila, ter prepovedanimi, med katere spadajo heroin, kokain, halucinogeni (npr. LSD), hašiš in marihuana.« (Več avtorjev 1997: 22) Opredelitve sicer niso pri vseh avtorjih enoznačne, vendar sem izbrala to definicijo, saj se mi zdi najprimernejša glede na substance, ki me zanimajo.

Če vzamemo za primer alkohol, nam je na voljo veliko podatkov o tem, kako škodljiv je le-ta, saj dobesedno uniči ogromno število ljudi. Zanimiv je podatek, da ima Nemčija »2.500.000 zasvojenecv z alkoholom, 1.000.000 zasvojenecv z zdravili, 10.000.000 zasvojenecv z nikotinom, ter 120.000 zasvojenecv s heroinom.« (Več avtorjev 1997: 22) Že tukaj se vidi očitna razlika med številom zasvojenecv z različnimi substancami, močno namreč vodijo **odvisnosti od dovoljenih drog**. Še bolj prepričljiv podatek o večji škodljivosti dovoljenih drog pa je ta, da prav tako v Nemčiji »zaradi posrednih in neposrednih posledic uživanja vsakovrstnih drog umre na leto približno 40.000 ljudi zaradi alkohola, 8.000 ljudi zaradi zdravil, 111.000 ljudi zaradi nikotina, ter 2.000 ljudi zaradi cestnega heroina (nečist, na ulici nabavljen heroin).« (ibid: 23)

Smiselno je razmisliti o dejstvu, da je kazniva že sama posest kokaina in heroina, alkohol pa je možno in kar je še pomembneje - dovoljeno kupiti in uživati skorajda kjerkoli in kadarkoli, kljub temu, da vemo, kakšne posledice pušča pri ljudeh po redni in prekomerni uporabi. V najhujšem primeru vodi v smrt.

Slovenija je pitju alkohola precej naklonjena. Geografska lega nam omogoča predvsem pridelavo vina, nekaj pridelamo sami tudi žganja in piva. Običaji in kultura pa pitje celo vzpodbujajo, saj v Zdravljici, državni himni pojemo, da nas veseli piti vino. Vinska trta ima pri nas poseben simbolni pomen.

<http://www.erevija.com/novica/1065974/Alkoholizem-v-Srbiji-vse-vecji-problem:-Vsak-sesti-odrasel-prebivalec-je-alkoholik>

Pomembno se mi zdi povedati, da se omamne snovi v družbi obravnava zelo različno, predvsem je zelo različna tolerantnost ljudi do posamezne droge. Kljub številnim raziskavam in znanstveno podprtim dokazom o škodljivosti alkohola, ga mnogi še vedno smatrajo za neškodljivo ali vsaj manj škodljivo snov in se ne zavedajo nevarnosti posledic, ki jih pušča pri uživalcih.

Mehke droge, na primer tobak in alkohol, so v večini primerov med ljudmi bolj sprejemljive kot trde droge, recimo heroin ali kokain. Veliko bolj sproščeno govorimo o alkoholni opitosti, kot recimo o omamljanju s trdimi drogami. Droge so namreč bile in zaenkrat ostajajo tabu tema. Vendar ne toliko za uživalce same, kot za ostale ljudi, torej tiste, ki drog ne uživajo.

Da imajo uživalci drog v družbi zelo slab položaj, je znano. Precej vpliva na to imajo tudi mediji, ki stereotipe o uživalcih vedno znova potrjujejo v svojih zgodbah in fotografijah. »Zgodbe, ki jih objavljajo, so si podobne, najpogosteje tragične, žalostne ali šokantne, a hkrati tudi vznemirljive, posebne. Fotografije, ki spremljajo medijske novice, navadno prikazujejo slike shujšanih, zamaknjenih ali opletajočih se postav, najpogosteje mladih moških, v bližini leži pribor za injiciranje.« (Grebenc 2003; po Carnwath, Smith 2002: 108)

<http://24ur.com/novice/slovenija/trenja-otroci-s-postaje-zoo.html>

Približno take so v mojem spominu tudi podobe oseb iz znanega filma *Otroci s postaje Zoo*, ki sem ga nazadnje gledala pred približno desetimi leti; suhcene, blede punce ali bolje rečeno punčke, z globokimi rjavimi ali temnomodrimi podočnjaki, slabotna telesca in na obrazih ravnodušen izraz. Podobo glavne igralkе omenjenega filma sem našla tudi na spletu in je vidna spodaj. Dekle iz filma se še danes bori s stereotipi, katere so ji prilepili zaradi odigrane vloge v omenjenem filmu. Ljudje jo tudi po vseh teh letih še vedno vidijo le kot narkomanko, kot osebo, katere bistvo življenja so samo droge. Nikakor pa je ne vidijo kot mamo, kot osebo, ki ima svoje želje, cilje, svojo prihodnost. Težko bi trdili, da niso mediji tudi pri tem odigrali svoje pomembne vloge.

<http://www.rtvsllo.si/kultura/knjige/christiane-f-se-vedno-otrok-s-postaje-zoo/156188>

Vera Grebenc zapiše, da »mediji nedvomno pomagajo pri kreiranju mitov, ki postanejo del popularne vednosti o drogah in uživalcih drog. Preko medijev se o uživalcih drog posreduje tudi vrsta stereotipov, ki postavljajo kriterije, kaj je sprejemljivo družbeno sporočilo o uživanju drog.« (2003: 15)

Kot zanimivost spodaj navajam nekaj primerov, kako mediji pišejo o *narkomanih*, kakor uživalce drog sami najpogosteje poimenujejo.

→ Prvi primer, iz časnika Večer:

Oni, otroci s postaje Zoo

Christiane F. danes: "Ta prekleta knjiga je uničila moje življenje. Celo zdaj, 25 let po izidu, ljudje v meni vidijo samo tisto zadeto punco, ne pa mame in ženske, ki išče novo priložnost."

http://bor.czp-vecer2000_XP/2005/02/21/2005-02-21%20STR-11-11%20MX-01%20IZD-00-02-03-04-05-06%20PAG-REPORTAZE-ZANIM.PDF

→ Drugi primer, članek na spletu iz oddaje Trenja na komercialni slovenski televiziji:

Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj. Šokantni prizori, na stotine uporabljenih, morda tudi okuženih igel leži na tleh, med smetmi, zapicene so v drevesa, okna.

<http://24ur.com/novice/slovenija/trenja-otroci-s-postaje-zoo.html>

→ Tretji primer, v katerem je morda najbolj zanimivo to, da je članek uvrščen v rubriko Črna kronika in to, da so kot »značke« navedene samo besede z dokaj negativnim prizvokom: Narkomanka na otroškem oddelku celjske bolnišnice

ČRNA KRONIKA/ Značke: celjska bolnišnica, droge, mamila, narkoman/

<http://simonasolinic.wordpress.com/2008/11/10/narkomanka-na-otroskem-oddelku-celjske-bolnisnice/>

→ Četrti primer: Naslov v Žurnalu:

NARKOMANI

Igle odvržejo kar na igrišče

Nova Gorica/ 17. 3. 2008, 09:25/ Veronika Rupnik, časnik Žurnal24/ Komentarjev: 1

Na šolskem igrišču se zbirajo narkomani. Nujna poostritev nadzora. Igle odvržejo kar na igrišče.

Seveda je treba poudariti, da nevarnost okužb z iglami in druge nesreče povezane z uživanjem drog niso zanemarljive. Ozaveščenost ljudi o tem se mi zdi izjemnega pomena.

200 zasvojenec s trdo drogo na leto obravnava novogoriška ambulantna za zdravljenje odvisnosti. Po nekaterih ocenah je vseh dvakrat toliko. Podpis: Ograja okrog igrišča se je izkazala kot nezadosten ukrep. © BOBO

<http://www.zurnal24.si/cms/novice/slovenija/index.html?id=38573&active=>

»Čeprav samo uživanje drog ni prepovedano, pa je moralna obsodba uživanja legalna in nujna. Medijske podobe uživalcev drog so pogosto obarvane z moralističnim pogledom, ki naj pri ciljni publiki vzbudi občutja jeze, zgražanja. Novica naj šokira, preseneti. Uživalec drog je šibak, grešnik, podlega zlobnim in nebrzdanim strastem. Do vstopa v skupnost lahko pridobi pravico le tako, da prizna nizkotno naravo in se pokesa zaradi svoje grešnosti.« (Grebenc 2003: 16)

Ljudje pa o drogah niso seznanjeni s kakega drugega zornega kota. Niti sami ne prebirajo strokovne literature, ki bi jih bolje seznanila z znanjem na tem področjem niti (vsaj v večini primerov) nimajo ustvarjenega lastnega mnenja na podlagi izpovedi, zgodb ljudi, ki so se sami z drogami že srečali ali celo z lastno izkušnjo z uživanjem drog. Zato ljudje (neuživalci) vedo edino to, kar preberejo, slišijo ali vidijo v medijih in to dokaj nekritično »shranijo« v možgane kot edino pravilno. Njihovo mnenje v glavnem ostane naspremenjeno, saj ni v navadi, da bi mediji spodbujali pozitivno razmišljanje in kako posebno naklonjenost do uživalcev drog. Tako tudi ostali ne dobijo druge informacije kot to, da so uživalci drog slabi ljudje.

Mediji imajo nekak monopol nad ustvarjanjem mnenj pri ljudeh, ki poslušajo, berejo in gledajo njihove zgodbe.

1.2 Miselni modeli

Gledano z različnih zornih kotov si lahko ustvarimo različno mnenje o drogah in o ljudeh, ki jih uživajo. Vsako področje dela ima svoje videnje in svoje prioritete glede nalog, problemov, situacij, s katerimi se srečujejo.

Vera Grebenc ugotavlja, da so med najvplivnejšimi modeli, ki narekujejo zaznavanje drog *moralni, medicinski, kazenskopravni* in *socialni*. (Grebenc: 2003: 10)

»Prav ti modeli tudi razdelijo vloge in lastnosti, pripisane ljudem, ki drogo uživajo. Skozi **moralni** pogled dobijo uživalci drog oznake, da so grešni, zlobni, brezvestni, pokvarjeni, izprijeni, hedonistični in zato potrebujejo moralno korekcijo. **Medicinski** narekuje podobe uživalcev, po katerih so ti bolni, zmešani, okuženi, nori ter potrebujejo medicinsko pomoč in obravnavo. **Kazenskopravni** pogled določa podobe, po katerih so uživalci drog kriminalni, slabi, neodgovorni, nesocialni in jih je potrebno kaznovati. Omenjeni trije pogledi zožujejo zorni kot predvsem na ravnanje posameznika, medtem ko četrti, **socialni**, sicer upošteva širši kontekst, kot na primer ekonomske in družbene razmere, uživalce drog pa prikazuje predvsem kot žrtve teh razmer.« (Grebenc 2003: 10 – 11; po MacDonald, Patterson 1991, Kenny, McCabe 1999, Rasmussen 2000, Flaker 2002)

Grebencova podaja nekaj svojih pogledov glede zgornje opredelitve modelov, ki se ji zdijo problematični. Sama bi se ji pridružila predvsem v kritiki medicinskega modela, ki pravi, da

mora bolnik, če se hoče pozdraviti, sprejeti avtoriteto profesionalcev in se podrediti ljudem, ki so že sicer v dominantnejšem položaju. S tem se uživalec drog preda, prizna svoj šibkejši položaj in se nekako vda mišljenju, da je žrtev bolezni, zasvojenosti. Tako lahko tisti, ki predstavljajo avtoriteto v življenju tega človeka, odločajo namesto njega in ga ne vprašajo po njegovem mnenju.

Tukaj bi omenila, da sem imela sama nekaj podobnih izkušenj, predvsem v primerih, ko so bili ljudje institucionalizirani, saj so drugi (predvsem zdravniki, pa tudi ožji sorodniki) odločali v imenu bolnega človeka. Nemalokrat ga niti za mnenje niso vprašali, saj naj bi oni kot profesionalci ali pa kot zdravi, ljubeči sorodniki bili zato sposobni najboljših odločitev, naj bi najbolje vedeli, kaj je zanj dobro in kaj ne. V moji družini je bilo že nekaj primerov, ko so se zdravstveno osebje v bolnišnicah in ožji sorodniki bolnih odločali v imenu in namesto bolnega človeka, kljub temu, da bi se ta lahko odločal sam. Včasih so bili celo tako pokroviteljski, da so imeli sorodniki z zdravniki pogovore o zdravstvenem stanju bolnega, institucionaliziranega človeka, pa ta ni dobil nobenih informacij o svojem zdravstvenem stanju. Skratka, vse informacije o njem samem so potekale mimo njega in so mu bile namerno zamolčane. To se mi zdi povsem nesprejemljivo, ne glede na razloge, ki jih »kršitelji« navadno navajajo sebi v opravičilo za svoje ravnanje.

1.3 Položaj uživancev drog v družbi

Uživalcem drog se v družbi dodeli nek stigmatiziran položaj, status človeka, ki ni vreden zaupanja. Tak človek je etiketiran s strani vse preostale družbe, ki živi »zdravo, normalno« življenje. Predvsem pa si je po njihovem mnenju sam kriv, da se je znašel v takem položaju.

Ljudje lahko kaj hitro dobijo etiketo »džankija«. Že samo zaradi zunanjega izgleda (obleka, obutev, pričeska) je marsikateri človek, ki sem ga srečala kar tako, na ulici, dobil naziv »džanki« ali »fiksar«, pa tudi druge izraze so si ljudje izmišljevali. Vsi pa so slabšalni in potisnejo človeka avtomatično nekam na rob družbe, mu odvzamejo moč, dostojanstvo in vsakršno spoštovanje.

»Džanki je popularen lik uživalca heroina in zapolnjuje predstave o zasvojenosti z drogami. Popularnost tega koncepta narekuje dejstvo, da kot džankiji uživalci drog postanejo v javnosti vidni. Stabilnega uživalca je na ulici težko prepoznati, medtem ko je džankija skoraj

nemogoče spregledati. Še posebno, ker počnejo stvari, ki pritegnejo pozornost ostalih, pristopijo k ljudem, ko prosjačijo, se nerodno lotevajo priložnostnih kraj, nestrpno postopajo na kakšnem vogalu, medtem ko jih dilerji pustijo čakati. *Vidni* pa postanejo tudi v okviru služb, ki se ukvarjajo s področjem drog in tako nehote narekujejo načine obravnave uživalcev nasploh. Da bi vsaj deloma omilili težavno življenje, se na tej stopnji pogosteje odločajo za vključitev v kakšno od obravnav in tako strokovnjaki, ki se srečajo z njimi (zdravniki, socialni delavci, policisti, sodniki) dobijo napačno predstavo, da večina uživalcev heroina živi na tak način, saj tudi strokovnjaki niso imuni na moralno paniko.« (Grebenc, 2003: 24-25, po Flaker 2002b).

»Zato ni naključje, da se večinoma organiziranost služb in programi obravnave uživalcev heroina prilagajajo potrebam te skupine, na žalost pa se potem v ta vzorec *pomoči* tišči tudi vse ostale uživalce.« (Grebenc 2003: 25)

Ljudje, uživalci drog, v svojih zgodbah pripovedujejo o problemu odnosa družbe do njih. Mnogi od njih povedo, da imajo velikokrat ali skoraj vedno zaposlene v lekarnah (največkrat so omenjali Ljubljano) do njih zelo ponižujoč odnos. Njihovo nesprejemanje »džankijev« (kar za njih so) se kaže predvsem v obsojajočih pogledih, pa tudi verbalno.

Sogovorniki povedo tudi, da v primerih, ko pridejo po nove igle v lekarno, želijo nakup opraviti čim bolj diskretno, vendar jim zaposlene v lekarnah tudi pri tem niso v pomoč, saj začnejo za pultom kar vpiti o tem, da je človek, ki je tisti hip na nasprotni strani pulta od njih, prišel po igle. Včasih zaposlene naredijo problem pri nabavi igel, kljub temu, da so poceni, v tem, da ljudem zmanjka samo nekaj centov za njihov nakup.

Omenjam le ženske, zaposlene v lekarnah, ker so, ljudje, ki so imeli take izkušnje, v vseh primerih govorili samo o njih (in ne o moških). (Flaker 2002b: 40-41)

»V lekarnah ljudje naletijo na tri ovire – neprijaznost, na to, da v večernih urah igel ne delijo, in na nepopustljivost pri ceni.« (Flaker 2002b: 41) Nekateri uživalci pa si iz več razlogov sploh ne upajo po igle v lekarno.

Niso redki tudi primeri slabega ravnanja z uživalci drog s strani policistov. Fizično nasilje ter ustrahovanje, izsiljevanje in drugo psihično nasilje nad uživalci se dokaj pogosto dogajajo.

»Odnos med policijo in uživalci je sovražen. Uživalci praviloma ne marajo policajev. ... Vtis imajo, da tudi policaji ne marajo njih. ... Zdi se jim, da se postavljajo in da je njihova dejavnost usmerjena v napačne probleme. ... Mnenje uživalcev je slabo tudi zaradi pretepanja, ustrahovanja in zaničevalnega odnosa.« (Flaker 2002b: 151)

Ker so uživalci drog ranljiva skupina, ki si sama ponavadi ne more ali ne zna pomagati, se vsa ta agresija, ki se nad njimi izvaja, ponavadi izvaja trajno.

Tega je nekaj tudi na sami *sceni*, predvsem med dilerji in uživalci, na primer če uživalci dolgujejo dilerjem denar za robo (primeri, da bi diler dal robo uživalcu na zaupanje, zelo redki).

Nekaj izvemo tudi o slabem odnosu zdravstvenih služb, vendar tukaj tako drastičnih zlorab položaja ali drugih kršitev dela ni zaslediti. So pa seveda tudi primeri, ko si zdravstveno osebje ne zasluži svojega imena in imajo do svojih uporabnikov slabšalen, pokroviteljski, obsojajoč odnos.

Nekoliko manj stika imajo uživalci drog s socialnimi službami. Teh se najbolj poslužujejo, če sploh, zaradi dodelitve denarne socialne pomoči. Pa še za to le redki izpolnjujejo pogoje. Kakšno svetovalno delo ali terapije so v teh primerih bolj izjema kot pravilo, saj se uporabniki o svojih problemih nočejo le pogovarjati. Poudarjajo, da ne potrebujejo moralnih nauk, ampak konkretno pomoč pri reševanju življenjskih problemov.

Več stika s socialnimi službami imajo mladi, ki se še šolajo, zlasti tisti, ki so tudi drugače marginalizirani ali pa v obravnavi zaradi delinkventnosti.

»V teh primerih so socialne delavke in delavci lahko precej pomembni liki v njihovih življenjih. Zdi se, da socialne službe razmeroma dobro opravljajo svoje delo na področju informiranja o programih in posredovanja drugih storitev. Uživalci od socialnih služb in zaposlovalnih uradov pričakujejo predvsem stvarno pomoč in menijo, da bi tako pomoč velikokrat potrebovali, a so potem razočarani, ker socialne službe teh težav (stanovanje, služba ipd.) ne morejo rešiti in se hočejo z njimi o njihovih problemih le pogovarjati. Ocenjujejo jih kot preveč uradniške in cenijo, če so se socialne delavke pripravljene osebno zavzeti zanje in jim priskrbeti pomoč tudi z neformalnimi vzvodi.« (Flaker 2002b: 216-217)

Strokovnjaki na različnih področjih dela pa so omejeni tudi z zakoni, pristojnost, ki jo imajo nad izvajanjem svojega dela, ni neomejena. Tako da ni vedno dovolj njihova pripravljenost pomagati uporabnikom, temveč so vezani še na druga pravila in pogoje dela.

Včasih pa zasledimo tudi primere, ko strokovni delavci jasno pokažejo, da se jim zdi pomoč uživalcem zguba časa, češ saj so tako ali tako obsojeni na neuspeh in jim ni pomoči.

»Delo strokovnjakov poleg nevednosti obvladujejo tudi predsodki, ki jih imajo o uživalcih in ki izhajajo iz splošnih, »domačih« stereotipov. ... Uživalci se zavedajo razlike, ki obstaja med idealnim tipom strokovnega pojmovanja problema in splošno folkloro, potem pa so presenečeni, da te razlike ni in da nanjo vplivajo številni stereotipi glede uživanja. Tako je, na primer, veliko strokovnjakov pesimističnih glede možnosti, da bi uživalci prenehali uživati drogo, in tak odnos se zrcali tudi v službah, ki so namenjene uživalcem. ... Velikokrat se srečajo z zaničevanjem in prezirom. ... Nekateri tudi prevzamejo tak pogled nase, ga ponotranjijo. ... Do uživalcev so strokovnjaki pogosto pokroviteljski, obravnavajo jih, kot da niso suvereni ljudje, ki bi lahko sami odločali o svoji usodi. ... Strokovnjaki ne dajo ustreznih informacij in angažirane podpore.« (Flaker 2002b: 171-172)

Uživalce moti tudi moralistična naravnost služb, zato pridige in podobno »soljenje pameti« največkrat zavračajo, saj rabijo konkretne možnosti, da pomoč dobijo. Kar rabijo, pa so storitve na ravni praktičnih rešitev življenjskih stisk ljudi.

Na žalost pa tudi pri drugih ljudeh ni opaziti kake bistvene spremembe mišljenja glede sprejemanja uživalcev drog v družbo (tukaj mislim predvsem na uživalce trdih drog).

Ljudje ne želijo, da bi bili uživalci njihovi sorodniki, sosedje ali pravzaprav kdorkoli, kogar poznajo. To jim vzbuja občutek nelagodja in nemalokrat prekinejo stike, samo da se vsemu temu izognejo. Tudi ob naključnem srečanju ne vedo, kako se obnašati. Najraje imajo, da je med njimi in uživalci karseda velika razdalja in jim ni treba imeti nobenih stikov z njimi. Sicer pa na splošno »nimajo nič proti njim«, kar je dokaj značilna opredelitev pri nas do vseh marginalnih skupin (Romov, gejev...).

Zasledimo lahko različne izjave, kot so »Vidim jih kot obupane ljudi.« ali tudi bistveno bolj obsojujoče: »Smilijo se mi, drugače pa so za pobit, vidi se jim po načinu govora, mimiki

obraza, pa očeh.» Nekateri vidijo večji problem v dilerjih, kot pa uživalcih: »Potrebno je pomagati uživalcem, dilerjem pa glavo stran.«

Slišimo pa tudi obratno verzijo: »Dilerji se mi zdijo vredni, do mene so vedno prijazni. Vozijo se z razkošnimi avti. Samo v mojem bloku vem za 3 dilerje. Uživalci se mi pa zdijo čisti družbeni poden.« (Grebenc 2003: 124)

Nekateri opisujejo uživalce drog kot: čudne in histerične, nepredvidljive, zapuščene, odsotne, ki imajo čudne oči in imajo poseben vonj, kot slabotne, izgubljene, paranoične, bledolične, s steklenim, odsotnim pogledom, imajo povečane zenice... (Grebenc 2003: 124)

Zelo redki imajo o uživalcih dobro mnenje. Ponavadi le, če jih poznajo.

1.4 Slogi uživanja

Vemo, da se da droge uživati na več različnih načinov, več je različnih stilov, tipov uživanja, vendar pa je med njimi možno najti tudi nekatere skupne značilnosti. Flaker (1999: 212) opozori, da je značilnost večine tipologij, da se nagibajo h gradacijam oziroma stopnjevanju, tako da pogosto ni jasno, ali se govori o stadijih ali tipih uživanja.

Grebenc (2003: 25) o tem zapiše, da v primerjavi nekaterih klasifikacij pri različnih avtorjih (Kušević, Flaker, Senghers, Lindesmith, Faupel) večina teh tipologij upošteva tri okvirne kontekste uživanja:

* v prvi okvir sodi *občasno* uživanje, nekateri omenjajo eksperimentiranje, priložnostno (naključno) uživanje, rekreativno uživanje;

* drugi okvir zajema *redno* uživanje, funkcionalno uživanje, tudi nadzorovano, stabilno uživanje, četudi je že razvita odvisnost;

* medtem pa tretji okvir običajno zajame tipe uživanja, za katere je značilno, da govorijo o zasvojenih uživalcih, nefunkcionalnem, *kaotičnem slogu* uživanja, o džankijih.

Ob tem nastajajo štirje različni tipi uživalcev drog, glede na to, kako pogosto droge uživajo in koliko imajo nad uživanjem še kontrole.

Po Kuševiću so to:

1. *eksperimentatorji*, to so uživalci, ki poskusijo drogo, vendar ne nadaljujejo, čeprav se v določenih okoliščinah lahko zgodi, da to spet storijo;
2. *rekreativni uživalci*, ki drogo uživajo občasno ali celo redno v določenih časovnih razmakih;
3. *funkcionalni odvisniki*, ki uživajo določeno drogo, so od nje odvisni, pa vendar v družbi normalno funkcionirajo;
4. *disfunkcionalni odvisniki*, ki so odvisni od droge in ne funkcionirajo več normalno, droga je v njihovem življenju osrednjega pomena. (Flaker 1999: 212)

Kušević pa tem tipom doda še tri tipe, ki jih loči glede na družbeno konstrukcijo uživanja.

»Tako doda:

- tip družbeno *tradicionalnega uživalca*, kakršne najdemo v kulturah, kjer je uživanje drog del vsakdanjika (koka v Andih, opij v Indiji);

- *terapevtske uživalce*, ki uživajo drogo kot zdravila in jih kot take tudi dojemajo ter

- *nekonformiste*, katerih uživanje je povezano z uporom proti obstoječim vrednotam (npr. hipiji in kanabis).« (Grebenc 2003: 26)

»Sengers razlikuje med fenomeni uživanja drog: uživanjem, odvisnostjo in džankizacijo, pri čemer upošteva razlike glede posledic, ki so povezane z vsakim tipom uživanja in jih deli na telesne, psihološke in socialne posledice uživanja.« (ibid: 26)

Flaker (1999: 215) se nasloni v glavnem na Kuševićevo klasifikacijo in predlaga, da se pri postavljanju tipov uživanja upošteva *stopnjevanje količine uživane droge in prevzemanje vloge uživalca*.

Loči med:

- *neuživalci* (vsi, ki niso še nikoli poskusili nobene droge in tisti, ki je trenutno ne uživajo);
- *priložnostnimi uživalci*, t.i. eksperimentatorji (uživajo takrat, ko se ponudi priložnost);
- *odvisnimi uživalci* (ljudje, odvisni od droge, pa tega ne vidijo kot zasvojenost);
- *zasvojenimi uživalci* (prepoznajo abstinenčne težave, vendar pa se jim socialni status zaradi uživanja ni poslabšal) in
- *džankiji* (droga jim postane najvažnejša stvar na svetu, kar je povezano s socialnim opustošenjem in z zožanjem socialnih vlog na dominantno vlogo uživalca – džankija).

Značilno za uživalce vseh vrst drog je, da v uživanju ne vidijo problema in slepijo sami sebe, da imajo vse pod kontrolo, ko že zdaleč ni več tako. Predvsem v začetnem obdobju uživanja sami sebe prepričujejo in to dejansko tudi verjamejo, da bodo »samo poskusili« ali da bo to »samo tokrat, ker imajo slab dan« in da lahko prenehajo kadarkoli hočejo. So sicer ljudje, ki zares samo poskusijo in z uživanjem ne nadaljujejo. V veliko primerih pa se kasneje razvije odvisnost, ker ljudje ne znajo pravočasno prenehati uživati droge.

Na tem mestu bi želela izpostaviti problem, ki ga sama opažam pri ljudeh, največkrat tistih, ki imajo zelo stereotipno predstavo o uživalcih. Namreč, da uživanje katerekoli droge nujno vodi v prepad. To trditev zavračam, ob podpori nekaterih avtorjev. Seveda pa so si mnenja o tem spet različna.

Carnwath in Smith (2002: 79-85) menita, da zakoreninjena predstava o tem, da vodi uživanje heroína postopoma v prepad, ne vzdrži protiargumentov. Tako pove tudi večina uživalcev heroína samih. Da namreč njihova kariera variira. V polju stabilnega, nadzorovanega uživanja se premikajo k občasnim epizodam intenzivnega, kaotičnega uživanja ali pa prekinitve uživanja. Do prekinitve lahko posameznik pride sam ali s pomočjo obravnave. Če se odločijo za obravnavo, ne pomeni nujno, da se želijo drogi odpovedati, temveč bolj to, da si želijo v življenje ponovno vnesti neko strukturo, ki bi jim pomagala organizirati vsakdanjik, ki bi ga bili zmožni obvladati, živeti. Nekateri uživalci se odločijo tudi za *umik*, kar pa je predvsem

rezultat lastnih želja in lastnih odločitev in ne toliko posledica uživalčeve vključenosti v katerega od programov zdravljenja odvisnosti.

Reinarman, Murphy in Waldorf so naredili raziskavo na temo drog. »Iz njihovih opazovanj izhaja ugotovitev, da obstaja večje tveganje izgube nadzora nad uporabo drog pri tistih, ki imajo šibke vezi v konvencionalnem življenju, npr. nestalno službo, nepomembno vlogo v skupnosti, nestabilne družinske razmere. S tem tudi razlagajo razlike, ki kažejo na večjo zlorabo drog v revnejših okoljih. Uživanje drog se sicer dogaja v vseh družbenih skupinah, toda najhujše posledice so osredotočene na marginalne skupine, ki so v družbeni distribuciji dobrin deprivilegirane in tako omejene v možnostih za zadovoljivo življenje.« (Grebenc 2003: 29)

1.5 Vzroki za poseganje po drogah

Kot izvemo od uživalcev različnih drog, ponavadi ne obstaja en sam razlog, zakaj se nekdo odloči poskusiti določeno drogo in tudi, zakaj nadaljuje z njenim uživanjem. Različni avtorji pišejo, da so med vodilnimi razlogi za prvo srečanje z drogo predvsem radovednost, želja po pripadnosti skupini in želja po »umiku iz resničnega sveta«, beg tja, kjer se lahko človek prepusti nekim transcendentnim stanjem in se mu ni treba spoprijemati s tegobami vsakdanjega življenja. Sogovorniki to v veliki meri podpirajo.

http://www.mladina.si/tednik/200345/clanek/nar--droge-sebastijan_ozmec/

Med knjigami, ki sem jih prebirala sem seveda naletela na to, da so se avtorji ponavljali. Ponekod je sicer prihajalo do rahlih odstopanj, vendar so si glede vzrokov za poseganje po drogah bolj ali manj enotni. Na vprašanje »Zakaj mladostniki jemljejo droge?« bom odgovorila, podobno kot Täschner, čeprav on prihaja iz medicinskih vrst in ne iz »moje« stroke. Njegovo pisanje mi je všeč, hkrati pa je navedel skoraj enake vzroke, kot so jih v intervjujih navajali tudi moji sogovorniki sami – torej uživalci, s čimer so nekako potrdili moje hipoteze.

Dostopnost drog ljudem bi lahko navedli kot prvega izmed razlogov, zakaj jih ljudje nabavljajo in uživajo.

Vendar pa se najpogostejši odgovor (Täschner 2002: 63) uživalcev drog na vprašanje, zakaj so prvič poskusili drogo, glasi: *iz radovednosti*. Zanima jih, kako bodo droge na njih delovale, kako se bodo po zaužitju počutili. Včasih ostane pri tem, da drogo samo poskusijo, včasih se razvije pogosta ali redna uporaba, včasih odvisnost. Tukaj je spet več dejavnikov, od katerih je odvisno, ali se bo pri posameznem uživalcu razvila odvisnost ali ne. V prvi vrsti je seveda odvisno od tega, ali bo z uživanjem nadaljeval ali ne.

To, da mladi drogo prvič poskusijo iz radovednosti, ne preseneča, saj jih to zanima, razen tega pa so tudi druge slišali o tem govoriti, kar jih draži. Želijo si pridobiti nova znanja, nove izkušnje, razširiti svoje sposobnosti in utrditi ali ustvariti svoj položaj v skupini vrstnikov.

»Pri tem ima skupina, v kateri se mladostnik znajde, vedno večji vpliv na vedenje posameznega člana skupine. Razredna združenja, skupine prijateljev zunaj, soseska ali razširjena družina: vsi ti dejavniki sooblikujejo mladostnikovo vedenje, dajejo impulze, postavljajo cilje in ukrepe. Ker se posameznik ne more odtegniti zahtevam skupine, govorimo tudi o *pritisku skupine* na člane, kar je naslednji razlog za poseganje po drogah.« (Täschner 2002: 64)

Skupina je tista, kjer se mladostnik zadržuje največ časa. V njej si želi biti sprejet in »potrjen« kot enakovreden, enakopraven član vsem ostalim pripadnikom skupine. Večina mladostnikov se boji, da bi ostali sami, zato so se pripravljene prilagoditi skupini pri prevzemanju ciljev, načinu vedenja in zahtevah skupine.

»Torej ni želja po drugačnosti, temveč potreba po prilagoditvi se, ki mladostnika lahko privede tudi do uživanja drog. *Prilagoditev skupini* in v njej običajnim načinom življenja je pogosto znano izhodišče za uživanje drog.« (Täschner 2002: 64)

Mladostnikom je zelo pomembno, kaj si drugi mislijo o njih, ter kako so sprejeti v družbi. Zaradi tega so se pripravljene prepustiti marsikateri preizkušnji, da bi se dokazali kot vredne, da se jih sprejme v družbo.

Naslednji razlog je *strah pred osamljenostjo*, ki »trajno določa vedenje velikega števila ljudi, da vzamejo v zakup tudi znana tveganja pri svojem premagovanju. Ker uživanje drog pri večini predvsem mladih ljudi ni nujno vnaprej ocenjeno kot negativno, niso redki občutki strahu, ki utirajo pot poskuševalcem učinkov drog.« (ibid: 64)

Pomembno se mi zdi še naslednje, kar zapiše Täschner: »Številne razprave so o tem, kateri razlogi vodijo mladostnika v uživanje drog. V tej soodvisnosti vedno znova opozarjajo na motiv pobega, ki je v veliko primerih tudi izhodišče za zlorabo alkohola in sredstev za pomirjanje: ljudje poskušajo z učinki drog ali alkohola prekriti vsakdanje skrbi in težave, narediti jih nevidne, da jih ne bi več občutili in bi jih potisnili iz vidnega polja.« (ibid: 64)

Podobno so o tem govorili tudi uživalci, ki so z mano delili svoje zgodbe, svoje izkušnje o uživanju dovoljenih in nedovoljenih drog.

»Potiskanje je oblika obrambe pred neprijetno doživetimi učinki in doživljaji. *Potiskanje problemov* naredi njihovo reševanje in izvrševanje najprej nepotrebno in je lahko prehodna pot. Pobeg iz resničnosti v svet sanj ali omame se pogosto pojavi takrat, ko občutek preobremenjenosti bistveno vpliva na vedenje. Če se sočasno pojavi še *pomanjkanje samozaupanja*, se uživanje alkohola in drog pokažeta kot preprosto priročno sredstvo za izravnavanje notranjega neravnovesja, ki ga je težko prenašati.« (Täschner 2002: 64)

Isti avtor zapiše še (ibid: 64), da je lahko dobro izhodišče za začetek uživanja drog *slaba organiziranost prostega časa*. To pomeni na primer, da naš prosti čas ni zapolnjen s smiselnimi dejavnostmi. Če nam primanjkuje smiselno in ustvarjalno preživljanje prostega časa, potrebujemo *nadomestek*, ki ga lahko najdemo tudi v uživanju drog.

Pri otrocih in mladostnikih pogosto prihaja tudi do posnemanja. »*Posnemanje* ima v vsakem učnem procesu bistveno vlogo. S tem pridobi vedenjski vzorec starejših in vzgojiteljev pri otrocih in mladostnikih odločilen pomen. Pri oblikovanju osebnosti z vrednostnimi merili in življenjskimi cilji, ki sodijo zraven, pa tudi predstav o lastnem načinu življenja, imajo prav starejši pomembno in pogosto podcenjeno vlogo.« (ibid: 65)

Kar je tukaj pomembno, je to, da tisti, ki nam dajejo neke življenjske nauke in nas učijo »živeti pravilno«, tako živijo tudi sami. Nesmiselno in neverodostojno je pridiganje nekoga o škodljivosti alkohola, če sam sodi med uživalce.

Kot piše Täschner, imajo pomembno vlogo na tem področju tudi konflikti in njihovo reševanje. V vseh medsebojnih odnosih, ki jih imamo ljudje, predvsem pa »tudi *lasten partnerski odnos* ustvarja merilo za partnerski odnos otrok in mladostnikov. Kdor živi v stalnih konfliktih, ki jih kljub vsemu izobilju nikoli ne more izraziti in razčistiti, ne more od mladostnikov pričakovati uravnovešenega vedenja v reševanju konfliktov.« (ibid: 65) Tega se je treba naučiti, saj prihaja pri uveljavljanju lastnih interesov za zastavljeni cilj tudi do neuspehov, zaradi česar se pojavljajo pri mladostnikih *frustracije*. Z njimi se je najlažje spopasti z izogibanjem in potiskanjem, pri čemer pa se vnovič samodejno ponuja uživanje drog, ki so kot primerno sredstvo najprej na voljo.

Nešteto je še drugih stvari, ki privedejo ljudi do tega, da začnejo z uživanjem drog. Možnosti, ki so lahko odločilne v posameznih primerih, je več: »*prizadevanje za stopnjevanje užitka, poglobitev medosebnih odnosov*«, ki se ne posreči zaradi lastnega težkega navezovanja stikov, pa tudi tako imenovani *emancipatorični motivi* (motiv osvoboditve), ki kažejo, da je uživanje drog akt osvoboditve iz prisile, ki jo okolje nalaga posamezniku. Redko je razlog uživanja drog protest proti družbi, večinoma je razlog hkraten *neuspeh pri storilnostnih zahtevah*.« (ibid: 66)

Täschner (2002: 66) piše še o drugih razlogih za uporabo drog. Med pomembnejše spadajo duševne motnje, predvsem občutki strahu, negotovost, motnje koncentracije, učne težave, pobotost, težave z navezovanjem stikov oziroma odnosov. Lahko se pojavijo pred resno duševno boleznijo. Ker pa tega ni mogoče takoj ugotoviti, se lahko pojavijo hujše težave. Ljudje se ne odpravijo takoj k zdravniku ali psihologu in si slabo psihično počutje in fizične bolečine lajšajo z drogami kot zdravilom, po čemer se sicer pogosto lahko pojavijo prehodna izboljšanja stanja, vendar pa slej ko prej pride do ponovnih poslabšanj v počutju.

»Na tak način lahko psihične motnje postanejo utiralec poti k uživanju drog oziroma odvisnosti in pri veliko bolnikih s tako imenovano »dvojno diagnozo« (odvisnost in psihična bolezen) lahko ugotavljamo tako pot.« (ibid: 66)

Kot vidimo, so razlogi za uživanje drog precej raznoliki. Mnogokrat gre za splet več dejavnikov.

Täschner (2002: 66) zapiše, da vprašanje, ali obstajajo določene **osebnostne značilnosti**, ki povišajo tveganje za uživanje drog, še ni odgovorjeno. Tudi najnovejše raziskave o tem vprašanju do sedaj še niso mogle dati nobenega jasnega odgovora.

Tako ostaja vprašanje o »k odvisnosti nagnjeni osebnosti« še naprej odprto.

1.6 Pravica do omame?

Mnenja o drogah in njihovi problematiki so si zelo različna. To lahko vidimo v vsaki razpravi, tudi v povsem neformalnih pogovorih v skupini prijateljev. Vsak ima pravico do lastnega mišljenja in do lastnih prepričanj. Seveda je zaželeno, da se ljudje seznani o drogah – tako

o njihovih negativnih, kot tudi pozitivnih učinkih. Ko si ljudje sami pri sebi pojasnijo, kakšen nazor pravzaprav zastopajo, si s tem oblikujejo lastne argumente za diskusijo.

1.6.1 Pro: Kaj pravijo zagovorniki drog?

Zaradi različnih prepričanj ljudi o drogah - tako mehkih, kot trdih - in njihovi škodljivosti, to področje ni enoznačno opredeljeno. Täschner (2002: 55) poudarja, da so poskusili preprečiti nadaljnje razširjanje uživanja drog in da so torej želeli nekaj storiti *proti* uživanju, vendar pa to stališče ni tako samo po sebi umevno. Obstaja namreč skupina zagovornikov drog, ki z geslom »Živeti z drogami« na primer trdijo, da sta kanabis in heroin »relativno neproblematični drogi«. Navaja primere, v katerih ljudje omalovažujejo negativne posledice mehkih drog (kanabis, kava) in pove mnenje zagovornikov drog, da je uživanje kanabisa med drugim tudi zabavno, zato je treba uživanje dovoliti.

Uživanje kanabisa primerjajo z uživanjem alkohola, ki je kljub svoji škodljivosti prosto dostopna droga. Zapiše še (ibid: 55), da »načelo enakosti« ne velja, če človek prepove neškodljiv kanabis, veliko nevarnejši alkohol pa pusti prosto uživati.

1.6.2 Contra: Upravičeni argumenti ob primeru kanabisa

Stališče glede sprejemanja ali nesprejemanja drog je stvar vsakega posameznika. Vsaj to pravico zagotovo imamo. Je pa zavračanje uživanja sredstev za omamo iz povsem čustvenih razlogov gotovo nezadostna podlaga za odločitve.

Če vzamemo za primer kanabis, je pametno razmisliti o posledicah uživanja, in sicer o posledicah ob enkratnem zaužitju droge ter o posledicah ob trajnem uživanju te droge. Ob dobljenih ugotovitvah se lažje odločimo za lastno mnenje o podpori oziroma zavračanju določene droge.

Veliko vprašanj o vseh vrstah drog ostaja odprtih in veliko je nasprotujočih si mnenj – o pozitivni naravnosti glede uživanja, o škodljivosti, pa tudi o tem, ali naj ima vsak posameznik zaščiteno pravico do prostega uživanja drog, če se tako sam odloči. Nekateri se sprašujejo, kakšna je pravilna, primerna zakonodaja na področju drog – ali se ob

prepovedanem uživanju ne kršijo pravice ljudi za to, da se sami odločajo, na kakšen način se bodo recimo sproščali, zabavali, ali konec koncev v primeru prestajanja bolečih življenjskih obdobij »odplavali iz sveta resničnosti v nek drug, lepši svet«. Očitno vendarle ne moremo povsem sami odločati, kaj lahko počnemo s svojim telesom.

1. 7 Zmanjševanje škode

Zmanjševanje škode pomeni preprečevanje negativnih posledic jemanja drog – zdravstvenih in socialnih, kar sicer narašča v pogojih neustreznega družbenega odziva – samo z represijo in zdravljenjem ni mogoče reševati problema drog. V zdravstvenem pogledu izvajajo na Stigmi preventivo širjenja HIV in virusov hepatitisa, bakterijskih okužb, predoziranja ter ostalih poškodb zdravja, v socialnem pogledu pa omogočajo realizacijo stikov s skrito populacijo tistih, ki jemljejo droge z nudenjem različnih vidikov pomoči v smeri socialne vključenosti. Programi nizkega praga omogočajo tudi možnost vključevanja uporabnikov drog v druge programe višjega praga (zdravljenje, terapijske obravnave).

Za slovenske uživalce je hepatitis bolj realna nevarnost njihovemu vsakdanjiku, kot aids. Podatki sicer kažejo, da se v zadnjem desetletju zmanjšuje stopnja obolevnosti, vendar je hepatitis še vedno precej bolj razširjen od aidsa. (Flaker 2002b: 14-15)

Stopnja okuženosti med intravenoznimi uživalci drog s hepatitisom C znaša v nekaterih državah tudi od 70 do 90 odstotkov.

Več kot 75% bolnikov s kroničnim hepatitisom C pa uživa ali je uživalo prepovedane droge. Alkoholni in mamilarski odvisniki morajo imeti na voljo dovolj ustreznih možnosti za zdravljenje odvisnosti, ki jim omočogi tudi zdravljenje hepatitisa C.

V Sloveniji je bilo med letoma 1996 in 200 v centrih za preprečevanje in zdravljenje odvisnih od drog testiranih 75 odstotkov vključenih v substitucijsko zdravljenje z metadonom, od teh je bilo 20-30 odstotkov pozitivnih na HCV. V isti skupini jih je bilo cepljenih zoper hepatitisu B

56

odstotkov.

(www.si21.com)

»V Sloveniji smo se z zmanjševanjem škode spoznali dovolj zgodaj in odprli prvo in dolgo časa tudi edino razdeljevalnico igel že leta 1991, se pravi le deset let po prvih takih programih

po svetu. Razdeljevalnica je bila prva v tranzicijskih državah. Pomembno je zlasti to, da so Stigmo ustanovili sami uporabniki.« (Flaker 2002b: 8)

Stigma (www.drustvo-stigma.si) izvaja v okviru svojega programa naslednje dejavnosti:

- zamenjava igel (neoviran dostop do brezplačnega sterilnega pribora za injiciranje, dostop do informacij o varnejših načinih uporabe drog, pa tudi zbiranje uporabljenih injekcij, ki se do uničenja hranijo v zaprtih kontejnerjih)
- mobilna zamenjava igel s terenskih delom (redno obiskovanje znanih zbirališč uporabnikov drog; osnova mobilnega servisa je avtomobil/ kombi, ki je ob določenih urah na določeni lokaciji in deluje kot stacionarna zamenjava igel)
- svetovanje v zvezi z drogami in AIDS- om (preko telefona, osebno in po elektronski pošti za vse, ki potrebujejo svetovalno uslugo ali zgolj informacije)
- svetovanje v zavodih za prestajanje zaporne kazni
- dnevni center za druženje uporabnikov in stik s strokovnimi delavci. Oboje prispeva k zmanjševanju izolacije in socialne izključenosti. Strokovni delavci pa nudijo tudi pomoč pri urejanju socialne, zdravstvene in druge problematike, pomoč pri reševanju stanovanjske in zaposlitvene problematike, informacije o drugih programih na področju drog, možnost spremstva, pomoč pri urejanju socialnih zadev, pomoč pri urejanju zdravstvenih storitev, možnost nujnih telefonskih klicev in uporabo računalnika v dnevnem centru, možnost interneta in okrepčilo v obliki kave ali soka.

Flaker pravi, (2002b: 8-9) da je zmanjševanje škode, povezane z uživanjem drog, prijem ali celo strategija, katere namen je **zmanjšati škodljive posledice uživanja drog**, ki so lahko:

- tiste, ki izhajajo iz *doziranja in mešanja drog* (na primer mešanje alkohola in heroína);
- *neposredne duševne poškodbe* (posledica zaužitja ali pa kronične posledice dolgotrajnega uživanja);

- poškodbe, ki izhajajo *iz zmesi*, ki jo uživalci uporabijo (nekateri take snovi so strupene, npr. strihnin);
- poškodbe, ki so posledica *načina uživanja* (poškodbe pri injiciranju, infekcije na mestih injiciranja, zastrupitev krvi);
- poškodbe, povzročene s *prenosom nalezljivih bolezni* (okužba s HIV- om, hepatitisom, malarijo pri souporabi pribora za injiciranje);
- *življenjske okoliščine* (težave s stanovanjem, neustrezna prehrana);
- *življenjski slog* (nasilje, neseče, kriminal).

Zmanjševanje škode je novost, ki pa jo nekateri še vedno napačno razumejo. V službah za preprečevanje škode se od uporabnikov ne zahteva abstinenca, temveč se teži k temu, da se preprečijo negativne posledice jemanja drog.

1.7.1 Nizkopražni programi odvajanja

Nekaj nizkopražnih programov pri nas je delovalo, vendar pa se do danes niso ohranili. V Sloveniji sta tako dva aktivna in najbolj znana tovrstna programa Društvo Stigma ter AIDS fondacija Robert. Stigma je med ljudmi, predvsem med uživalci drog najbolj poznana po tem, da razdeljuje čiste igle.

»Programi nizkega praga imajo majhna sredstva, a dajejo precej. Eno je zagotovo prostor, ki ga potrebujejo predvsem tisti uživalci, ki nimajo strehe nad glavo in ki se vanj zatečejo. Druga funkcija takega prostora je, da daje varnost. Uživalci se v njem počutijo sprejete in imajo vtis, da jim ta prostor pripada, hkrati pa jim omogoča tudi, da izstopijo iz scene, saj se lahko pogovarjajo tudi o drugih stvareh, ne samo o temah, ki so povezane z uživanjem (najbolj nabavljanje).« (Flaker 2002b: 220-221)

Stigma je bila v začetku svojega delovanja organizacija uživalcev heroína. Kasneje je postala organizacija strokovnjakov za uživalce. V vmesnem času so bili uživalci heroína nekoliko

potisnjeni ob rob, okrog leta 2000 pa se je njihov vpliv v društvu spet okrepil. Začeli so jih zaposlovati kot sodelavce in dopustili so, da imajo glas pri odločanju. (Flaker 2002b: 221-222).

Omenja se tudi (ibid: 223) nekakšna povezanost med uživalci drog in njihova samoorganiziranost, ki ima lahko več prednosti. Uživalci sami povedo, da so ravno oni rezervoar znanja in vednosti o uživanju, ki ostaja neizkoriščen, prav tako pa se jim zdi pomembno, da jim ponuja pomoč nekdo, ki ima podobne izkušnje in ki mu teren uživanja heroina ni neznan. To po eni strani ustvarja pristnost in zaupanje, po drugi strani pa omogoča pozitiven zgled. Tudi ozaveščanje o varnih načinih uživanja drog je bolj učinkovito v vrstniških krogih.

»O uspešnosti programov lahko sodimo po tem, ali dosegajo cilje, ki so si jih zastavili, ali pa po tem, ali zadovoljujejo pričakovanja, ki jih imajo uporabniki. Deklarirani cilji raznih služb so si v splošnem podobni ali so celo enaki: vključevanje uživalcev v družbo, preprečevanje kriminala, zmanjševanje uživanja, zasvojenosti in še zlasti destruktivnih posledic zasvojenosti.

Tako bi lahko rekli, da je opuščanje uživanja drog cilj, ki ga imajo vse službe, le da je pri programih odvajanja to glavni cilj, ki mu je vse podrejeno, v programih zmanjševanja škode pa le ena od opcij, ki jo uživalci imajo. Podobno bi lahko rekli, da velja, da si vse službe tudi prizadevajo izboljšati kvaliteto življenja uživalcev, vendar je to za socialne službe bistveno merilo, medtem ko so nekateri programi ali posamezni strokovnjaki pripravljeni spraviti uživalca na dno samo zato, da bi se ta potem odločil za abstinenco, se pravi, cilj izboljšati življenjske ravni je podrejen abstiniranju. Službe pa se v tem razlikujejo ne le po segmentu, ki se ga lotijo, temveč tudi po postopkih, ki jih uporabljajo, oziroma po sredstvih, ki jih uporabljajo za uresničevanje teh splošnih ciljev.« (Flaker 2002b: 232)

Če še enkrat omenim **Stigmo**, lahko poudarim, da so njeni cilji v prvi vrsti **zmanjševanje škode na zdravstveni in socialni ravni**.

1.8 Zasvojenost

Ramovš zelo nazorno pojasni rabo termina *zasvojenost*, ki mu je naša stroka bolj naklonjena, kot besedi odvisnost, ki se jo uporablja v slovenski medicini na adiktološkem področju. Po temeljitih posvetovanjih z jezikovnimi in adiktološkimi strokovnjaki so se odločili za besedo *zasvojenost* »kot strokovni pojem za bolezensko odvisnost od omamnih snovi, vedenja ali doživljanja.« (Ramovš 2007: 71)

Zelo jasna je tudi definicija zasvojenosti po Ramovšu: »Zasvojenost je umetna škodljiva potreba po omamni snovi, omamnem doživljanju ali vedenju.« (ibid. 56; po Ramovš 2000, 2001). To je opredelitev zasvojenosti z vidika celostne antropološke podobe človeka.

»Po Beckerju je uživanje drog psihosocialen proces, Lindesmith pa pokaže, da to ne velja zgolj za uživanje, ampak tudi za zasvojenost (addiction). Slednji je iskal splošno definicijo zasvojenosti in je ugotovil, da je telesna odvisnost preohlapen in hkrati nezadosten pogoj za definiranje fenomena zasvojenosti. Taka definicija namreč izključuje tiste, ki so zasvojeni, pa v tistem trenutku niso v stanju telesne odvisnosti (na primer džanki v zaporu, ki se takoj po izpustitvi spet oprime svoje navade), vključuje pa tiste, ki so telesno odvisni, pa ne hlepijo po mamilu (na primer bolniki, ki jim dajejo morfirij za lajšanje bolečin). Prav želja ali bolje rečeno hlepenje je specifično za zasvojene uživalce. Lindesmith zatrjuje, da hlepenje ni posledica želje po užitku, ki je sicer eno izmed gonil uživanja, a pogosto prav v obdobju zasvojenosti pojenja. Se pravi, da je edini skupni imenovalec hrepenenja po opiatih lajšanje abstinencijskih težav. Lindesmith tako induktivno pride do sklepa, da postane človek zasvojen (z opiatu), ko doživi abstinencijske težave, jih kot take konceptualno prepozna, se tako nauči hlepeti po drogi in s ponavljanjem te izkušnje pridobi stališča in vedenje zasvojenca. Zasvojenost je torej konceptualen proces, ki je družbeno posredovan. Odvisnost in zasvojenost nista en in isti fenomen.« (Flaker 2002a: 21-22)

»Omamljanje je umetno zmanjševanje človekove zavesti.« (Ramovš 2007: 56) Ramovš se ukvarja predvsem z zasvojenostmi od alkohola ter poškodbami, ki jih ta na več ravneh pušča pri zasvojencih.

1.8.1 Zasvojenost je potreba

»Zasvojenost je **potreba**, ki se razvije postopoma, bolj ali manj naglo s privajanjem na določeno psihoaktivno snov (na primer alkohol, nikotin, mamila), obliko vedenja (na primer igre na srečo) ali doživljanje resničnosti (na primer sovražnost do nekoga).« (Ramovš 2007: 57)

»Ko je zasvojenost vzpostavljena, deluje pri človeku kot relativna nuja. Podobna je torej naravnim telesnim, duševnim, socialnim in drugim človekovim potrebam. Lahko je celo močnejša od njih, seveda pa je v nasprotju z njihovo brezpogojnostjo (absolutnostjo) vedno pogojna ali relativna – če človek ne zadovoljuje naravnih potreb, utрпи škodo, če pa preneha zadovoljevati svojo umetno škodljivo potrebo, si povrne ali vsaj poveča svoje zdravje, pa naj je to prenehanje še tako boleče in težavno. Z odvajanjem in vzdržnostjo (abstinenco) se namreč zasvojenost kot potreba spremeni v povsem latentno stanje, toda pri ponovnem uživanju omamne snovi, pri ponovnem omamnem vedenju ali doživljanju, se znova aktivira v akutno potrebo.« (ibid: 57)

Včasih se zgodi, da uživalci, pri katerih se je že razvila odvisnost, prebrodijo abstinenčno krizo in zaživijo življenje brez droge, pa jih vrnitev v staro družbo premami in znajdejo se v skušnjavi, ki jih znova potegne na stare tire. Ta želja po omami je tako močna, da je ne premagajo niti prejšnje slabe izkušnje z uživanjem drog.

»Zasvojenost kot potreba se vzpostavlja po psihični in po biološki poti. Obe se med seboj prepletata, saj gre v osnovi za eno samo dogajanje v človeku, ki ga razlagamo enkrat bolj s psihičnega in drugič z biološkega vidika.« (ibid: 58)

1.8.2 Zasvojenost je umetna novotvorba med potrebami

»Zasvojenost je **umetna** potreba po nečem, kar človeku po naravi ni potrebno, ampak je zanj tujek, na katerega se morajo njegov organizem, duševnost in druge razsežnosti nasilno prilagoditi. Zasvojenost kot nova potreba nastaja postopoma, tako da je meja med škodljivim pitjem alkohola in med odvisnostjo od njega subjektivno in objektivno težko opazna.« (Ramovš 2007: 58)

Proces nastajanja zasvojenosti poteka sprva bolj skrito in začne neopazno izpodrivati človekove naravne potrebe v vseh njegovih razsežnostih, ter v končni fazi prevzame oblast nad človekovimi potrebami, tako da večina socialnih, duševnih, razvojnih in bivanjskih potreb povsem zakrni. (Ramovš 2007: 58) To se sicer ne zgodi kar čez noč, ampak v nekem obdobju, ki pa je lahko različno dolgo. Koliko, je odvisno od več dejavnikov.

1.8.3 Vsaka zasvojenost je omama

»Zasvojenost je vedno **povezana z omamljanjem človekove zavesti**. Alkohol in druge omamne snovi po svoji biokemični naravi delujejo na živčni sistem tako, da ožijo, plitvijo, mrtvijo in spreminjajo človekovo doživljanje sebe in okolja, zato vsaka omamljenost z alkoholom ali drugo omamno snovjo človeku manjša svobodo doživljanja in ravnanja. Vzvratno spreminjajo zasvojenosti tudi živčni sistem, da postaja čedalje bolj zaprt v svoj omamni svet in s tem nesposoben za spremembe v smeri zdravlja.« (Ramovš 2007: 59) Ravno to delovanje omamnih snovi pa je razlog, da je ljudem (uživalcem) všeč. V omamnem stanju »pobegnejo« iz resničnosti, ki včasih ni najbolj sijoča.

Ob rednem uživanju oziroma ko se razvije odvisnost, pa pride do večjih in resnejših težav, ki niso samo trenutna omamna stanja, temveč pomenijo skrb vzbujajoče posledice.

»Vsako omamljanje, ki se ponavlja in utrjuje, postaja podobno avtistični in drugim duševnim motnjam, kjer je človek komunikacijsko omejen ali celo odrezan od zaznavanja in dožemanja sebe in okolja ter smiselnega odzivanja na svoje stanje in na stanje v okolju.« (Ramovš 2007:59)

1.8.4 Zasvojenost je škodljiva

Zasvojenost je **škodljiva**. Njene kvarne posledice se po Ramovšu kažejo na vseh človekovih razsežnostih:

- Alkohol zastruplja organizem, da zaradi njegove prisotnosti in presnove obolevajo številni organski sistemi. Poškoduje se centralni živčni sistem, pri čemer se pojavlja več duševnih bolezni, kot na primer akutni opoj, bledež ali delirij, alkoholna bejavost

ali demenca in druge. Obolevajo tudi periferni živci (pojavi se na primer tresenje), jetra, prebavila, srce, spolni organi...

- Patološko se spreminja duševno delovanje in vedenje; prizadete so duševne sposobnosti od zaznavanja, reagiranja, čustev, do spomina in ravnanja.
- Okrni se ali celo začasno ukine notranja osebna svoboda izbire in odgovornost pri uresničitvi sprejetih odločitev.
- Najbolj vidne pa so poškodbe v medčloveškem sožitju. (Ramovš 2007: 60)

»V socialnih vlogah nastane večkratna zmeda. Človek izgublja svoje pomembne vsakdanje vloge (očeta, moža, delavca, voznika...), pridobiva pa novo vlogo alkoholika« (ibid: 60) oziroma zasvojenca.

»Vse njegove vloge slabijo, nova vloga zasvojenca med zasvojenci pa se veča in teži v to, da postane edina. Prihaja do zamenjave bistvenih socialnih vlog, ko na primer šolski otrok prevzame pri skrbi za družino vlogo staršev, njegovi zapiti starši pa nazadujejo v vlogo otroka.« (ibid. 60)

Blizu mi je prijateljčina zgodba, v kateri je bila zaradi očetovega alkoholizma in obolelosti cele družine vidna ta zmešnjava vlog. V mlajših letih, v otroštvu, pa tudi še precej časa v prvih letih srednje šole, ko prijateljica še ni povsem dojela, kaj »občasno« očetovo pijančevanje pravzaprav pomeni, se je večkrat spraševala, zakaj mora v njeni družini ona po nekaterih opravkih, ki so jih v drugih družinah opravljali starši. Nekatera opravila so ji bila za tista leta res zoprna in močno si je želela, da bi jih tudi njena mami in njen ati delala sama. Vendar pa je včasih zaključila tako, da so mogoče njeni vrstniki malo razvajeni in da njihovi starši naredijo preveč vsega za njih oziroma namesto njih. Najverjetneje je s takim razmišljanjem le tolažila samo sebe, kasneje je pa dojela, kje v resnici tiči problem. Ponavadi je bilo najhuje to, da jima je mama s sestro govorila, da sta nesramni in nehvaležni, ko sta ji omenili karkoli v zvezi s tem, da naj bi njun oče preveč pil. Kaj šele, da bi rekli, da je pijanec. Morali sta biti brezpogojno hvaležni za vse materialne stvari, ki sta jih dobili. To je bilo seveda z leti bolj in bolj nemogoče.

Kake druge naklonjenosti, izkazovanja ljubezni, spoštovanja, dajanja občutka varnosti ali pa samo skupaj preživetega časa, s sestro od staršev nista kaj dosti dobili. Je pa tudi mati »bežala« od doma na sicer bolj »spodoben« način (zaradi dela), zato je bila tudi ona bolj poredko doma. Tako sta obe s sestro prevzemali za njuna leta veliko več del na svoja ramena, kot bi bilo prav. Nekatere naloge v družini sta prevzemali prav zato, ker sta se čutili krivi za situacijo, kakršna je bila v njihovi družini. Tako za težave v zakonu njunih staršev, kot tudi za očetovo pitje in ostale stvari, ki so jim kot družini povzročale preglavice in zaradi katerih nekako niso mogli ali znali vzpostaviti nekih pristnih medsebojnih odnosov. To jim je uspelo šele kasneje, ko sta obe hčerki že odrasli.

»E. Berne je pri raziskovanju igre vlog v transakciji medčloveškega sožitja odkril in opisal igro alkoholik (Berne 1970), v kateri se bolezensko ponavljajo prizori in vloge v njih, zlasti to, da ista oseba prevzema protislovne vloge rešitelja, preganjalca in naivneža. Še usodnejše kot socialne vloge se pri zasvojenostih kvari komunikacija. Zasvojen človek je čedalje manj sposoben poslušati, čedalje manj pripovedovati ustrezne vsebine, ne zmore molčati o tem, kar je slišal in bi ne smel pripovedovati naprej. Komplementarno se komunikacija kvari tudi pri vseh, ki so z njim v stiku. Zasvojenost povzroča socialne poškodbe tudi na delovnih, sosedskih in drugih družbenih razmerjih, ki tvorijo urejeno medčloveško sožitje v širši družbi.« (Ramovš 2007: 60)

- Opazne so poškodbe v razvojni razsežnosti. »Napredovanje zasvojenosti zavira človekov normalni razvoj na materialnem, izobrazbenem, poklicnem in vseh drugih področjih. Zasvojenec čedalje bolj zaostaja sam za seboj in seveda tudi za vrstniki.« (ibid. 61)
- »Zasvojen človek ne dojema svojih smiselnih nalog , kolikor pa jih doživlja, jih ne more uresničiti. Zasvojen človek se čedalje bolj izgublja v življenjsko brezcilnost in bivanjsko praznoto.« (ibid. 61)

Zasvojenost lahko opazamo pri vsaki starostni skupini (kako se kaže pri mladem človeku, kako v srednjih letih življenja in kako v starosti), tako pri preprečevanju zasvojenosti, kot tudi pri zdravljenju zasvojencev. Treba pa je povedati, da so mladi najbolj ogrožena skupina, pri njih so tveganja večja, poškodbe hujše, posledice usodnejše, terapijska obravnava

zahtevnejša. Ravno zaradi tega je posebej pomembno delo na preprečevanju omamljanja, na preventivi. (Ramovš 2007: 61)

1.9 Varovalni dejavniki pred škodljivim pitjem alkohola in dejavniki tveganja zanj

»Dejstva, ki pospešujejo začetek pitja alkoholnih pijač ter stopnjevanje le-tega iz zmernega v tvegano in škodljivo, se imenujejo **dejavniki tveganja**. Njim nasprotna so tista dejstva, ki zavirajo začetek pitja alkoholnih pijač, ter varujejo človeka, ki zmerno pije, pred stopnjevanjem le-tega v tvegano in škodljivo pitje; ta dejstva se imenujejo **varovalni dejavniki**.« (Ramovš 2007: 105)

Dejavniki tveganja in varovalni dejavniki obstajajo pri vseh vrstah omamnih sredstev.

Ramovš (2007: 105) razvršča dejavnike tveganja v tri skupine po treh vzrokih za škodljivo pitje:

- vpliv omamne snovi,
- osebni dejavniki in
- vpliv socialnega okolja in družbe.

»Alkohol (isto velja za druge omamne ali psihoaktivne snovi) je relativno konstanten dejavnik tveganja: njegove biokemijske zakonitosti in zakonitosti človekovega organizma so takšne, da pri medsebojnem stiku nujno povzročajo poškodbe na vseh človekovih razsežnostih. Vpliv alkohola pa je pri vsakem človeku nekoliko drugačen glede na njegove telesne, duševne in socialne značilnosti, v celoti pa vrši svoj škodljivi vpliv pri vsakem na vse človekove razsežnosti relativno neodvisno od njegove osebnosti in družbenega okolja.« (ibid: 105)

»Človekova osebnost in odnos socialnega okolja do uporabe alkohola pa sta bolj variabilna dejavnika tveganja: nanju lahko posameznik in družba odločilno vplivata.« (ibid: 105)

Učinkoviti preventivni programi temeljijo na (Ramovš 2007: 106) zadostnem številu in kakovosti varovalnih dejavnikov v človekovi osebnosti in v socialnem okolju ter na spoštovanju zakonitosti pri delovanju omamne snovi na človekov organizem.

»Varovalni dejavniki nevtralizirajo dejavnike tveganja, da je človek odporen proti rabi alkohola in proti stopnjevanju te rabe v zasvojenost.« (ibid: 106)

Psihološko usmerjeni raziskovalci in sociološko usmerjeni raziskovalci so vsaki zase bolj usmerjeni na varovalne dejavnike svojega področja.

»Kumpfer in Hopkins (1993) povzemata po literaturi sedem osebnostnih značilnosti, ki delujejo varovalno in zaviralno proti rabi alkohola:

1. optimizem,
2. empatija,
3. vpogled vase ali poznavanje sebe,
4. intelektualne sposobnosti,
5. samospoštovanje,
6. življenjska usmeritev ali smisel življenja,
7. odločnost in vztrajnost.« (Ramovš 2007: 106)

So pa še drugi osebni varovalni dejavniki, ki so izjemnega pomena (na primer dobre delovne, higienske, učne navade).

Nič manj pomembni niso varovalni dejavniki v socialnem okolju. Ker ima pri uživanju drog pri mladih zelo pomemben vpliv njihova družba, so trdni družbeni varovalni dejavniki izjemnega pomena.

Kot piše **Ramovš** (2007: 107), so za socialno prakso pomembni **trije temeljni varovalni dejavniki**:

1. *človekova rodna in lastna družina* (primerna delitev vlog in nalog ter uspešna komunikacija med člani);
2. *zdravo ravnotežje med uspešnim delom in poglobljenim praznovanjem* (utirjene delovne navade, znanje, vseživljenjsko učenje, dobro sodelovanje z drugimi, ter radostno in poglobljeno doživljanje sebe, drugih in sveta, preteklosti, sedanjosti in zaupanja v prihodnost);
3. *jasno osebno stališče*, da alkohol – in prav tako vse druge omamne snovi – samodejno škoduje človeku v njegovem hotenju biti svoboden in srečen.

Izjemnega pomena je delo na preventivi in varovalnih dejavnikih, čeprav so bili v raziskavah pri nas in drugod bolj pozorni na dejavnike tveganja. Ramovš piše (2007: 108-109), da je

potrebno varovalne dejavnike prepoznati, najti, jih sestaviti v celostno preventivno akcijo, to pa dosledno evalvirati, razvijati in dopolnjevati vsaj skozi dobo odraščanja ene generacije. Kratkotrajne primarno preventivne akcije na področju zasvojenosti in omam so neučinkovite. Tri področja dela na področju zasvojenosti so: preventiva, terapija in oskrba.

*Kdo ima gorje, kdo žalovanje?
Kdo prepire, kdo skrbi?
Kdo udarce brez potrebe,
kdo motne oči?
Tisti, ki se zadržujejo pri vinu,
in hodijo pokušat zamešano pijačo.
Ne glej vina, kako se rdeči,
kako se iskri v kozarcu,
se gladko pretaka.
Naposled piči kakor kača,
brizgne strup kakor gad.
Tvoje oči bodo gledale čudno,
tvoje srce bo govorilo zmedeno.
Tak boš, kakor človek, ki leži sredi morja,
kakor tisti, ki sedi na vrhu jambora:
»Bili so me, pa me ni bolelo,
tepli so me, pa nisem čutil,
kdaj se zbudim, da ga spet poiščem!«*

Sveto pismo, Pregovori 23, 29-35 (po Ramovš 2007)

2 PROBLEM

Skozi študij na Fakulteti za socialno delo sem želela spoznati čim več različnih področij, na katerih deluje socialno delo. Prakso sem opravljala na področju dela z mladostniki in na področju duševnega zdravja. Sprva me je najbolj zanimalo delo z mladimi, težave, s katerimi se ti srečujejo in načini, ki si jih sami izbirajo za njihovo reševanje. Na smeri duševno zdravje v skupnosti, ki je bila moja smer študija v zadnjih dveh letnikih, smo se bolj površinsko srečali tudi z drogami, vendar pa sem o tem področju želela izvedeti več.

Moram priznati, da mi je bilo pravzaprav veliko vsega o življenju uživalcev drog povsem neznanega; o zasvojenosti, džankijah, nisem vedela popolnoma nič. Razen tega seveda, kar sem slišala od drugih in iz medijev. O tem, v kakšni luči ti predstavljajo uživalce drog, pa sem že pisala. Tako je bilo tudi moje mnenje o uporabnikih drog negativno. Nekoliko manj o uživalcih dovoljenih drog in mnogo bolj o uživalcih nedovoljenih oziroma trdih drog.

Večkrat pa sem se spraševala, kakšni so ti ljudje kot prijatelji, sodelavci, kot zaposleni ljudje, ki imajo vsakodnevno stik z ljudmi, s strankami, ter kako lahko kot narkomani sploh normalno delujejo in opravljajo nek poklic oziroma kakršnakoli opravila. V bistvu sem bila bolj mnenja, da imajo verjetno le redki zaposlitev in sem si jih predstavljala kot vagabunde, speče po klopih mestnih parkov, kletah blokov ali na kakih pokritih parkirnih mestih. Se mi zdi, da precej podobno, kot o njih slišim še danes v pripovedih ljudi, ki uživalcev ne poznajo, pa jih kljub temu na nek način obsojajo. Verjetno sem se še najbolj nagibala k prepričanju, da je uživalcem drog »biti džanki« življenjsko poslanstvo.

Ljudje, ki uživajo droge, so me v raziskovanju pri svoji diplomski nalogi zanimali zaradi njih samih. Verjetno sem na nek način želela sama sebi dokazati, da so enaki vsem ostalim – vsi smo krvavi pod kožo. Zanimali so me njihovi interesi, njihova razmišljanja, občutenja, potrebe, želje, skrbi in vrednote. Zanimala me je vsaka zgodba in vsako življenje posebej.

Kasneje, ko sem začela razmišljati o tem, kakšen naj bo naslov moje diplomske naloge, sem prišla na idejo, da končno malo bolj raziščem to področje – področje drog. K temu me je še spodbudila moja mentorica in tako sem se dokončno odločila.

Sprva me je malo zaneslo in sem zgrešila cilj oziroma smer pisanja. »Odplavala sem v vode«, kjer ni bil več človek tisti, ki je zame pomemben, ampak sem dala prednost samim drogam. Ob pomoči mentorice sem po kasnejšem razmisleku uvidela napako in dojela, da to ni tisto, kar me zanima in o čemer bi želela pisati. Bolj sem se poglobila v razmišljanje o tem, kako želim v svojem pisanju predstaviti »življenje z drogo« in postalo mi je jasno, kako se lotiti dela. Kar sem si ves čas najbolj želela, je bilo to, da moje diplomsko delo ne bi bilo še eno tistih pisanj o uživalcih drog, ki smo jih lahko prebrali že nešteto - tistih, ki povedo vse slabo (ki izkoristijo vsako trohico slabosti, le da lahko izražajo svoje negativno mnenje), kaj dobrega pa je v njih skorajda nemogoče zaslediti. Vedela sem, da bom tisto najboljše dobila od ljudi, ki so najbolj neposredno v stiku s tem življenjem, torej z uživalci drog.

Tako so se mi začela porajati razmišljanja o tem, kaj in kako sploh vprašati. Kasneje so mi tudi drugi ljudje olajšali delo in vse je veliko lažje steklo.

Včasih sem še vedno razočarana nad mišljenjem ljudi o uživalcih drog, vendar pa imam zdaj vsaj neko »orožje«, s katerim »branim« položaj ljudi, ki se jih premnogokrat potiska na rob družbe in smatra za družbeni poden, kot se pogosto izražajo ljudje, ko govorijo o uživalcih drog, predvsem trdih.

Sama sebi sem odgovorila na nešteto vprašanj, ki sem jih imela vsa ta leta. Koliko tega bom lahko prenesla naprej, pa bo pokazal čas, predvsem na praktičnem področju, upam.

Morda bo kmalu nastopilo obdobje, ko ne bomo več toliko obsojali nekih načinov življenja, nekih dejanj ali »ne-dejanj« in enostavno začeli upoštevati pravico vsakega, da se sam odloči o svojem življenju, ter ga, ne glede na odločitev, sprejemali za sebi enakega, vsaj v tem smislu, da je vsak človek *človek*, ne glede na to, kako izgleda njegovo življenje in kako se ga odloči živeti.

V svoji diplomski nalogi odgovarjam na vprašanja, ki se meni kot avtorici tega dela zdijo pomembna in zanimiva. Intervjuvanci so mi s svojo iskrenostjo in odprtostjo zelo pomagali pri raziskavi, ki je brez njihovih zgodb ne bi bilo.

V diplomskem delu me zanima predvsem, kako izgleda življenje uživalca drog, s katerimi problemi se najpogosteje, mogoče tudi vsakodnevno srečuje. Nekaj tega so z mano delili

intervjuvanci, ki so mi razkrili predvsem svoje začetke, prvi stik z drogo in tudi, kako danes gledajo na te izkušnje, ko so že za njimi, ali pa njihova »kariera« še traja in zakaj je tako.

Zanima me tudi, kako se ob tem počutijo, kakšna so njihova razmišljanja, kako vidijo svojo prihodnost, kakšne so (bile) njihove morebitne mladostniške težave s svojci (predvsem s starši) zaradi njihovega uživanja drog.

Prav tako me zanima, kakšne so izkušnje uživalcev drog s socialnimi službami, z zdravstvenim osebjem, s policijo in morebiti tudi s sodstvom. Stereotipna predstava o teh službah se je v mnogih primerih, ne samo v moji raziskavi, temveč tudi v tistih, ki so jih naredili drugi, izkazala kot upravičena oziroma utemeljena.

Posebno mesto pri vsakem od uživalcev imajo socialne posledice uživanja drog (šolanje, zaposlitev, preživljanje prostega časa, socialna mreža...) ter zmanjševanje škode in obvladovanje tveganj.

Pomemben del moje raziskave je tudi v razlogih, zakaj se (bivši) uživalci odločijo prenehati uživati droge. Kariera pri vsakem je lahko drugačna, nobenih zgodb ne gre enačiti. Zanimivo se je srečati s pogledi uživalcev na svoje uživanje drog, s pripovedmi o tem, kako izgleda njihov vsakdan v času uživanja drog na vseh stopnjah, ter zakaj in kako so se odločili za prenehanje uživanja drog.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Gre za kvalitativno in deskriptivno raziskavo, saj je vso gradivo, ki sem ga zbrala v raziskovalnem procesu, podano na besedni način. Sestavljeno je iz besednih opisov in pripovedi. Vso zbrano gradivo sem prav tako analizirala na besedni način.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Z uporabniki dovoljenih in nedovoljenih drog sem opravila odprt intervju. Imeli so prosto pot pripovedovanja, povedala sem ji le okvirno, kaj me zanima, ob njihovem pripovedovanju pa sem si delala zapiske. Če je bilo potrebno, sem jim zastavljala podvprašanja, tako da sem jih malo usmerjala.

Vprašalnik, ki me je usmerjal pri intervjujih, sem izdelala na podlagi vsebin, ki me zanimajo.

Širše gledano so me zanimale predvsem naslednje tri točke:

1. VZROKI ZA ZAČETEK UŽIVANJA DROG:

- zgodba človekovega začetka, prvi stik z drogo,
- ključni dogodki v življenju v zvezi z uživanjem drog (na kaj je njegovo/ njeno uživanje drog najbolj vplivalo),
- katera znanja o drogah, ki jih takrat niso imeli, bi jim lahko pomagala pri preprečevanju negativnih posledic.

2. KRITIČNE TOČKE (problem vsakdanjega življenja uživalca drog), ter

3. VZROKI ZA ZASVOJENOST, vzroki za začetek uporabe drog (vzvodi za zasvojenost, kako je bilo pri vsakem posamezniku na začetku njegovega uživanja).

3.3 Populacija in vzorčenje

V raziskavo sem zajela 6 mladih ljudi, ki so že imeli stik z različnimi drogami. Dobila sem 6 zgodb, med katerimi je bila vsaka drugačna. Vsaka izmed zgodb je bila edinstvena in najbolj pristna za vsakega od pripovedovalcev, kljub temu, da so me pri vseh zanimale iste stvari.

Glede na to, da me je pri vseh zanimal predvsem prvi stik z drogo, sem se pri vprašalniku osredotočila bolj na ta stik, kot pa na kasnejšo »kariero« užívanja. Zanimalo pa me je tudi, ali še vedno uživajo droge.

Med respondenti so bile tri ženske in trije moški. Najmlajša sta stara 20 let - en moški in ena ženska. Najstarejši so stari 27 let, in sicer 2 ženski in en moški. En respondent je star 23 let. Tako je povprečna starost respondentov 24 let.

3.4 Zbiranje podatkov

Respondente sem izbrala naključno med prijatelji, znanci, za katere sem vedela, da so že imeli stik s katero od drog. Ker so vedeli, da pišem diplomsko nalogo in da bom potrebovala nekaj sogovornikov za intervju, smo se dogovarjali kar sproti, kadar je imel kateri izmed njih čas. Ko sem jih zbrala 6, je bilo dovolj, zato z nekaterimi ni prišlo do intervjuja, četudi smo se prej dogovarjali o tem. Očitno pa se jim je tema zdela zanimiva in niso imeli pomislekov o svojem sodelovanju, saj so se nekateri za intervju ponujali kar sami. Tako se zavedam, da bi lahko prišlo do povsem drugačnih rezultatov. V prvi vrsti zaradi načina, s katerim sem izbirala ljudi za intervju, in v drugi vrsti zaradi majhnega vzorca.

Vsi intervjuji so bili izvedeni v živo in so v povprečju trajali eno uro.

Zbiranje podatkov je potekalo med 1. in 19. junijem 2009. Pogovori so bili opravljeni na različnih lokacijah, ki smo jih skupaj z intervjuvanci izbrali glede na možnosti vzpostavljanja varne klime in prostora, kjer ne bi bilo preveč motenj. Tako sem 2 intervjuja opravila doma. Za dan in uro smo se predhodno dogovorili po telefonu (seveda z vsakim posebej). Prednost vidim predvsem v tem, da je domače okolje res najbolj mirno, vsaj v tem primeru sem vedela, da tisti hip ne bo nikogar, ki bi naju motil. Ostale 4 intervjuje pa sem opravila v sobi študentskega doma, v času, ko se ni nihče drug zadrževal v študentskem apartmaju. Tudi v teh primerih sem intervjuje izvedla uspešno. Prednost vidim predvsem v tem, da smo se tako jaz, kot sogovorniki počutili prijetno, udobno v tem okolju, saj nam je vsem znano in domače.

Pri vseh intervjujih sva bila s sogovornikom sama, tako da ni bilo nobenih dvomov glede zaupnosti podatkov, prav tako pa v času intervjujev ni pri nobenem od njih prišlo do kakih motenj (telefonski klici, prihod drugih ljudi).

Med intervjuji sem si delala zapiske. Čim več sem poskušala zapisati sproti, dobesedno, prav tako sem ohranila narečje, sleng, oziroma v celoti uporabljala besede sogovornikov. Po opravljenem intervjuju sem vsakemu respondentu prebrala oziroma mu dala v branje, kar sem napisala, da bi se izognili morebitnim nesporazumom.

Kot zanimivost naj omenim, da so se intervjuvanci včasih nasmejali ob branju svoje pripovedi in se čudili nad kakšno od svojih izjav.

Bili so zgovorni in nezadržani pri razkrivanju svojih izkušenj, k čemur je verjetno najbolj pripomoglo to, da se med sabo dokaj dobro poznamo in da je bil način izvajanja intervjujev povsem neformalen.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Intervjuje sem sproti ročno zapisovala, kasneje pa s pomočjo računalnika spremenila v elektronsko obliko. Ker sem vsak ročno zapisan intervju intervjuvancem dala že takoj v branje (česar kasneje seveda nisem nič spreminjala), je bilo dodatno preverjanje originalnosti pripovedi odveč, zato sem začela kar z analiziranjem podatkov.

Analizo podatkov posameznega intervjuja sem opravila po metodi kvalitativne analize. Izhodišče za kvalitativno analizo so bili povzetki odgovorov intervjuvancev.

Glavne teme za urejanje izjav so bile smernice oz. vprašanja intervjuja. Vsaki temi sem pripisala relevantne dele odgovorov na ustrezno vprašanje, tem odgovorom pa sem pripisala kode. Kasneje sem sorodne kode združevala v kategorije.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Med šestimi intervjuvanci sem izvedela, da vsi od njih uživajo ali so uživali le mehke droge – alkohol, tobak, marihuana. Uporaba trdih drog je bila pri vseh zanikana, povedali so še, da tudi v prihodnosti nimajo namena posegati po trdih drogah.

Vsi intervjuvanci so prvič poskusili drogo v srednješolskih letih, pri starosti 15 in 16 let in so bili ob prvem zaužitju droge skupaj s svojimi vrstniki (sošolci, prijatelji). Najpogostejši razlog za zaužitje droge je bila radovednost, zanimalo jih je, kako se človek počuti po zaužiti drogi in kakšni so občutki v omamljenem stanju.

Drugi razlogi za zaužitje droge pri intervjuvancih so:

- želja po sprejetju v družbo in poenotenje s člani te družbe,
- prepričanje, da se lažje sprostiš in zabavaš v omamljenem stanju,
- priložnost (praznovanje rojstnega dne, oddaljenost in odsotnost od doma za dva dni) in želja po tej izkušnji in tem, da si ustvariš lastno mnenje.

Nekateri od intervjuvancev so omenili, da so imeli stik z drogo že v otroških letih v svoji družini (očetovo pitje alkohola, mamino pitje alkohola, hranjenje večje količine alkohola doma in pitje alkohola do pijanosti v širši družini, kar so intervjuvanci videvali na lastne oči), pri nekaterih tega ne zasledimo.

Iz intervjujev je razvidno, da so nekateri svoje mnenje o pitju alkohola iz odklonilnega spremenili v sprejemajoče, predvsem zaradi lastnega uživanja droge (alkohola). Ta odnos se je v glavnem spremenil zaradi boljšega počutja v družbi, na zabavah, v primerih, ko so drogo zaužili. Ne samo, da so se po zaužiti drogi lažje sprostili, tudi boljše volje so postali, več so se smejali, bolj so bili veseli. Nekateri so se zaradi pozitivne izkušnje, ki so jo imeli z drogo ob svojem prvem zaužitju odločili, da jo bodo uživali vsakič, ko gredo ven s prijatelji, ker se v omamljenem stanju veliko bolj zabavajo (predvsem alkohol).

Intervjuvanci so mi razkrili tudi svoje negativne izkušnje z drogo. Najpogostejše od teh so:

- vrtoglavica,
- slabost, bruhanje,
- oslABLJENA motorika celotnega telesa,

- občutki krivde,
- brezvoljnost, sčasoma pasivnost na vseh področjih (šola, dom).

Vsi intervjuvanci, ki so drogo poskusili, so tudi nadaljevali z njenim uživanjem. Pri vseh se je uživanje ne samo nadaljevalo, temveč tudi stopnjevalo. Se pa predvsem pri kajenju marihuane pojavlja to, da se uživanje (redno, celo že prepogosto) začne v rani mladosti, v času pubertete, nekoliko kasneje (po 20. letu) pa se umiri, omeji ali celo popolnoma prekine.

Uživanje drog ni pri nobenem od intervjuvancev pustilo posledic, pri nobenem se ni razvilo nekontrolirano uživanje oziroma odvisnost. Le en intervjuvanec je pri sebi opazil prepogosto uživanje marihuane in zaradi tega spremenjeno vedenje, ki se je kazalo predvsem v njegovi brezvoljnosti, pasivnosti. Kritično točko zanj je pomenilo obdobje, ko mu je bila trava prva misel zjutraj, ko se je zbudil in želja po tem, da bi čim prej pokadil joint. Takrat se je odločil, da bo prenehal z uživanjem.

Pri nekaj intervjuvancih se je zaradi njihovega uživanja droge pojavilo neodobravanje tega početja pri njihovih starših in zaradi tega pogostejši spori med njimi, čeprav starši niso vedno vedeli, zakaj je obnašanje njihovih otrok drugačno. Spremembe v vedenju so sicer zaznali, niso pa vedno vedeli, čemu jih pripisati.

➤ RAZLOGI ZA UŽIVANJE DROG

Kot piše Taschner (2002: 63), bi lahko bil eden izmed najpogostejših razlogov za uživanje drog njihova dostopnost. Ta se je v zadnjih tridesetih letih zelo povečala in kdor ima željo po uživanju drog, zagotovo nima težav pri nabavi.

Uživalci drog povedo, da je najpogostejši razlog za njihovo prvo zaužitje droge **radovednost**. (ibid). Zanima jih, kako se bodo po zaužitju droge počutili, kakšen bo občutek.

A2) Torej sem tudi jaz pomislila na to, da prvič probam travo, saj me je pravzaprav že nekaj časa zanimalo, kako se človek počuti, ko jo kadi.

B2) Ne vem čisto točno. Eno je bla sigurno radovednost. Me je zanimalo, kak bo. Kak je ta filing, ko se ga napušiš.

B3) Zanimalo me je, kaj to pomeni. Kako vse skupaj zgleda in kak je potem filing. Ja, bla je ful radovednost.

Skupina ima velik vpliv na vedenje posameznega člana, saj v njej preživi veliko časa in mu je pomembno, da je v njej sprejet. Zato se večina mladostnikov prilagodi skupini in si na ta način zagotovi neko posebno mesto v njej, počuti se sprejeto, poenoti se z ostalimi in se nekako dokazuje kot vreden sprejetja v družbo, zaradi stvari, ki jih počne. Svoje početje pa seveda prilagodi početju drugih članov.

A2) Vendar pa sem tistikrat hotela biti ista kot oni, si upati, drzniti, biti odrasla.

A3) Takrat na začetku sem pila zaradi tega občutka, da se ujamem z ostalimi, z družbo. Ta občutek in želja po ujemanju z njimi so mi bli glavni razlog, da sem pila. S tem smo se nekak združili. Na nek način sem se tako poenotila z njimi. Zdelo se mi je, da ne bi spadala tak ful med njih, če ne bi pila.

Naslednji razlog je **strah pred osamljenostjo**, ki »trajno določa vedenje velikega števila ljudi, da vzamejo v zakup tudi znana tveganja pri svojem premagovanju. Ker uživanje drog pri večini predvsem mladih ljudi ni nujno vnaprej ocenjeno kot negativno, niso redki občutki strahu, ki utirajo pot poskuševalcem učinkov drog.« (Täschner 2002: 64)

Strah pred osamljenostjo in prilagoditev skupini sta razloga za uživanje drog mladostnikov, ki sta med seboj tesno povezana. Namreč ravno zaradi strahu pred osamljenostjo se mladi raje prilagodijo skupini in si tako na nek način zagotovijo, da bodo v njej sprejeti.

A3) In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ. In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača.

Mladostniki so včasih pripravljeni tudi zatajiti kakšno od svojih želja in pogledov na svet, samo zato, da bi se počutili sprejete in enake ostalim, pa četudi včasih to pomeni, da bodo zaradi tega začeli piti alkohol, kaditi cigarete, travo ali počeli kaj drugega.

A3) Vsi so me drkali v glavo, ker ne pijem pa to. Z eno kolegico sem začela hodit ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil.

A2) [Kajenje trave je bilo] ... prej dokazovanje, predvsem drugim, pa tudi sebi. Seveda je bilo obvezno, da se po šoli ali med vikendom vsaj napiješ, ker če nisi maral vsaj alkohola, si bil v očeh prijateljev čuden. Trava pa je bila tako še samo lestvico višje. Predvsem med mojimi prijatelji je bilo še posebej pohvalno, če si jo vsaj tu pa tam kadil.

Izjave mladostnikov jasno povedo, kako zelo pomembno jim je, da so sprejeti v družbo, pa četudi morajo zaradi tega spremeniti svoje navade in vedenje.

»Torej ni želja po drugačnosti, temveč potreba po prilagoditi se, ki mladostnika lahko privede tudi do uživanja drog. *Prilagoditev skupini* in v njej običajnim načinom življenja je pogosto znano izhodišče za uživanje drog.« (Täschner 2002: 64)

A3) In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ. In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača.

Obdobje adolescence je za marsikaterega mladega človeka precej bolj stresno, kot bi bilo potrebno oziroma kot bi bilo, če se ne bi ravno v tem obdobju z nekaterimi problemi srečevali prvič. Tako pa iz neznanja in neizkušenosti mladi pogosto doživljajo marsikatero slabe občutke in stres ob pojavljanju težav na več področjih (šola, družina, prve ljubezni ipd.).

Tako so mladi verjetno v tem času zelo občutljivi na stvari, na katere niso bili nikoli prej in najverjetneje tudi ne bodo pozneje, ko odrastejo. »Ustvarjaje samih sebe«, oblikovanje svojega jaza, iskanje vrednot in konec koncev iskanje smisla življenja, vse to so lahko stvari, ki odraščajoče mladostnike močno bremenijo. Ker se jim tako lahko nakopiči kup problemov, katerih reševanja se ne znajo lotiti, pa pride večkrat do **potiskanja problemov**, takrat se mladostnik enostavno odloči, da se z njimi ne bo ukvarjal. Na nek način se pretvaja, da ne obstajajo. S tem daje sebi in drugim predstavo o tem, da problem ne obstaja, čeprav sam pri sebi še kako dobro ve, da bi bilo treba nekatere stvari razrešiti. Namesto spoprijetja s težavami in akcije reševanja problemov se odloči za potiskanje, tako mu vsaj za nekaj časa odleže in dalje lahko živi nespremenjeno brezskrbno življenje.

Pri potiskanju problemov je ljudem lahko v pomoč omamljanje, saj stvari v omamljenem stanju vidimo in doživljamo drugače, kot jih vidimo in doživljamo v treznem stanju. Pravijo, da se v omami lahko umaknemo v tako imenovano transcendentno stanje, v »nek drugi svet«, v katerem nam je ponavadi lepše, kot v »resničnem«.

In tukaj spet citiram Täschnerja: »Omamljenost pelje iz sveta resničnosti. Posreduje nove načine življenja in privede do neznanih zaznav. Tako nekdo vidi in ocenjuje resničnost v omami drugače, kakor jo vidi in ocenjuje v treznem stanju.« (Täschner 2002: 9)

B2) Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul. Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh). ... Malo mi je blo tud zaradi muzike, a ne. Taka fajna je bla, glih prav za odlutat iz lastne zavesti, haha.

Ta izjava kaže na to, da je »odlutat iz lastne zavesti« nekaj zaželenega, nekaj pozitivnega.

B2) Jaz sm bil pol čist fertik. Mi je blo kar ono, uau. Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nism sledil. Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul.

Razlogov za poseganje mladih po drogah je še veliko več. Eden izmed njih je tudi **priložnost**, ko recimo mladi ne sklenejo zavestno začeti uživati droge, pač pa se jim ponudi priložnost, ko so na kraju, ki je dovolj oddaljen od nadzora staršev in drugih starejših oseb, ki sicer njihovega početja ne bi odobraval. Največja priložnost je takrat, ko imajo možnost prenočiti na kraju zabave ali drugje, kjer jih starši tisti večer ne bodo videli, za kar bi obstajala možnost, če bi šli spat domov.

B1) To je bla taka priložnost, da smo šli nekam sami s prijatli za 2 dni. Ko sem vedu, da na vikendu prespimo in je bla taka družba. Priložnost je bla taka, da sem se ga napil. Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba it domov, da bi me vidli takega.

Intervjuvanci kot razloge za prvo zaužitje droge navajajo še naslednje:

A1) Eno je sigurno to, da je vsa družba pila in se zabavala, zato sem verjetno mislila, da se bom tudi jaz tak zabavala, če se bom napila. Konec koncev pred tem nisem pila in se tudi nisem nikoli tak dobro zabavala, pa sem verjetno mislila, da pač gre to samo z alkoholom v riti.

A3) Folk, ki je pijan, se bolj zabava. In pol sem tudi jaz začela bolj pit. Da bi se bolj zabavala. Hehe.

Podobne rezultate je v svoji raziskavi s sodelavci dobil tudi Flaker (2002a: 166-172). Obstajajo razlogi za začetek uživanja, ki jih omenjajo skorajda vsi intervjuvanci, so pa tudi takšni, ki se pojavljajo zgolj pri nekaj ljudeh, včasih celo samo pri enem od več vprašanih.

»Če bi razloge za začetek uživanja rangirali po pogostosti, bi lahko zapisali, da je daleč najbolj pogost razlog radovednost. V naslednjo kategorijo pogostih razlogov bi lahko uvrstili dolčas, željo »imeti se lepo«, uveljavitev v vrstniški družbi, zglede med vrstniki in partnerji. Med razloge, ki so redkeje omenjeni, pa zgledovanje po idolih, izziv neznanega, spoznavanje novih ljudi, stopnjevanje ustvarjalnosti, osebne probleme in priložnost za zaslužek.« (Flaker 2002a: 171-172)

Eden od intervjuvancev navaja kot razlog za kajenje trave **nezmožnost koncentracije za učinkovito učenje**. Kot pove sam, mu je trava pomagala, da se je lažje učil.

B2) Jaz sem v 4. letniku ful zabluzo. Pa sploh se nism mogo skoncentrirat da bi se učil pa kej naredo za šolo pa te fore, ampak se sploh nisem mogo učiti. Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma, pa mi je blo fajn. Potem sm se lahk uču. Potem, pozneje že sem se pa lahk uču brez da bi kadil. Jaz po travi začnem boljše razmišljat, lažje si uredim misli, nikoli ne izgubim rdeče niti.

➤ STAROST OB PRVEM ZAUŽITJU DROGE

Iz prebrane literature sem izvedela, da so najpogostejši uživalci drog mladostniki, čeprav so rahla odstopanja pri opredelitvi tega “kdo so mladi”, vendar pa imamo v splošnem vsi predstavo o tem, kdo spada med adolescente oziroma odraščajoče mladostnike.

Vsi intervjuvanci so bili približno iste starosti ob svojem prvem zaužitju droge. V vseh primerih gre ali za kajenje trave ali za pitje alkohola.

Trije od šestih intervjuvancev so tudi redni kadilci cigaret.

A1) Stara sem bila 16 let in praznovali smo prijateljev rojstni dan.

A2) Bile so poletne počitnice po prvem letniku gimnazije, stara sem bila 16 let. To je bilo moje obdobje upornišva, puberteta seveda!

B1) Jaz sem se ga prvič tak ful napil enkrat v srednji šoli.

B2) Jaz sem bil tam nekje v 1. letniku srednje šole, ko sem prvič kadil travo. Tk nekje 15, 16 let sem bil star.

A3) Ko sem se jaz prvič napila, sem bla stara okrog 15 let.

B3) Prvič sem kadil travo pri 16-ih letih s sošolci iz srednje šole.

➤ PRISOTNOST DRUGIH OB PRVEM ZAUŽITJU DROGE

Običajno se za prvo zaužitje droge odloči več mladih skupaj, prijatelji, sošolci, vstniki pač. Že dva sta dovolj, lahko jih je več, v nobenem primeru pa se ni intervjuvanec omamil sam, brez družbe.

A1) Praznovali smo prijateljev rojstni dan. Skoraj vsa mladina se je takrat zbirala tam in bili smo redni gostje, med sabo smo se vsi poznali.

A2) No, nas je bilo takrat pet. Med njimi so bili moj fant, najboljša prijateljica ter moja sosedka, ki je dobra tri leta starejša od mene. Pa še en tip je bil zraven. Kolega, znanec pač iz našega kraja.

B1) To smo se zmenli med sabo sošolci, mi smo se skoz skupaj družili. Pa smo enkrat rekli pa veš, da moramo enkrat it k meni na vikend in valda, da smo šli.

B2) S sošolcem sma rekla, da boma probala. ... Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu. Blo nas je kakih 6 al 7. Jaz pa še en sošolec sma takrat prvič probala.

B3) ... s sošolci iz srednje šole. Bili smo štirje. Se pravi jaz, pa še trije kolegi.

»Trend uživanja se tudi spreminja z letnimi časi; poleti in med počitnicami je uživanje drog bolj razširjeno. Počitnice so namreč za nekatere prazen prostor in čas. Dan ni napolnjen z obveznostmi, ljudje se več družijo, lahko tudi na prostem, kjer je manj nadzora in več svobode.« (Flaker 2002a: 80)

A2) Bile so poletne počitnice po prvem letniku gimnazije, stara sem bila 16 let ... Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbirali, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer v gramoznico.

➤ KRAJ

Intervjuvanci so se pri svojem početju skrivali pred očmi drugih ljudi, predvsem v primerih kajenja trave. Zato je bilo treba izbrati temu primeren kraj.

A2) Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbirali, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer, v gramoznico.

Domačini iz Ormoža in Ljutomera ter okoliških krajev bi vedeli, da se na take kraje, kot je gramoznica v Ljutomeru, ne gre v poznih večernih ali nočnih urah kar tako tja, zaradi druženja. Mladi pogosto zahajajo na ta kraj počet stvari, ki se jih na očeh javnosti ponavadi ne počne.

A2) Itak sem že cel cajt vedla, da se bo kadila trava, saj je bil predvsem to razlog, zakaj smo šli ravno v gramoznico.

Še v dveh primerih kajenja trave so mladostniki izbrali kraj bolj na skritem. V prvem primeru so bili pri prijatelju doma, v drugem primeru pa skriti nekje za stavbo šole.

B2) Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu.

B3) Kadili smo kar za šolo, pa niti nas ni blo kaj pretirano strah, da bi nas kdo zasačil (smeh).

V naslednjih treh primerih gre za pitje alkohola. Ker je njegovo uživanje pri nas dovoljeno, se uživalcem ni potrebno skrivati, razen če je to nujno, zaradi tega da o tem ne bi izvedeli starši. Intervjuvanci, katerim prva zaužita droga je bil alkohol, so lahko pili na javnih prostorih, kot so diskoteke ali gostilne.

A3) Blo je enkrat v disku.

A1) Bili smo v gostilni v domačem kraju, kamor smo vsak vikend zahajali.

Tudi v naslednjem primeru gre za precej odročen kraj – vikend hišo, kjer ni prisotnih ne staršev in ne drugih odraslih oseb.

B1) Na vikend smo šli, k meni v Dramlje.

➤ POLOŽAJ UŽIVALCEV DROG V DRUŽBI

Vsem nam je znano, da se na uživalce drog, predvsem trdih, v družbi ne gleda ravno najbolj prijazno. Mnogo ljudi jih obsoja zaradi njihovega početja, predvsem pa so mnenja, da so si sami krivi za slabo življenjsko situacijo, v kateri so se znašli. Največkrat na uživalce drog gledajo zelo obsojujoče ljudje, ki sami niso nikoli imeli stika z drogo, torej tisti, ki je niso nikoli zaužili in si tako pridobili lastne izkušnje v zvezi z drogo. Uživalce velikokrat tako obsojanje zelo moti, saj so mnenja, da bi moral vsakdo imati za kakršnokoli kritiko malo več podlage, ne pa samo svoje subjektivno mnenje o določeni stvari.

B2) Pa saj veš, droga je tak nek bav bav med ljudmi, vsi samo slabo govorijo o njej. Pa četudi o njej v bistvu nič ne vejo. ... Zdi se mi okej, če tak folk, ko je že sam probo kadi travo, potem govori o tem. Tudi če mu ni kul in pač pove, da mu ni kul. Na kurac mi pa gre, ko folk, ko ni še nikoli kadil, še nikoli sploh probo, pa potem ful neki moralizirajo, pa se pametne delajo, zaka je trava vse slaba, škodljiva, pa kkk ni dobro to in ono in tretje. Tak folk mi pa gre na živce. Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka? ... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak moraš skrivat zaradi zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Ljudje ne ločijo niti

med trdimi in mehкими drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem, kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo.

»Mnenja in stališča ljudi do uživanja drog, zlasti do intravenoznega uživanja, so slaba. Uživanci drog so stigmatizirani, saj ljudje menijo, da bi lahko prenehali, če bi to želeli. Tako stališče izhaja iz dveh predpostavk, ki se dopolnjujeta. Prva je, da uživanci niso žrtve, da so v nasprotju z nekaterimi "devianti" – invalidi, bolniki, odpuščenimi delavci – za svojo usodo krivi sami in zato po tradiciji zgodnjemeščanske dobrotelnosti sodijo v kategorijo nevrednih, slabih revežev. Druga je, da se morajo uživanci, ker so v stiski po svoji krivdi, pokesati in spokoriti, se pravi, izkazati se s herojskimi dejanji, če se hočejo rehabilitirati. Uživalcem se zdi socialno izključujoč in stigmatizirajoč odnos do njih "normalen". Ko smo enega izmed njih vprašali: *Ali se ti zdi, da ste socialno izolirani, stigmatizirani?*, je odgovoril: *Ja, to je normalno*. S takim odnosom so se prisiljeni sprijazniti, saj je značilen za njihovo okolje.« (Flaker 2002a: 57)

S tem uživanci drog in drugi stigmatizirani ljudje prevzemajo vloge, ki jim jih dodeljujejo drugi. Ker živijo v takem okolju, kjer se jih nenehno zaničuje, obsoja in se na njih ne gleda kot na enakopravne državljane napram vsem ostalim, postane po določenem času pritisk družbe tako močan, da se lahko kmalu identificirajo s tem, kar se jim dodeli od zunaj in to tako ponotranjijo, da postane – hočeš, nočeš - del njih.

»Stigma je interakcijski pojem in je posledica stereotipiziranja družbenih interakcij. Stigmatiziran je človek, ki ne izpolnjuje pričakovanj, ki jih do njega imamo, in ki ni tisto, kar zanj predpostavljamo, da je. Stigma je atribut, ki človeka diskreditira. Kot pravi Goffman, gre za neskladnje med virtualno in dejansko identiteto, za nasprotje med tistim, za kar na podlagi obćih stereotipov sklepamo, da bi človek moral biti, in med tistim, kar se pokaže, da dejansko je. Če so atributi dejanske identitete globoko diskreditirajoči, posameznika zvedemo na to njegovo posebnost, ta redukcija pa postane poglavitno razlagalno orodje za njegova dejanja in razumevanje njegove identitete. Tako se zgodi obrat in dejanska, diskreditirajoća znamenja postanejo virtualna identiteta, ki določa dejansko.« (Flaker 2002a: 99)

S stigmo se ljudje sčasoma naučijo živeti, naučijo se ravnati z njo. (Flaker 2002a: 99) Lahko je opazna – v tem primeru se mora stigmatizirani naučiti uravnavati napetosti, ki izhajajo iz

interakcij z drugimi. Če pa ni opazna, se stigmatizirani ukvarja z vprašanjem, ali jo pokazati ali prikriti in kako jo prikriti.

➤ SOCIALNE MREŽE

»Videti je, da uživalci, še zlasti tisti, ki so globoko v karieri, pogosto izgubijo stike z vrstniki, ki ne uživajo droge. To je ena izmed poglavitnih socialnih posledic zasvojenosti s heroinom.« (Flaker 2002a: 153) Veliko je takih, ki so zaradi svojega uživanja drog pretrgali stike s staro družbo. Nekaterim je zaradi tega kasneje žal in prekinitev stikov s starimi prijatelji doživljajo kot izgubo.

B3) Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili.

A2) V tistem času sem tudi zamenjala družbo. Ne trdim, niti slučajno ne, da je družba kriva, če nekdo kadi, pije ali karkoli pač že. Vendar pa jaz recimo, ko sem tudi sama kadila, sem se valda družila s folkom, ki je kadil, ki je tudi imel robo. Takrat sem imela manj prijateljev, ki niso nikoli kadili. Potem pa, če se odločiš, da boš nehal, je fajn, če zamenjaš družbo, saj se drugače ne moreš tako stoprocentno uprti, ker boš sigurno še kdaj privolil, če bodo vsi drugi kadili in ti ponudili kak dim.

Na sceni se največkrat oblikujejo zaprte skupine, ki novim članom ne dovolijo kar tako vstopa, kar pa ne pomeni nujno, da imajo do njih sovražen odnos. Flaker (2002a: 84-91) s sodelavci v svoji raziskavi ugotovi na primer tudi, da se uživalci med sabo razlikujejo po vrsti značilnosti. Na primer, da se uživalci, ki drogo uživajo intravenozno, ne družijo s tistimi, ki si je ne injicirajo. Nekaterim se pa zdi nesmiselno deliti uživalce na tiste, ki uživajo oralno, in na tiste, ki uživajo intravenozno.

Ovire so tudi med različnimi generacijami uživalcev. Starejši se redko družijo z mlajšimi in imajo do njih pokroviteljski odnos.

Uživalci sicer tudi poskrbijo drug za drugega, recimo ko imajo krize (npr. ko je kdo *bolan*, kot sami temu rečejo, mu dajo prednost, da se zadane pred ostalimi) ali ko pride do kakih hujših zapletov pri uživanju drog. Se pa dogaja tudi to, da nekomu, ki je v težavah in rabi nujno medicinsko pomoč, ostali sicer pokličejo reševalce, vendar pred njihovim prihodom pobegnejo, saj si nočejo še sami nakopati problemov.

»Skupine uživalcev prihajajo v stik med seboj in z drugimi skupinami ob raznih priložnostih. Ena izmed takih so »žuri«, nabava, javni prostori. Zasvojeni intravenozni uživalci so do drugih skupin večkrat tudi nestrpni, do mlajših uživalcev pa pokroviteljski, zato so stiki med različnimi generacijami uživalcev skopi.« (Flaker 2002a: 90)

To, da se med sabo družijo in uživajo droge ljudje, ki so iz približno iste starostne skupine, so potrdili tudi moji sogovorniki. Najpogosteje so to vrstniki, v manjših krajih sošolci, prijatelji, ki se tudi sicer veliko družijo.

B1) To smo se zmenli med sabo sošolci, mi smo se skoz skupaj družili.

B2) S sošolcem sma rekla, da boma probala. ... Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu. Blo nas je kakih 6 al 7. Jaz pa še en sošolec sma takrat prvič probala.

B3) ... s sošolci iz srednje šole. ... Bili smo štirje.

Ponavadi se med sabo družijo mladi, ki droge ali uživajo ali pa ne. Dogaja se, da mladostnik povsem spremeni svoj krog prijateljev tako, da se druží s tistimi, ki uživajo droge, ko jih uživa tudi sam in te stike prekine, ko se odloči, da bo prenehal z uživanjem. Potem si najde drugo družbo.

B3) Moje uživanje drog je pomembno vplivalo tudi na krog prijatlov, ki se je ful spremenil. Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadil travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kaditi (smeh). ... Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili.

A2) V tistem času sem tudi zamenjala družbo. Ne trdim, niti slučajno ne, da je družba kriva, če nekdo kadi, pije ali karkoli pač že. Vendar pa jaz recimo, ko sem tudi sama kadila, sem se valda družila s folkom, ki je kadil, ki je tudi imel robo. Takrat sem imela manj prijateljev, ki niso nikoli kadili. Potem pa, če se odločiš, da boš nehal, je fajn, če zamenjaš družbo, saj se drugače ne moreš tako stoprocentno uprti, ker boš sigurno še kdaj privolil, če bodo vsi drugi kadili in ti ponudili kak dim.

A3) Z eno kolegico sem začela hoditi ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil. ... Tista družba, s kerimi sem jaz hodla ven, so vsi že ful bolj pil. Recimo Teja, moja best frendica, je takrat že ful bolj od mene pila.

➤ DRUŽINA IN KRAJ BIVANJA

Mladostniki večinoma še živijo pri starših, pravzaprav se ta starostna doba pri nas že nekaj let podaljšuje. Ker tudi znotraj družine obstajajo nekatera pravila, ki naj bi jih vsi člani spoštovali in upoštevali, mlade včasih skrbi, kaj bi se zgodilo, če bi njihovi starši izvedeli za njihovo uživanje drog. Ko starši zaznajo spremembe v obnašanju svojih otrok, predvsem pa, če so te spremembe povezane z uživanjem drog in tudi to starši izvedo, se začnejo med njimi spori, katerim včasih ni konca, dokler se ali mladostnik ne odloči oditi živeti drugam ali pa ga starši celo napodijo od doma. Toleranca do uživanja drog namreč ni pri starših nič kaj višja kot sicer v družbi.

»Tiste mlajše, ki živijo pri starših, skrbi, kako se bodo starši odzvali na njihovo uživanje, saj vedo, da jim grozi, da jim bodo starši odpovedali gostoljubje.« (Flaker 2002a: 124) Pogosto je grožnja staršev otroku, da ga bodo nagnali od hiše le na način, s katerim ga želijo odvrniti od nadaljnega uživanja drog. Do izselitve največkrat ne pride, grožnja z izselitvijo je del procesa pregovarjanja.

»Nekateri starši vržejo svoje otroke iz stanovanja, ko ugotovijo, da ne bodo nehali jemati heroína; čez nekaj časa jih vzamejo nazaj, kar govori o dveh procesih: eno je začasnost takega ukrepa, drugo pa, da starši potrebujejo oddih od življenjske drame z uživalcem. Domnevamo namreč lahko, da starši uživalca ne vržejo ven samo zaradi discipliniranja, temveč tudi zato, da se znebijo težav, ki jih prinese življenje z nekom, ki je zasvojen (otrok jih, med drugim, lahko finančno uniči). Tako je metanje uživalcev iz stanovanja poteza, s katero starši dosežejo več stvari: mir pri hiši al vsaj oddih, hkrati pa občutek, morda ne zelo trden, da so nekaj za svojega potomca ali potomko naredili, ne da bi pri tem morali dejansko kaj storiti, se pravi, vsak dan se ukvarjati z njim in njegovimi problemi.« (Flaker 2002a: 125)

So tudi starši, ki svojim otrokom brezpogojno in ljubeče stojijo ob strani tako, da jim pomagajo tudi skozi najhujša obdobja v času uživanja drog ali v času, ko imajo krizo (abstinenco). Sicer je v takih primerih posebej pomembna strpnost predvsem staršev do svojega otroka v prizadevanjih, da bi se ta zdravil. Taki starši, ki si prizadevajo stati uživalcem – svojim otrokom ob strani in so jim v podporo - pa včasih nudijo pomoč, ki je za uživalca neustrezna. Vseeno pa uživalci cenijo vztrajnost in potrpljenje staršev.

Nekateri uživalci odidejo od doma sami, čeprav imajo možnost živeti doma. Vsi seveda nimajo možnosti zapustiti svojih staršev, saj nimajo kam. Je pa seveda odhod od doma tudi običajen proces odraščanja.

B2) Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma, pa mi je blo fajn.

Med mladimi, ki so uživalci mehkih drog in njihovi starši prihaja pogosto do nesoglasij, do sporov, do očitkov, predvsem, če starši vedo za otrokovo uživanje drog. Možno je tudi, da mladostnik droge redno ali vsaj pogosto uživa, pa starši tega ne vedo. V takih primerih se pogosto pojavijo spremembe v obnašanju mladostnika, za katere pa starši ne vedo zmeraj, čemu jih pripisati.

B2) Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga.

B3) Doma so pizdli zarad učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni spreminjajo. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.

Nekateri starši imajo dokaj liberalen pogled na uživanje drog, predvsem mehkih in uživanju le-teh ne posvečajo večje pozornosti. Vsaj tako dolgo ne, dokler se jim še zdi, da ni prepogosto in v prevelikih količinah.

A2) Imela sem oziroma imam zelo liberalne staše, s katerimi sem veliko predebatirala na temo drog in vsega ostalega, kar te lahko v mladosti zavede. Moji starši so vedeli, da občasno pokadim kak joint in temu niso posvečali nič večje pozornosti, kot če sem prišla domov pijana. Seveda pa bi bil problem, če bi se to zgodilo prevečkrat, potem itak da bi ukrepala.

A3) Meni ta stari niso nikoli dal ure, do kdaj moram bit nazaj doma. Sem delala po svojem občutku. Zaupali so mi in jaz nisem nikoli pretiravala. Ponavadi sem ostala zunaj do kakih enih, dveh ali kaj takega. ...Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat. Res ful. Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nč ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.

Včasih pa starši ne vedo, da njihovi otroci uživajo droge. Tudi če gre za dolgotrajno odvisnost, ni nujno, da starši poznajo navade svojih otrok. To je lahko posledica redkih

stikov, recimo prevelike zaposlenosti staršev, pogoste odsotnosti zdoma in »zaposlenosti« njihovih otrok s stvarmi ter ljudmi izven svojega doma.

Včasih starši slutijo, da njihovi otroci uživajo droge, pa se ali odločijo, da se z reševanjem tega ne bodo ubadali ali pa se s tem problemom enostavno ne znajo spoprijeti. (Flaker 2002a: 136-137)

B3) Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni speminjajo. Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič.

➤ NADALJEVANJE, STOPNJEVANJE UŽIVANJA

S tem, ko se človek odloči poskusiti katerokoli drogo, si pridobi lastno izkušnjo v zvezi s tem. Ta izkušnja je lahko dobra ali slaba in lahko je tudi razlog za to, kako se bo ta človek odločil v prihodnosti. Pričakovali bi, da nekdo, ki se je po prvem zaužitju droge zelo slabo počutil, z uživanjem ne bo nadaljeval. Vendar pa se v praksi ne dogaja vedno tako. Predvsem pri mladih to ni neko splošno veljavno pravilo, saj imajo radi eksperimentiranje, radi preiskujejo svoje meje. Ali pa z uživanjem nadaljujejo, ker vidijo pozitiven učinek pri drugih in mislijo, da bo imelo tudi pri njih.

Sicer je nadaljevanje in stopnjevanje uživanja pri mladih odvisno od več dejavnikov. Od njih pa lahko izvemo, da kljub slabim izkušnjam, v večini primerov z uživanjem nadaljujejo.

A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. Sploh ne vem, zakaj pijem in zakaj mi je tak fino na vsakem žuru samo, če sem pijana. Letos sem se že nekajkrat tako napila, da se naslednji dan nisem skoraj ničesar spomnila.

A2) No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja leta pokadila še veliko gande. Veliko vsaj v mojem merilu. Ugotovila sem namreč, da precej sošolcev kadi travo. Mislim tako, bolj redno no. Ali pa vsaj vsak vikend. Vsak petek po pouku je postalo že stalno vprašanje: gremo pušit? Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljšje, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu.

B1) Sicer je pa to bla potem kar tradicija, da se ga vsakič, ko smo pr men na vikendu, ful napijemo (smeh).

A3) No, pol se je vseeno to pitje alkohola pr men stopnjevalo. ... In pol sem tudi jaz začela bolj pit. Da bi se bolj zabavala. Hehe. ... Enkrat sem šla ven, pa sem šla ful čez mejo. ... In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača. ... V teh cajtih se je pr men začel to, da se brez alkohola nisem znala zabavat. Da mi je blo kul sam, če sem bla nažgana.

B3) To mi je blo tisti hip itak najpomembnejše. Samo dobit in se ga napušit. To je blo to. ... Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač.

Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej.

➤ VEDENJE V OMAMLJENEM STANJU

Droge vplivajo na naše telo tako na psihični, kakor tudi na fizični ravni. Seveda je razlika med tem, kakšne so posledice uživanja posamezne droge pri enkratnem, večkratnem in prekomernem uživanju. Ob prvem zaužitju droge je to za posameznika povsem nova izkušnja. Ne samo v tem smislu, da s tem pridobi lastno mnenje in lastna občutenja, temveč tudi na povsem telesni ravni prvič doživlja nekatere občutke. Ljudje večkrat na primer bruhajo, imajo močno vrtoglavico, spremenijo se jim vedenje in podobno.

A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhali. ... Ko sma kozlali, sma se zraven režali ko dve najbolj prfukjeni pički in pravzaprav je blo prav fajn (smeh). Zafrkavali sma eno drugo in spomnim se, da sma se menle o tipih. Tam je bil en tip, ki je bil obema ful všeč in menle sma se, kak bi se ga lotle osvajat (smeh). ... Torej, po kake pol ure sma obe z Vesno šli iz WC-ja in se šli naprej zabavat. Čez nekaj časa sem celo začela nazaj piti alkohol. Nisem mogla več veliko, saj mi nekako ni steklo, potem pa smo se itak preselili iz enega placa gostilne v drugega, v spodnjo etažo, kjer smo plesali.

A2) Postavili smo se v krog, Dejan si ga je prižgal, naredil dva, tri dime, nato pa ga podal naprej. Ko je joint prišel do mene, so me vprašali, če bom probala, pa sem rekla »Daj, da vidim kako bo.« Lepo so mi razložili, kako naj potegnem. Povedali so mi, da ne smem inhalirati in za prvič mi je šlo zelo dobro. Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo. Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).

B1) Takrat sem bil tak pijan, da sem kar veni v vinogradu bruhal, pa je blo tak mrzel. ... Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit, ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit. Da je treba klet zaklenit ne, pa to. Slabo mi je blo tak fejst, pa veš kak je, ko mal zgubiš motoriko, pa to (smeh). Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet, da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih, pa te pizdarije. Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vredit. In dedek mi je zaupu, da bo vse okej. Tak sem bil pijan, da bi rabu še enga, ki bi hodu zraven mene, da bi me podpiru. ... Za ta večer smo kupil ful Bandidosa, vmes pa smo šli še enkrat dol v klet vsi in smo vlekli ven na šlahuh mošt (smeh). ... Potem smo pa tam na vikendu našli še neke cigarile, neke zadeve za kadit, ko jih je mel moj dedek tam. In valda smo še tisto probal.

A3) Vmes smo ful plesal in pol naenkrat mi je postalo ful slabo, ful mi je šlo na bruhanje. Pol sem šla kao na vece in sem padla po stopnicah. Oni so se mi vsi ful režali, haha. Tam sem pa pol bruhala kako uro, al pa še več. Še pred tem pa sem bla z enim tipom in ta tip mi je potem odšel. Itak. Če pa me celo večnost ni blo nazaj z veceja. In ko sem prišla z veceja, onega tipa ni blo več, je sedel pa na njegovem mestu en drug tip (smeh) in jaz sem mislila, da je un od prej. Itak pa mi je blo vseeno, ker je bil. ... Ampak še kljub temu sem srala z onim tipom. S tistim ta drugim, ne istim, kot prej (smeh).

➤ POSLEDICE UŽIVANJA DROG

Različne droge pustijo pri človeku različne posledice na več življenjskih ravneh, odvisno seveda tudi od pogostosti uživanja. Te posledice so lahko takšne, ki jih povzroči ravno uživanje droge samo (na primer bolezni jeter, prebavil, srca pri prekomernem uživanju alkohola) ali pa poškodbe, ki ne nastanejo neposredno zaradi uživanja, ampak so povezane z raznimi drugimi tveganji (npr. poškodbe žil pri intravenoznem uživanju, okužbe pri uporabi nečistih igel).

Moji intervjuvanci nimajo in niso imeli nikakršnih resnih posledic zaradi uživanja drog in po njihovem mnenju imajo svoje uživanje pod nadzorom in lahko prenehajo, kadarkoli bi to želeli. Eden od intervjuvancev, ki je nekaj časa redno, vsak dan kadil travo, je s tem popolnoma prekinil.

B3) Droge so vplivale predvsem na moj učni uspeh in na splošno storilnost, ki je bla katastrofalna. Konec srednje šole se mi ful ni več dalo hodit v šolo in sploh k pouku in tam slediti snovi, ki smo jo jemali. Zato sem enostavno začel ful špricat, opravičila pa sem si kar

sam pisal. Mel sem skoz opravičila. No, valda je blo treba met tudi nekaj neopravičenih ur, ampak teh ni blo nič v primerjavi s tem, koliko sem dejansko manjkal v šoli. Moje uživanje drog je pomembno vplivalo tudi na krog prijatlov, ki se je ful spremenil. Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadi travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kadi (smeh). ... Doma so pizdli zaradi učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni speminjajo. Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. ... Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač.

Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kadi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.

A2) Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic, zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala.

B1) Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav, al kaj takega.

B2) Kar se pa odvisnosti tiče, bi pa reko to, da jaz mislim, da obstaja samo psihična odvisnost. Jaz mislim, da je odvisnost možna samo pri ljudeh z nizkim, slabim karakterjem. Ko sami mislijo, da to potrebujejo. Važno je to, ka maš ti v glavi. Kako je tvoje mnenje in tvoje prepričanje. Jaz zde na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham. ... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. ... Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga.

A3) Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.

➤ DAJANJE PREDNOSTI NEKATERIM DROGAM PRED DRUGIMI

Dokaj pogosto zasledimo v pogovorih ali pa preberemo, kako močno nekateri ljudje obsojajo uživanje določene droge in hkrati tolerirajo uživanje katere druge droge. Če vzamemo za primer alkohol in travo. Veliko ljudi ima negativno splošno mnenje o kajenju trave, pa četudi

je sami niso še nikoli kadili. Sprejemajo pa recimo alkohol. Pitje alkohola je, kot sem pisala že v uvodu, zelo škodljivo, s hudimi posledicami na več življenjskih ravneh, pa vendar ljudje nanj še vedno gledajo z veliko večjo strpnostjo. Prekomerno uživanje alkohola lahko v najhujših primerih povzroči poškodbe, ki so za uživalca usodne.

Nemalokrat sem naletela na ljudi, ki kadijo travo in so izražali močno negativno mnenje o ljudeh, ki pijejo alkohol. Povedali so tudi, da jih moti odnos družbe, ki je vsaj pri nas najpogostejše takšen, da obsoja kajenje trave in sprejema pitje alkohola, oziroma mu vsaj ne posveča neke posebne pozornosti v smislu negativnega, človeku škodljivega početja.

A2) Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda, če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljše, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu. Takrat sem imela še več teorij, zakaj raje trava kot alkohol. Verjela sem celo, da je trava bolj zdrava. ... Seveda vem, da so droge in vse povezano z njimi svinjarija. ... Alkohol po mojem ni kaj dosti bolj nedolžen, še posebej, če je že del kulture, kot je to pri nas.

B2) Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka? ...

Alkohol mi ne paše, ker me nardi agresivnega. Nardi mi slab, večkrat bruham. Tam se večkrat ne spomnim, pa to, pri travi pa tega ni. Ni isto kot bit pijan. Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak se moraš skrivat zarad zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehki drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem, kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. Jaz tud cigaret ne podpiram, pa sam kadim. Sem odvisen. Večina tistih, ki je na travi, tistih, ki kadimo travo, nismo agresivni. Po moje. Jaz vem, da nikakor nisem agresiven po travi, sem pa po alkoholu. ... Pa še to – trava izboljša seks (smeš). Jaz sem mel ful negativno mnenje o tem. O travi in o tem, da potem začneš posegat po kakšni še hujši drogi. Pol sem pa sam mel čist drugačno izkušnjo.

Ganda nima smrtne doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke, pa vsa ta sranja. ... Pri travi me je presenetilo predvsem to, da izboljša misel, lahk dobiš več idej. Saj mal je že škodljiva za možgane, sam si nisem mislo, da lahk ma tolk pozitivne učinke trava, kot jih je mela in jih ma še vedno pr meni.

Uživalci drog ne marajo, da jih drugi ljudje obsojajo, predvsem ne marajo, če jim kdo moralizira o škodljivosti drog in jih skuša prepričati, naj prenehajo z uživanjem.

A2) Takrat so me ljudje najbolj razkurili s trditvami, da trava vodi do trdih drog, da tisti, ki začne kaditi travo, se bo čez nekaj mesecev že pikal, bo že na igli. S tem se ne strinjam in se mi zdi oslarija. Še vedno sem namreč mnenja, da so eni ljudje bolj nagnjeni k odvisnosti, kot drugi. To je odvisno od ful različnih dejavnikov in sem proti metanju vsega perila v en in isti koš.

B2) Pa saj veš, droga je tak nek bav bav med ljudmi, vsi samo slabo govorijo o njej. Pa četudi o njej v bistvu nč ne vejo. ... Zdi se mi okej, če tak folk, ko je že sam probo kadit travo, potem govori o tem. Tud če mu ni kul in pač pove, da mu ni kul. Na kurac mi pa gre, ko folk, ko ni še nikol kadil, še nikol sploh probo, pa potem ful neki moralizirajo, pa se pametne delajo, zaka je trava vse slaba, škodljiva, pa kk ni dobro to in ono in tretje. Tak folk mi pa gre na živce. Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej, al ka?

... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak moraš skrivat zarad zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehkiimi drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. ... [Starši] Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga. ... En folk govori, da če kadiš travo, boš sigurno probu še ka drugega, pa to sploh ni res. Jaz do zdaj nisem probo še nič, pa res verjamem, da tud ne bom. Ker ne vem, zaka bi. Mi ni do tega.

A3) Pa ni mi fajn, ko folk nekaj kritizira in ma skoz neke pripombe glede česa, recimo glede drog, pa sploh nimajo pojma o drogah in o tem, s čim, kak in zakaj so sploh škodljive.

➤ SLABE IZKUŠNJE DRUGIH Z UŽIVANJEM DROG

Nekateri od intervjuvancev so bili prisotni, ko so imeli drugi ljudje težave zaradi zaužite droge. Po pripovedovanjih sodeč, utegnejo pustiti take izkušnje precej ostre posledice pri ljudeh, ki prisostvujejo takim dogodkom, saj se lahko močno ustrašijo, če ne vedo, kaj točno je s človekom narobe in še bolj, če ne vedo, kako mu pomagati. Eden od intervjuvancev mi je povedal o svoji izkušnji, ko je ob njegovi prisotnosti neki punc po kajenju trave postalo zelo slabo in jo začelo po celem telesu tresti, pa niso vedeli, kaj narediti. Problem je bil že v osnovi v tem, da je bila punca bolna (najverjetneje srčni bolnik) in so se ji določene težave pojavljale že brez drog, v normalnem stanju.

B3) Dostikrat se mi je zdelo, da ne bi dal ljudem kadit, ko sem sam prvič kadil. Enkrat je ena sošolka kadila z nami, pa jo je ful zaflešalo. Ful ji je slabo nardilo, ful ji je začelo srce bit, pa se je začela trest. Nismo vedli, da ma že itak od prej probleme s srcem al pritiskom al neki. Fak, je bla pizdarija. Komaj je punca pršla k sebi.

Nekateri imajo izkušnje, ko so se ljudje na primer napili in kazali le običajno slabost, bruhanje in podobno, vendar ostali temu niso posvečali neke posebne pozornosti.

B1) Boštjan se ga je tak napil, da je bil že ob polnoči fertik. Adijo, je šel kar spat.

A3) Ful mi je pa blo bedn to, ko so neke punce ful bruhale. To mi je blo pa ful grozn. ... Teja je bla kar pod mizo nekaj cajta. Vsi smo jo iskali, ona je bla pa kar nekaj cajta tam.

➤ PRILOŽNOSTI ZA UŽIVANJE DROG

V naši kulturi velikokrat prisojamo nekim dogodkom, srečanjem pomen, smisel, zaradi katerega *se je vredno* omamiti. Včasih rečemo celo »za tako stvar se pa spodobi, da nazdravimo.« Pri nas nazdravljamo prav za vsako stvar, za vsak dogodek, ne glede na to, če je vesel (rojstvo otroka) ali žalosten (sedmina po pogrebu).

Vedno si najdemo razlog, predvsem za pitje alkohola. Če smo žalostni zato, da v njem utapljammo to svojo žalost, če smo veseli, pa zato, da se zabavamo in da bi bili še bolj veseli. Intervjuvancem se zdi še toliko bolj normalno in upravičeno, če pijejo v družbi in ob posebnih

dogodkih, ob posebnih priložnostih. Samo da je nekdo zraven, pa razlog za pitje sploh ni več pomemben. V družbi je vedno *dovoljeno* piti alkohol, predvsem, če ga pijejo vsi.

B1) Jaz vedno pijem samo v družbi, ob kakih družabnih dogodkih. Ne odprem si gluh doma sam pira al pa se ga vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo.

Če se zmenimo, da gremo na pir, pač gremo na pir. Če rečemo, da gremo na kavo, gremo pa pač na kavo. Nikoli se nisem napil sam, pa tudi nikoli v družbi, če so vsi ostali pili brezalkoholno pijačo. To mi je potem brezveze. Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak. Ko mi je, ga pač pijem.

A3) To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.

Intervjuvanec, ki je sicer prenehal s kajenjem trave, pove, da ob kaki posebni priložnosti vseeno še potegne kak dim.

B3) Jaz trave ne kadim več, no, mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti. Ampak to je bolj tko, no, brez veze.

Ob takih zgodbah se mi pojavi vprašanje, zakaj je droga sredstvo, za katero se nam nekako zdi, da ga *moramo* uživati ob posebnih priložnostih. Zakaj ob takih priložnostih nismo enostavno skupaj, drug ob drugem, se veselimo zaradi te posebne priložnosti, se pogovarjamo, se smejemo in enostavno delimo misli drug z drugim. Zakaj se nam nekako zdi, da droge skorajda avtomatično *sodijo* k posebnim priložnostim?

➤ UVID

Šele ko človek sam opazi in prizna sebi in drugim, da ima težave s prekomernim uživanjem drog, je možno, da se začne odvajati. Nobeni nasveti, pridige, moraliziranje in pomoč, ki jo uživalcem nudijo drugi, niso smiselni, če se človeku zdi, da ima vse pod nadzorom in da nima težav zaradi uživanja drog. Ko pride do uvida, je to prelomna točka za uživalca, šele tedaj lahko prične z abstinenco. Seveda pa je velika razlika med tem, v kakšnem položaju je nekdo, ki prekomerno uživa na primer travo, heroin ali kokain.

Moji intervjuvanci večjih težav zaradi uživanja drog niso imeli. En intervjuvanec, ki je kadil travo, pa se je odločil da s tem preneha, saj je imel na koncu svojega uživanja zaradi tega že vrsto problemov.

B3) Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač. Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. ... Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.

Ta izjava nam pove, da je uživalec sam prišel do uvida in se tudi sam odločil, da neha kaditi travo. To mu je brez večjih problemov uspelo, čeprav pa občasno, sicer zelo poredko, ob kaki posebni priložnosti, v družbi še naredi kak dim.

B3) Jaz trave ne kadim več, no, mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti. Ampak to je bolj tko, no, brez veze.

Ena od intervjuvank sicer večjih težav zaradi kajenja trave ni imela, pa vendar se ji je zdelo, da je njeno kajenje že prepogosto, zato se je že pred časom odločila, da bo prenehala in vse do danes še ni kadila trave.

A2) No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja leta pokadila še veliko gande. Veliko vsaj v mojem merilu. ... Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila. Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč.

So pa tudi taki, ki v nekem obdobju zelo pogosto kadijo travo, potem pa za nekaj časa prekinejo. To ne pomeni, da povsem prenehajo z uživanjem, temveč samo za nekaj časa.

B2) Jaz zdey na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham.

➤ OBŽALOVANJE ZARADI UŽIVANJA DROG

Ker je mladim, ko začnejo uživati droge, vse to povsem novo in neznano, se nekaterih stvari naučijo sami, z lastnimi izkušnjami šele pozneje. Manjka jim informacij glede uživanja drog in znanja o tem, kakšne vse so lahko posledice zaradi uživanja in na kakšne težave uživalci večkrat naletijo pri rednem uživanju.

Vendar pa v pogovorih z mladimi glede njihovega uživanja drog ugotavljam, da ničesar, kar so počeli, ne obžalujejo in da bi se spet odločili enako, če bi se še enkrat odločali o teh stvareh. Povedo, da so o škodljivosti drog vedeli dovolj že takrat, ampak da v svojem

uživanju niso videli in še vedno ne vidijo problema, saj nimajo zaradi tega nobenih večjih težav.

Na uživanje drog gledajo predvsem kot del mladosti, kot del tega, da se zabavajo, sproščajo in uživajo, zato se jim to ne zdi nič posebno slabega ali nevarnega.

A2) Moram pa povedati, da ne glede na količino pokajene trave, ničesar ne obžalujem in se mi ne zdi potrebno, da bi kaj spremenila, če bi imela to možnost, oziroma če se pač samo ozrem nazaj. Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic, zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala. Tudi takrat trava ni imela pomembnega vpliva na moje življenje. Bila je pač sredstvo, s katerim sem se lažje sprostila na žurih. Vedno sem imela nekje v ozadju glave misel, ki me je spremljala – da preveč ni dobro in da je treba po pameti.

B1) Ničesar ne obžalujem. Smo mladi, ga žuramo, pijemo, plešemo in to je to. Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav, al kaj takega. Ko mi je, ga pač pijem. Takrat se mam ponavadi bolj fajn, kot pa če bi bil recimo na žuru čist trezen. Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.

A3) Če zdaj pogledam nazaj, ne bi nič spremenila in ničesar ne obžalujem. V vsakem primeru bi ravnala isto. Tudi če bi takrat ful več vedla o alkoholu, o posledicah, ki jih lahko povzroči, pa vse te pizdarije, bi blo pr men vse isto. Za nič mi ni žal. Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.

Intervjuvanci imajo zelo sprejemajoč odnos do uživanja drog (predvsem mehkih), v tem ne vidijo nobenih problemov in se jim zdi dober način za boljšo zabavo v času mladosti, za boljše počutje v družbi in na splošno se jim zdi občasno pitje alkohola ali kajenje trave v redu.

Zgodbe ljudi, vsaka posebej, so dodale mojemu skromnemu znanju veliko novega o uživanju drog, o drogah samih, o njihovih uživalcih in o tem, kakšno je njihovo življenje. Vsak človek vidi in doživlja stvari po svoje, prav tako je uživanje vseh vrst drog posebna in edinstvena zgodba človeka v tej svoji izkušnji. Ni pravih in napačnih trditev glede občutkov, doživljanj, strahov, dvomov in skrbi ali veselja, zadovoljstva, užitka, saj vsak človek vse to doživlja na svoj način. Nikoli ne gre enačiti zgodb ali izkušenj več ljudi, saj je vsaka zase unikatna, najbolj pristna in iskrena, prav tako kot človek, ki to doživlja, sam.

Kakršnikoli že so pri posameznem človeku razlogi za začetek uživanja drog, bi še enkrat poudarila, kako pomembno je delo na preventivi, ozaveščanje ljudi o škodljivosti drog in o tveganjih, povezanih z uživanjem, ter kako pomembno je tudi, da se čim bolj teži k zmanjševanju škode, ko se stvari že začnejo dogajati. Prizadevanje za zmanjševanje škode je izjemnega pomena, saj je tveganje, povezano z uživanjem, brez tega, še veliko večje.

»Zmanjševanje škode upošteva vse ravni in jih tudi celostno obravnava, vsebuje ukrepe na vseh ravneh: od ravni posamičnih, konkretnih dogodkov do ravni socialne, kazenske in ekonomske politike. Prav v tem je zmanjševanje škode zasnovano kot celostna strategija, ki ne more biti uspešna samo na eni ravni, če ne upošteva drugih. Zmanjševanje škode pa ni celostno le na ravni strategije, temveč je celostnost značilna tudi za konkretno raven ukrepanja in lotevanja konkretnih težav, s katerimi se srečujejo uživalci. Prav zaradi pomembnosti konteksta uživanja je zmanjševanje škode usmerjeno v celostno zaznavo in obravnavo pojavov, s katerimi se srečuje.« (Flaker 2002b: 279)

»Zmanjševanje škode je usmerjeno v preprečevanje in odpravljanje škode raznih okoljih. Cilji so različni, odvisno od situacije. Lahko gre za preprečevanje vedenj, ki so škodljiva; kjer je smiselno, za preprečevanje uživanja (da ljudje ne bi začeli ali da bi nehali uživati) ali za preprečevanje škodljivih praktik uživanja in življenja na heroinu (uporaba nesterilnega pribora, zadetost na delovnem mestu itn.). Lahko gre za zmanjševanje škodljivih posledic dejanj, ne pa dejanj samih (zadevanje po službi, večanje elastičnosti žil, ohranjanje prijateljev in stikov s sorodniki, narkanti, zagovorniki v policijskih postopkih). Lahko se ukvarja s popraviljem škode, se pravi z odpravljanjem škode, ki je bila povzročena (opravičila, pojasnila v domačem okolju, na delovnem mestu, ponovno zpostavljanje stikov, raznih vlog, poravnava dolgov).« (Flaker 2002b: 280-281)

http://www.ednevnik.si/entry.php?e_id=23253&w=BrinovaJagoda

»Sredstva, ki jih zmanjševanje škode uporablja, so različna, od povsem tehničnih pripomočkov (sterilni pribor, narkanti, mobilni telefon, načini preskušanja droge) do spreminjanja navad, informiranja, ozaveščanja in učenja spretnosti (injeciranje, iskanje službe, uveljavljanje pravic itn.) in socialnih ukrepov, ki izboljšajo življenjsko raven uživalcev in njihovih skupnosti (ustvarjanje priložnosti za stopanje v druge vloge, druženje z vrstniki neuživalci, mediacija pri starših itn.), pa do konkretnih sprememb okolja (večanje tolerantnosti v javnosti ali v konkretnih soseskah, občutljivosti pri posameznih službah, varne sobe ipd.).« (Flaker 2002b: 281)

»Zmanjševanje škode daje z usmerjenostjo v konkretne in materialne vidike uživanja uživalcem možnosti, da si konkretno izboljšajo življenje, a tudi da dedramatizirajo situacijo. Z ozaveščanjem in zavarovanjem odpira možnost za nove artikulacije uživanja. Predvsem pa je značilnost zmanjševanja škode, da povečuje moč uživalcev, krepi njihov položaj polnopravnega državljana in akterja na tem področju. Brez tega je zmanjševanje škode le tehnično izpopolnjeno nadaljevanje starih paradigem.« (Flaker 2002b: 281)

<http://www.zurnal24.si/Po-tleh-lezijo-igle/novice/slovenija/osrednja/129610>

5 SKLEPI

Analizo intervjujev, ki sem jih opravila z uživalci mehkih drog, lahko strnem v naslednje ugotovitve:

- kot razloge za začetek uživanja alkohola in drog so sogovorniki navajali radovednost in željo po pripadnosti skupini ter umiku iz »resničnega« sveta. Te motive kot najpogostejši razlog navajajo tudi avtorji različnih klasifikacij o razlogih za uživanje alkohola in drog. Nihče od intervjuvanih ne obžaluje izkušenj z drogo, vidijo jih zgolj kot del mladosti, kot sredstvo za sproščanje, za možnost, s katero si lahko izboljšajo razpoloženje;
- ljudje, ki so sodelovali v raziskavi, so opozorili na pomemben premik pri osebnih stališčih, vezanih na uporabo drog. Osebna izkušnja uživanja drog je vplivala na spremembo mnenja o njihovem uživanju iz odklonilnega v sprejemajoče. Veliko jih je z lastno izkušnjo spoznalo, da izključno negativne stereotipne podobe drog ne držijo in so ob lastni uporabi alkohol in droge prepoznali tudi kot prijetne. Prav ta nekonsistentnost javnih podob o alkoholu in drogah je pogost vzrok vrste nesporazumov – če posamezniki bodisi precenjujejo bodisi podcenjujejo njihove učinke;
- v osebnih zgodbah mladih intervjuvancev sem zaznala, da jih je večina prvi stik z alkoholom imelo že doma, medtem ko je prvi stik z drogami vezan na vrstniško skupino in na skrite in od ljudi oddaljene kraje;
- moji sogovorniki so po prvi izkušnji nadaljevali in kasneje stopnjevali uživanje drog, vendar pa so po obdobju intenzivnejše rabe prešli na zmernejšo uporabo alkohola in/ali drog ali pa so uporabo povsem opustili. Večinoma so utemeljevali to odločitev z opažanjem, da je uživanje postalo zelo pogosto in da imajo težave v vsakdanjem življenju, predvsem zaradi neizpolnjevanja obveznosti in težav v odnosih z drugimi. Uživanje so pričeli zmanjševati z omejevanjem dogodkov, kjer so alkohol/droge običajno uživali in z izpolnjevanjem vsakdanjih obveznosti;

- sodelujoči izpostavljajo nerazumevanje med ljudmi, ki imajo izkušnjo uporabe v primerjavi z ljudmi, ki te izkušnje nimajo. Govorijo o vzvišenem odnosu do njih in hkrati o neutemeljeni kritiki alkohola/drog, ki temelji predvsem na stereotipnih predstavah o nemoralnosti rabe. Pogrešajo odprt in normalizirajoč govor o teh sredstvih. Hkrati se uživalci drog čutijo močno stigmatizirane s strani družbe, vendar to sprejemajo kot del svojega življenja.

6 PREDLOGI

Iz rezultatov raziskave sklepam, da bi bilo na področju dela z osebami, ki uživajo droge, v vladnih in nevladnih organizacijah mogoče uvesti naslednje:

- socialne delavke in delavci v vladnih in nevladnih organizacijah, ki delajo na področju uživanja drog in zasvojenosti, bi lahko pripravljali in načrtovali predloge, programe v zvezi s preprečevanjem uživanja drog in zmanjševanja škode. Na ta način bi ozaveščali tudi širšo populacijo ljudi. Socialne delavke in delavci, ki se ukvarjajo s tem področjem, bi lahko k sodelovanju povabili tudi druge resorje: šolstvo, zdravstvo, vladne socialnovarstvene institucije in ostale nevladne organizacije;
- programe za delo z uživalci drog bi morali nujno pripravljati ljudje, ki imajo o tem vsaj neko teoretično znanje in pri tem vedno izhajati s stališča uživalcev, ne njih samih;
- zaradi razvidnega stigmatiziranega položaja uživalcev drog v družbi menim, da je izredno pomembno poudariti, da bi morala biti socialni delavec oziroma delavka vedno na strani uživalca kot njegov zagovornik, zagovornica. S tem ne mislim, da bi morala socialni delavec ali delavka opravičevati uživalčeva dejanja, s katerimi krši zakone ali prizadeva druge ljudi, ampak da ga spoštuje kot človeka in ga zaradi njegovih dejanj in načina življenja ne obsoja;
- smiseln predlog za socialno delo pri nas na področju uživanja drog je tudi, da bi vire in ideje iskali pri uspešnih organizacijah (npr. pri italijanskih komunah); upoštevati bi morali način dela, ki je pri drugih uspešen. Nesmiselno je delati po ustaljenih tirih navkljub dejstvu, da so izvajani programi neuspešni in ne dajejo rezultatov (kar se pri nas tudi dogaja);
- iz izjav mojih sogovornikov in rezultatov, do katerih so prišli tudi drugi naši in tuji avtorji v svojih raziskavah sklepam, da je preveč poudarka na pomoči in zdravljenju uživalca. Po moje bi bilo treba vključiti in delati s celotno družino, takrat ko je to smiselno in potrebno. Pomoč je potrebno organizirati tudi okoli drugih vsakdanjih potreb ljudi, ki uživajo droge/alkohol in ne le s pozornostjo na vzpostavljanju abstinence;

- vodstvo vladnih in nevladnih organizacij bi za svoje zaposlene, ki delajo z uživalci drog lahko organiziralo razne delavnice ali srečanja v čim bolj neformalni obliki, kjer bi se udeleženci dobro počutili in bi v tem okolju našli varen prostor zase, kjer bi lahko spregovorili sami ter prisluhnili zgodbam drugih ljudi. Socialna delavka ali delavec na takšnih dogodkih ne bi imel(a) vloge vodje, ampak bi bil(a) enakovreden član vsem ostalim v skupini. Izvajali bi socialne igre, katerih namen bi bil gradnja odnosa, s katerim bi kasneje lažje prišli do pogovora o drogah, saj bi bilo med člani doseženo določeno zaupanje in bi lažje spregovorili. Še najboljše bi bilo, če bi bil koordinator na teh srečanjih nekdo, ki ima tudi sam izkušnje z drogami;
- država in posamezne občine bi morale oblikovati sistem financiranja, preko katerega bi nevladne in vladne organizacije lahko prijavile svoje programe dela z uživalci drog in si tako pridobile sredstva za delovanje na tem področju dela;
- izboljšanje medinstitucionalnega sodelovanja organizacij, ki sodelujejo pri obravnavi uživalcev drog – vse organizacije kot so šolstvo, zdravstvo, policija, sodstvo, bi morale biti bolj izobražene in usposobljene za strokovno delo z ljudmi, ki uživajo droge in jim znati ponuditi tisto, kar zares potrebujejo za razreševanje svojih osebnih življenjskih težav;
- ker sem med pisanjem diplomske naloge izvedela tudi, da so nekateri programi in nekatere metode dela pri nas neuspešni, predlagam pri spremembi izvajanja dela z uživalci drog zlasti, da se upošteva mnenje ljudi, ki imajo o tem znanje, izkušnje, ne pa, da se zakone sprejema »na slepo« - zaposleni, ki delajo z uživalci drog, vedo največ o tem, kateri programi bi bili bolj potrebni, saj lahko iz svojih izkušenj in z ovrednotenjem dela povedo, katere stvari so sploh smiselne in katere ne (npr. zgolj svetovalni razgovori se največkrat izkažejo kot nesmiselni, bolj je zaželjena dejanska pomoč, kot npr. čiste igle, hrana, streha nad glavo);
- socialno delo bi moralo s konkretnimi ukrepi, kar pomeni storitve, ki jih uporabniki zares potrebujejo, ponuditi več možnosti za to, da uživalci drog izboljšajo kakovost svojega življenja. Več zaposlenih bi moralo imeti možnost dela na terenu in neposreden stik z uživalci, kar pa bi seveda morala najprej podpreti država. To

pomeni, da če bi država kot glavni pobudnik, predvsem pa kot glavni financer projektov, bila bolj naklonjena socialnemu delu, ki ga uživalci dejansko potrebujejo, bi bilo lahko takšno delo bistveno uspešnejše (na primer: uživalec ne potrebuje svetovanja, ampak dejansko in trenutno zadovoljitev potreb – po hrani, varnem bivališču, čistih iglah itd.). Menim tudi, da bi socialno delo lahko veliko naredilo tudi področju preventive uživanja drog, čeprav je tudi slednje pogojeno z državno podporo.

Moja sklepna ugotovitev je, da je delovanje socialnega dela, ki se izvaja v javnih zavodih, v celoti odvisno od države. To na primer pomeni, da zaposleni na centrih za socialno delo ne morejo prosto odločati o svojih nalogah in pristojnostih, temveč so jim te dodeljene s strani države. Nekoliko bolj proste roke glede odločanja imajo nevladne organizacije, pa tudi te so zelo omejene, saj finančna sredstva pridobivajo zlasti s prijavljanjem na javne razpise, ki so spet pogojeni z različnimi zahtevami države.

UPORABLJENA LITERATURA:

Barber, James G.. 1995. Socialno delo na področju zasvojenosti. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Ljubljana

Carnwath, Tom, Smith, Ian. 2002. Heroin Century. Routledge: London, New York

Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 2005/2006. Socialno delo z družinami, Študijsko gradivo: Fakulteta za socialno delo: Ljubljana

Dekleva, Bojan. 1998. Droge med srednješolsko mladino v Ljubljani. Mestna občina, Mestna uprava, Oddelek za predšolsko vzgojo, izobraževanje in šport, Urad za preprečevanje zasvojenosti in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti: Ljubljana

Dekleva, Bojan. 1999. Ekstazi in plesne droge. Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela: Pedagoška fakulteta: Ljubljana

Flaker, Vito. 2002. Harm reduction and structural change. Book of Abstracts, 13th International Conference on the Reduction of Drug Related Harm: 211. Ljubljana, 3-7 March 2002.

Flaker, Vito. 2002a. Živeti s heroinom I: Družbena konstrukcija uživalca drog. Založba/*cf.: Ljubljana.

Flaker, Vito. 2002b. Živeti s heroinom II.: K zmanjševanju škode. Založba/*cf.: Ljubljana.

Flaker, Vito. 1998. Odpiranje norosti – vzpon in padec totalnih ustanov. Založba/*cf.: Ljubljana.

Flaker, Vito. 1999. Družbena konstrukcija kariere uživalca drog. Socialno delo 38, 4-6: 211 – 241

Grebenc, Vera. 2003. Zmanjševanje socialne škode povezane z uživanjem drog in iskanje odgovorov v skupnosti (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Harm, W., A. Schumacher, Josh v. Soer, M. Nitschke, R. Bauer, H. Schlomer. 1997. Moj otrok se drogira! Informacije in nasveti za starše. Ljubljana: Debora .

<http://www.si21.com> (28.08.2009)

<http://www.drustvo-stigma.si> (28.08.2009)

http://bor.czp-vecer2000_XP/2005/02/21/2005-02-21%20STR-11-11%20MX-01%20IZD-00-02-03-04-05-06%20PAG-REPORTAZE-ZANIM.PDF (28.08.2009)

<http://24ur.com/novice/slovenija/trenja-otroci-s-postaje-zoo.html> (28.08.2009)

<http://simonasolinic.wordpress.com/2008/11/10/narkomanka-na-otroskem-oddelku-celjske-bolnisnice/> (28.08.2009)

<http://www.zurnal24.si/cms/novice/slovenija/index.html?id=38573&active=> (28.08.2009)

Mesec, Blaž. 1998. Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu: Visoka šola za socialno delo: Ljubljana

Kvaternik Jenko, Ines. 2006. Politika drog: Pogledi uporabnikov in uporabnic. Fakulteta za socialno delo: Ljubljana

Picchi, Mario. 1995. Projekt človek. Inštitut Antona Trstenjaka: Ljubljana

Ramovš, Jože; Ramovš, Ksenija. 2007. Pitje mladih. Raziskava o pitju alkohola med mladimi v luči antropoloških spoznanj o omamah in zasvojenostih. Inštitut Antona Trstenjaka: Ljubljana

Täschner, Karl-Ludwig. 2002. Trde droge – mehke droge?. Kranj: Gorenjski tisk, d.d.

Fotografije v diplomski nalogi najdene na spletnih naslovih:

<http://www.erevija.com/novica/1065974/Alkoholizem-v-Srbiji-vse-vecji-problem:-Vsak-sesti-odrasel-prebivalec-je-alkoholik> (18.08.2009)

<http://24ur.com/novice/slovenija/trenja-otroci-s-postaje-zoo.html> (18.08.2009)

<http://www.rtv slo.si/kultura/knjige/christiane-f-se-vedno-otrok-s-postaje-zoo/156188>
(18.08.2009)

<http://www.zurnal24.si/cms/novice/slovenija/index.html?id=38573&active=> (18.08.2009)

http://www.mladina.si/tednik/200345/clanek/nar--droge-sebastijan_ozmec/ (18.08.2009)

<http://www.zurnal24.si/Po-tleh-lezijo-igle/novice/slovenija/osrednja/129610> (04.10.1009)

http://www.ednevnik.si/entry.php?e_id=23253&w=BrinovaJagoda (04.10.2009)

PRILOGE

1. Intervjuji o prvem stiku z drogo

1. intervju (ALKOHOL)

Pitje alkohola in napijavanje mi ni blo nikdar tuje, ker se je pri nas vedno dosti pilo. Cela rodbina je uživala alkohol in to ful, pa tudi moj ata je dosti pil. Ko sma ble s sestro še mali punčki, je blo nekaj običajnega, da je ata prišo pijan domu, ne glede na to, al je bil petek al svetek. Podnevi in ponoči, ne glede na to, da smo morali naslednje jutro vsi vstati in iti midvi s sestro v šolo, ata in mama pa v službo. Sploh ne vem, kak je ata lahko fural tak tempo. Včasih so se ga s kolegi nažrli in je prišo domu recimo ob enih al pa dveh ponoči, pijan ko kanta, ob pol sedmih pa je bil auf za na šiht. No, res pa je tudi, da včasih ni mogel vstat in je na šiht zamudil. Ne vem, kak je to potem reševal v službi. Nimam pojma. Pa danes me pravzaprav več niti ne zanima. Dolgo časa sem potem sama mislila o alkoholu in ljudeh, ki ga pijejo, le najslabše. Še kot otrok sem bila trdno prepričana, da ne bom nikoli pila alkohola, vsaj ne toliko, da bi bila pijana. Ni se mi zdelo nič slabega kako nazdravljanje z deci ali dva deci vina. Nisem pa prenašala ljudi, ki so bili pijani in predvsem takih ne, za katere sem vedla, da ful pijejo. Da so pijani večinokrat, ko jih vidim, in ne le ob kakih posebnih priložnostih. To mi je pa blo še posebej nagravžno. Verjetno zaradi mojega ata, saj sem njegovo pitje z leti vse bolj zasovražila, pa tudi njega kot pijanega človeka. Vedno sem ga sicer imela zelo rada in ko sem bla majhna, sma se dosti cartala in vedla sem, da ma tudi on mene rad, ampak je bil pijan čisto drug človek. Šel mi je tako na živce, da nisem zdržala v njegovi bližini. Nikoli ni bil agresiven, ne do mene in ne do mame in sestre, vendar pa se je v pijanem stanju tako trapasto obnašal, tako težil z nekimi povsem glupimi zadevami in se delal tako strašno pametnega, da sem se mu začela, če je le blo mogoče, izmikati. Tudi odglumila sem kako stvar, samo da mi ga ni blo treba gledati in poslušati. Na primer, zvečer sem se naredla, kot da spim in tako se mi ni blo treba z njim pogovarjati. Vso to njegovo pijančevanje mi je pustilo ogromno posledic, zaradi kerih sem mela že v ranem otroštvu, pa tudi pozneje, recimo v srednješolskih letih, težave. Še danes, ko sem odrasla in polnoletna oseba, imam z alkoholom kar dosti opraviti, če že ne zaradi samega pitja, pa zaradi tega, ker dosti razmišljam o tem in neprestano pripisujem svojemu početju in početju drugih v zvezi z vsemi drogami, določen pomen. Kar se meni kot laiku zdi tu pomembno poudariti, pa je to, da sem iz ene skrajnosti zašla na drugo. Pa ne toliko glede tega, kako gledam na stvari, pač pa bolj glede svojih lastnih početij. Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. Sploh ne vem, zakaj pijem in zakaj mi je tak fino na vsakem žuru samo, če sem pijana. Letos sem se že nekajkrat tako napila, da se naslednji dan nisem skoraj ničesar spomnila. Vprašala si me, kdaj sem se prvič napila. Stara sem bila 16 let in praznovali smo prijateljev rojstni dan. Bili smo v gostilni v domačem kraju, kamor smo vsak vikend zahajali. Skoraj vsa mladina se je takrat zbiral tam in bili smo redni gostje, med sabo smo se vsi poznali. Lastnik lokala nas je bil seveda vedno vesel, saj je služil skoraj samo na naš račun, na račun mladine. Na kup smo začeli prihajati tam okrog devetih, najkasneje do desete ure zvečer. Jaz in moje prijateljice smo bile še toliko mlade, da niti nismo smele še vsak vikend ven niti nismo smele ostati tako dolgo, kot tisti, ki so bili nekaj let starejši od nas. Tisti večer smo seveda nekajkrat nazdravili prijatelju za njegov rojstni dan, pilo pa se je tudi ves ostali čas. Jaz in moje taboljšje kolegice smo pile Malibu, kokosov liker. Nimam pojma, koliko sem jih spila, vem pa, kako se je končalo. Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhal. V glavi se mi je vrtelo za popizdit. Tako se mi do takrat v življenju še ni vrtelo! Ampak nisem čist zabedirala. Ko sma kozlali, sma se zraven režali ko dve najbolj prfukjeni pički in pravzaprav je blo prav fajn (smeh). Zafirkavali sma eno drugo in spomnim se, da sma se menle o tipih. Tam je bil en tip, ki je bil obema ful všeč in menle sma se, kak bi se ga lotle osvajat (smeh). Valda sma si izmišljevali najbolj smotane možnosti, tolko da je bla zajebancija. Hec je bil, da sma se s tem tipom potem res nekako zapletla in sma se na koncu poljubljala in kasneje sma bila več let par. Dvomim, da je k mojemu osvajanju kaj pripomogel ves tisti alkohol, ampak neka kemija je očitno že bla med nama. Torej, po kake pol ure sma obe z Vesno šli iz WC-ja in se šli naprej zabavat. Čez nekaj časa sem celo začela nazaj piti alkohol. Nisem mogla več veliko, saj mi nekako ni steklo, potem pa smo se itak preselili iz enega placa gostilne v drugega, v spodnjo etažo, kjer smo plesali. Še danes se spomnim, da je bil takrat ful vlki hit komad Ako su to samo bile laži od Plavega orkestra in na ta komad smo noreli kot zmešani. Tam se je začelo spogledovanje, ki se je uspešno končalo (smeh). Žur se je zavlekel skozi celo noč, vendar pa proti jutru ni bilo več toliko ljudi, kot prej. Ostali smo še samo tisti najbolj vztrajni. Al pa najbolj pijani (smeh). Moje prijateljce so ble vse še tam in smo šle skupaj domu okrog pol šestih zjutraj. Še nikoli do takrat nisem ostala zunaj vso noč in blo me je na smrt strah, kak bom doma prišla v stanovanje, ne da bi zbudila ta stare. Vesna se je namulila na mene, saj me je vidla, ko sma se z Markom poljubljala in se sploh ni več pogovarjala z mano. Kljub temu, da sma midva potem hodila nekaj let, mi ona tega očitno ni nikoli oprostila, saj me še danes ne mara, in če se kje srečamo, me samo pozdravi in gre naprej. Kaj morem. Nič. Saj je vseeno. Ne morem je prisilit, da me ma rada. Ko smo šle domu, smo ble ko rožice, sploh ni blo več čutit nobene pijanosti, počutla sem se prav trezno. Pa še cela vesela sem bla zaradi Marka. Če malo razmislim o vzrokih, da smo se tako napili, oziroma zakaj sem se jaz

napila, ne vem, če lahko dam čist jasen odgovor. Eno je sigurno to, da je vsa družba pila in se zabavala, zato sem verjetno mislila, da se bom tudi jaz tak zabavala, če se bom napila. Konec koncev pred tem nisem pila in se tudi nisem nikoli tak dobro zabavala, pa sem verjetno mislila, da pač gre to samo z alkoholom v riti. Folk me je nekak res bolj sprejel, zgleda, kot da je lahko vso to krokanje prav neka tema pogovora, okoli katere se vse vrti. Čist tak, za primer – če folk sedi za mizo in pijejo vsak svoj sok, se točno zaradi tega soka nimajo o čem meniti. Če pa imajo v kozarcih alkohol, pa se da o tem marsikaj reči. Na primer »Daj spij že to, da ti nalijem drugega«, »Ajde, grema ker ga več nese, grema eksat... Saj ne upaš!« in podobno. Meni se zdi, da je v neki družbi, kjer se pije alkohol, lahko dosti govora in zajebljanja na temo tega. Ta moja prva osebna izkušnja s pijanostjo, je bla kar o.k. Sicer sem bruhala, drugače pa ni blo slabo, sploh ne. Edino kar je, od takrat nisem pila Malibuja kakih 9 let, ker mi je vsakič, ko sem ga samo povohala, šlo na bruhanje in mi je postalo slabo.

2. intervju (TRAVA)

Bile so poletne počitnice po prvem letniku gimnazije, stara sem bila 16 let. To je bilo moje obdobje upornišтва, puberteta seveda! Vendar ne morem reči, da je bilo moje eksperimentiranje s travo dejanje upornišтва. Prej dokazovanje, predvsem drugim, pa tudi sebi. Seveda je bilo obvezno, da se po šoli ali med vikendom vsaj napiješ, ker če nisi maral vsaj alkohola, si bil v očeh prijateljev čuden. Trava pa je bila tako še samo lestvico višje. Predvsem med mojimi prijatelji je bilo še posebej pohvalno, če si jo vsaj tu pa tam kadil. Takrat sem imela svojega prvega fanta Dejana, ki je imel krog prijateljev iz našega mesta, ki so vsaj med vikendi kadili travo. Trave sploh ni bil noben problem dobiti, nekaj so je gojili tudi sami, drugače pa ni bila niti pretirano draga. No, in ker je bil moj fant vsak drugi dan zadet od trave (naj povem, da sem ga v enoletnem »razmerju« videla manj kot desetkrat treznega in nezadetega), ni minilo veliko časa, da sem jo probala tudi sama. Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbirali, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer v gramoznico. Tudi tam je bilo eno tako zbirališče, kamor je folk hodil ali se družil kar tako, ali se zadevat, pit, seksat. Karkoli pač, ker je precej samotni kraj, pa zvečer ni bilo nikoli osvetljeno, tako da si imel res zasebnost in mir. No, nas je bilo takrat pet. Med njimi so bili moj fant, najboljša prijateljica ter moja sosedka, ki je dobra tri leta starejša od mene. Pa še en tip je bil zraven. Kolega, znanec pač iz našega kraja. Itak sem že cel cajt vedla, da se bo kadila trava, saj je bil predvsem to razlog, zakaj smo šli ravno v gramoznico. Če bi ga hoteli žurati skupaj z drugim folkom, nam ne bi bilo treba oditi na nek odmaknjen kraj. Torej sem tudi jaz pomislila na to, da prvič probam travo, saj me je pravzaprav že nekaj časa zanimalo, kako se človek počuti, ko jo kadi. Malo me je sicer bilo strah, kako bo vse to vplivalo na mene in da mi bo slabo, vendar so mi povedali, kako moram in kako ne smem, zato sem se odločila, da probam. Nihče me ni silil, pa tudi norčevali se ne bi, če bi joint takrat zavrnila, ko je prišel do mene, saj sem že prej velikokrat zavrnila. Bilo je samo na meni, kako se bom odločila. Vendar pa sem tistokrat hotela biti ista kot oni, si upati, drzniti, biti odrasla. Moj fant je zmotal joint. Spomnim se, kako sem bila vedno ponosna, da mu gre rolanje jointa tako dobro od rok. Postavili smo se v krog, Dejan si ga prižgal, naredil dva, tri dime, nato pa ga podal naprej. Ko je joint prišel do mene, so me vprašali, če bom probala, pa sem rekla »Daj, da vidim kako bo.« Lepo so mi razložili kako naj potegnem. Povedali so mi, da ne smem inhalirati in za prvič mi je šlo zelo dobro. Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo. Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).

No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja leta pokadila še veliko gande. Veliko vsaj v mojem merilu. Ugotovila sem namreč, da precej sošolcev kadi travo. Mislim tako, bolj redno no. Ali pa vsaj vsak vikend. Vsak petek po pouku je postalo že stalno vprašanje: gremo pušit? Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljše, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu. Takrat sem imela še več teorij, zakaj raje trava kot alkohol. Verjela sem celo, da je trava bolj zdrava. Imela sem oziroma imam zelo liberalne staše, s katerimi sem veliko predebatirala na temo drog in vsega ostalega, kar te lahko v mladosti zavede. Moji starši so vedeli, da občasno pokadim kak joint in temu niso posvečali nič večje pozornosti, kot če sem prišla domov pijana. Seveda pa bi bil problem, če bi se to zgodilo prevečkrat, potem itak da bi ukrepala. Sicer pa trava se vidi v očeh, težko jo je skriti. Edino če počakaš, da se strezniš, preden prideš domov. Takrat so me ljudje najbolj razkurili s trditvami, da trava vodi do trdih drog, da tisti, ki začne kadi travo, se bo čez nekaj mesecev že pikal, bo že na igli. S tem se ne strinjam in se mi zdi oslarija. Še vedno sem namreč mnenja, da so eni ljudje bolj nagnjeni k odvisnosti, kot drugi. To je odvisno od ful različnih dejavnikov in sem proti metanju vsega perila v en in isti koš. Folk najprej posega po travi po moje zato, ker je najbolj dostopna in poceni. No, zdaj je itak že vse ful dostopno. Tisti čas, ko sem bila jaz še v gimnaziji, pa je bilo vseeno malo drugače.

Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila. Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč. V tistem času sem tudi zamenjala družbo. Ne trdim, niti slučajno ne, da je družba kriva, če nekdo kadi, pije ali karkoli pač že. Vendar pa jaz recimo, ko sem tudi sama kadila, sem se valda družila s folkom, ki je kadil, ki je tudi imel robo. Takrat sem imela manj

prijateljev, ki niso nikoli kadili. Potem pa, če se odločiš, da boš nehal, je fajn, če zamenjaš družbo, saj se drugače ne moreš tako stoprocentno uprti, ker boš sigurno še kdaj privolil, če bodo vsi drugi kadili in ti ponudili kak dim. Skratka, jaz sem se potem odločila, da neham. Moram pa povedati, da ne glede na količino pokajene trave, ničesar ne obžalujem in se mi ne zdi potrebno, da bi kaj spremenila, če bi imela to možnost, oziroma če se pač samo ozrem nazaj. Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic, zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala. Tudi takrat trava ni imela pomembnega vpliva na moje življenje. Bila je pač sredstvo, s katerim sem se lažje sprostila na žurih. Vedno sem imela neke v ozadju glave misel, ki me je spremljala – da preveč ni dobro in da je treba po pameti. Seveda vem, da so droge in vse povezano z njimi svinjarija. Tako mislim vzgajati tudi svojega sina. Povedati mu, razložiti mu, povedati mu tudi o svojih izkušnjah, nič mu ne mislim lagati, da sem bila sama povsem nedolžna deklica, ki ni bila nikoli pijana ali zadeta. Želela bi si, da moj sin ne bi nikoli posegal po nobenih drogah, vendar pa se zavedam, da je kajenje trave, pitje alkohola in vse to med mladimi moderno in da vsak ali pa vsaj večina mladostnikov slej ko prej probajo. Nekateri pač potem uživajo redkeje, nekateri bolj pogosto. Na srečo pa nas večina to enkrat preraste. Alkohol po mojem ni kaj dosti bolj nedolžen, še posebej, če je že del kulture, kot je to pri nas. Zato me verjetno ne bi preveč šokiralo, če bi se ga moj sin kdaj napil pa kakega pokadil. Seveda bi sama to tolerirala le, dokler bi mi o tem povedal in ne bi pretiraval z uživanjem. Želim pa si, da moj otrok ne bi delal istih napak, kot sem jih delala sama.

3. intervju (ALKOHOL)

Jaz sem se ga prvič tak ful napil enkrat v srednji šoli. Na vikend smo šli, k meni v Dramlje. Tam ma moj dedek vikend. Je bla fajna lokacija, ko smo vedli, da nas noben od poznanih ne vidi in lahk delamo kar čemo. Sicer je pa to bla potem kar tradicija, da se ga vsakič, ko smo pr men na vikendu, ful napijemo (smeh). Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina, ampak ne – mi smo vseeno nabavli ful alkohola. Največ smo mel Bandidosa. Veš unga tastarga, prvega, tistega rumenga. Takrat sem bil tak pijan, da sem kar veni v vinogradu bruhal, pa je blo tak mrzel. Joj, kak me je zebl. Boštjan se ga je tak napil, da je bil že ob polnoči fertik. Adijo, je šel kar spat. Joj, jaz sem se ga takrat tak ful napil. Od takrat ne pijem več Bandidosa. To smo se zmenli med sabo sošolci, mi smo se skoz skupaj družli. Pa smo enkrat rekli pa veš, da moramo enkrat it k meni na vikend in valda, da smo šli. Takrat je bil še mošt. Saj veš, kak je to pr moštu, ko ga piješ, pa piješ, pa ti najprej ni nič, potem pa pride za tabo. Saj veš, kak si potem. Potem smo si pa zmislil še krst. Neki smo si zmislil, ko moraš neke besede ponavljat, kar neki brez veze. Glih neki, da smo mal pil (smeh). Joj, pa smo presekali s šnopsom. Mater, kaki smo bli. Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit, ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit. Da je treba klet zaklenit ne, pa to. Slabo mi je blo tak fejest, pa veš kak je, ko mal zgubiš motoriko pa to (smeh). Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet, da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije. Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vredu. In dedek mi je zaupu, da bo vse okej. Tak sem bil pijan, da bi rabu še enga, ki bi hodu zraven mene, da bi me podpiru. Drugo jutro, ko sem se zbudu, je blo pa vse normalno, pa nič me ni glava bolela pa ni mi blo slabo al pa kaj takega.

Za ta večer smo kupil ful Bandidosa, vmes pa smo šli še enkrat dol v klet vsi in smo vlekli ven na šlahu mošt (smeh). Pa smo vsi pili tam še malo šnopsa, pa vmes je bla še črna vodka. No, najbolj se je pil Bandidos. Pa jedli smo tudi. Še dobro, haha. Mislim, da smo celo hrenovke pekli, pa palačinke smo delal.

Bili smo ena skupina, kakih 8 nas je blo. Potem smo pa tam na vikendu našli še neke cigarile, neke zadeve za kadit ko jih je mel moj dedek tam. In valda smo še tisto probal. Itak, da nič ni blo, ko se to itak ne inhalira. Sam občutek, okus nagravljen v ustih. Mogoče pa nam je res blo kasneje tudi po tem slabo, že zaradi tega okusa pa smrada. Pa to je blo kr neki ko smo to kadil. Brez veze. To je blo itak prvič, da sem tak dobil vikend in smo si privoščli.

Saj zato pa je verjetno tudi blo tak na hard. Do konca smo se ga vlil. To je bla taka priložnost, da smo šli nekam sami s prijatli za 2 dni. Ko sem vedu, da na vikendu prespimo in je bla taka družba. Priložnost je bla taka, da sem se ga napil. Saj če bi bil iz isto družbo pr men doma, kjer so bli tudi ta stari pa dedek in babica in vsi, je jasno, da bi se vse skupi drugače izteklo. Tako priložnost pa itak da izkoristiš. Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba it domov, da bi me vidli takega. Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let. Joj, če bi me vidli tisti večer na vikendu (smeh). Jaz sem bil odgovoren za vikend in vse, tak da nismo delali kakih bedarij in sem pazil še na to, kaj drugi delajo. Ker če bi začeli tam nekaj razbijat pa take fore, glih ne bi blo fajn. Ampak meni je blo kul, ker sem ga itak pil in žural, sem pa ves čas vedu, da je treba zaklenit klet, ugasnit luči in za vse ostalo poskrbet. Naslednje jutro pa je prišel dedek na vikend, nenapovedano seveda in je blo veni vse pokozlano (smeh). Ko so mene dali spat, sem jim povedu, da je treba zaklenit in to, ampak itak da niso. Če nekaj ni tvoje, se drugače obnašaš, te baš boli. In dedek je takrat videl, da ful stvari nisem naredu, katere mi je naroču. Potem je kar odšel domov z vikenda, jaz ga sploh vidu nisem tam. Potem mi doma najprej ni nič reku, sam je vprašu, kak je blo snoči. Potem pa je reku, da je bil zjutri gori in da je vidu, da ni blo zaklenjeno in da so bli ključki kar v vratih in to, ampak mi ni nič težil. Ko vem da bi mi lahk!

Jaz sem itak že cel cajt, že ko smo nabavljali pijačo vedu, da se ga bom napil. Itak da ti je jasno, da če ga boš pil, boš pač pijan. Jaz sem se zavedu, če vse pijače mešam skupi, da bo še toliko slabše. Ampak mi smo vseeno mešali pijače in pil vse, kar smo meli. Pa še to je, da ko nisi vajen pit, ti to še prej povzroči slabost in ti ful škodi. Ful ti je lahk. slabo. Itak to bi bilo butasto, da bi mislil, da mi ne bo nič, če pijem alkohol. Itak veš, da če piješ, boš pijan. Če se ga zadevaš, tut veš, da boš zadet. In valda, da sem vedu, da bom pijan, če bom pil alkohol.

Jaz vedno pijem samo v družbi, ob kakih družabnih dogodkih. Ne odprem si glih doma sam pira al pa se ga vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo.

Če se zmenimo, da gremo na pir, pač gremo na pir. Če rečemo, da gremo na kavo, gremo pa pač na kavo. Nikoli se nisem napil sam, pa tudi nikoli v družbi, če so vsi ostali pili brezalkoholno pijačo. To mi je potem brezveze. Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak.

Ničesar ne obžalujem. Smo mladi, ga žuramo, pijemo, plešemo in to je to. Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav al kaj takega. Ko mi je, ga pač pijem. Takrat se mam ponavadi bolj fajn, kot pa če bi bil recimo na žuru čist trezen. Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.

4. intervju (TRAVA)

Jaz sem bil tam nekje v 1. letniku srednje šole, ko sem prvič kadil travo. Tk nekje 15, 16 let sem bil star. Ko sem jo prvič probo, me je bilo ful strah, pa nč nisem vedu za ka se sploh gre. S sošolcem sma rekla, da boma probala. Pa saj veš, droga je tak nek bav bav med ljudmi, vsi samo slabo govorijo o njej. Pa četudi o njej v bistvu nč ne vejo.

Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu. Blo nas je kakih 6 al 7. Jaz pa še en sošolec sma takrat prvič probala. Govorijo, da ko prvič kadiš, te ful ne trofi. Jaz sm bil pol čist fertik. Mi je blo kar ono uau. Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nism sledil. Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul. Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh). Če razmislim o tem, zaka sm takrat sploh hoto probat, hm. Ne vem čist točno. Eno je bla sigurno radovednost. Me je zanimalo, kk bo. Kk je ta filing, ko se ga napušiš. Malo mi je blo tud zaradi muzike a ne. Taka fajna je bla, glih prav za odlutat iz lastne zavesti, haha. Pa pol tud okolje, družba in to. Meni je blo potem kul to, da sm mel nek svoj pogled na vse skupi, svoj aspekt. Da sm sam pr sebi vido kk je to, ne pa da skoz poslušam druge. Vsak to doživlja po svoje, vsak ma pol neke svoje občutke, svoja doživljanja, mnenje, vsak svojo izkušnjo pač. Zdi se mi okej, če tak folk, ko je že sam probo kadit travo, potem govori o tem. Tud če mu ni kul in pač pove, da mu ni kul. Na kurac mi pa gre, ko folk, ko ni še nikol kadil, še nikol sploh probo, pa potem ful neki moralizirajo, pa se pametne delajo, zaka je trava vse slaba, škodljiva, pa kk ni dobro to in ono in tretje. Tak folk mi pa gre na živce. Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka?

Dobro. Če se ustavima malo pri marihuani. Eni se ga napijejo, da so bolj socialni in to, marihuana je pa lahk tud tk. Jo lahk tud uživaš, da se v družbi lažje sprostiš, si bolj socialen, se lažje zabavaš pa te fore. Jaz mislim tk: marihuano lahk izrabljaš ali pa uporabljaš. Jaz sem se mal poglobil, ker mi ni kul, da ne bi nič vedu o tem, kar uživam al pa uporabljam. Jaz vem, da se marihuana deli na indijsko konopljo in industrijsko konopljo. Indijska se pa potem deli na indijko in sativo, ki se je največ pridelava v Mehiki. Indijka se uporablja bolj v medicinske namene, deluje na živčevje. Sativa pa deluje na pamet, ti da tok misli. Uuu, mater. Od kje sem zej ta pameten stavek pobral (smeh). Pri sativi si tk no, bolj na »slow«, počasi a ne. Meni je bolj všeč sativa, ker sem z njo dost bolj ustvarjalen. Res, tk fajn mi je. Fajni filing. Jaz bolj uporabljam kot izrabljam. Eni se zadevajo, ker jim je fajn, ker je to in, eni zato, da so potem bolj socialni. Kreativci lažje ustvarjajo s tem. Tk se vsaj meni zdi. Če sodim po sebi. Poznam tipa, ki je mel skoz glavobole, pa je začel kadit, pa so se mu glavoboli nehali. Pa starim mamam ful pomaga pri migrenah, pa pri revmi.

Jaz sem v 4. letniku ful zabluzo. Pa sploh se nism mogo skoncentrirat da bi se učil pa ko, kej naredo za šolo pa te fore, ampak se sploh nisem mogo učit. Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma, pa mi je blo fajn. Potem sm se lahk uču. Potem, pozneje že sem se pa lahk uču brez da bi kadil. Jaz po travi začnem boljše razmišljat, lažje si uredim misli, nikoli ne izgubim rdeče niti. Take so moje izkušnje. Vem, da en folk ma to drugače. Enim pač lahk povzroča tudi probleme. Kar se pa odvisnosti tiče, bi pa reko to, da jaz mislim, da obstaja samo psihična odvisnost. Jaz mislim, da je odvisnost možna samo pri ljudeh z nizkim, slabim karakterjem. Ko sami mislijo, da to potrebujejo. Važno je to, ka maš ti v glavi. Kako je tvoje mnenje in tvoje prepričanje. Jaz zde na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham. Alkohol mi ne paše, ker me nardi agresivnega. Nardi mi slab, večkrat bruham. Tam se večkrat ne spomnim pa to, pri travi pa tega ni. Ni isto kot bit pijan. Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak moraš skrivat zarad zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi

uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac.

Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehkiimi drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. Jaz tud cigaret ne podpiram, pa sam kadim. Sem odvisen. Večina tistih, ki je na travi, tistih ki kadimo travo, nismo agresivni. Po moje. Jaz vem, da nikakor nisem agresiven po travi, sem pa po alkoholu.

Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga.

Povem pa ti še to, da jaz nisem mogo nikol bit zadet v šoli, med poukom, pa kasneje na predavanjih. To mi ne paše. Vsi so mi potem smešni, ne morem se skoncentrirat na dogajanje v predavalnici. Pa še to – trava izboljša seks (smeh). Jaz sem mel ful negativno mnenje o tem. O travi in o tem, da potem začneš posegat po kakšni še hujši drogi. Pol sem pa sam mel čist drugačno izkušnjo. En folk govori, da če kadiš travo, boš sigurno probu še ka drugega, pa to sploh ni res. Jaz do zdaj nisem probo še nič, pa res verjamem, da tud ne bom. Ker ne vem zaka bi. Mi ni do tega. Ganda nima smrtne doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke pa vsa ta sranja.

Pri travi me je presenetilo predvsem to, da izboljša misel, lahk dobiš več idej. Saj mal je že škodljiva za možgane, sam si nisem mislo, da lahk ma tolk pozitivne učinke trava, kot jih je mela in jih ma še vedno pr meni.

5. intervju (ALKOHOL)

Ko sem se jaz prvič napila, sem bla stara okrog 15 let. Blo je enkrat v disku.

Jaz sem bla najprej ful proti alkoholu, pa cigaretam pa to. To se mi je vse zdelo brez veze. Spomnim se enkrat za novo leto, ko sem bla stara 15 let, pa nisem nič pila, vsi drugi kolegi, isto stari, pa so pili. Čisto vsi. Pa kadili tudi. Vsi so me drkali v glavo, ker ne pijem pa to. Z eno kolegico sem začela hodit ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil. Pol sem ful gledla na to, da ne bom pijana. Sem gledla dokumentarc o tem, kolk cajta rabi telo, da predela določeno količino alkohola. No, pol se je vseeno to pitje alkohola pr men stopnjevalo. Folk, ki je pijan, se bolj zabava. In pol sem tudi jaz začela bolj pit. Da bi se bolj zabavala. Hehe. Ful mi je pa blo bedn to, ko so neke punce ful bruhale. To mi je blo pa ful grozn. Vedno sem si mislila, da pa jaz ne bom nikol bruhala. Enkrat sem šla ven, pa sem šla ful čez mejo. Tista družba, s kerimi sem jaz hodla ven, so vsi že ful bolj pil. Recimo Teja, moja best frendica, je takrat že ful bolj od mene pila. In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ. In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača. Vmes smo ful plesal in pol naenkrat mi je postalo ful slabo, ful mi je šlo na bruhanje. Pol sem šla kao na vece in sem padla po stopnicah. Oni so se mi vsi ful režali haha. Tam sem pa pol bruhala kako uro al pa še več. Še pred tem pa sem bla z enim tipom in ta tip mi je potem odšel. Itak. Če pa me celo večnost ni blo nazaj z vecejja. In ko sem prišla z vecejja, onega tipa ni blo več, je sedel pa na njegovem mestu en drug tip (smeh) in jaz sem mislila, da je un od prej. Itak pa mi je blo vseeno, ker je bil. Občutek mi je bil ful čuden v tej totalni pijanosti. Telo mi ni več sledilo, vse se mi je nekaj spremenilo. Ne samo, da nisem razmišljala s trezno glavo, ampak tak, no. Tudi drugače. Meni je morala vn vdarla. Ful sem ratala kritična sama do sebe. Ampak še kljub temu sem srjala z onim tipom. S tistim ta drugim, ne istim, kot prej (smeh).

Vsi drugi moji prijatli so bili tud prbiti. Teja je bla kar pod mizo nekaj cajta. Vsi smo jo iskali, ona je bla pa kar nekaj cajta tam. Jaz ko sem bla nažgana, sem bla ful razvratna. Zdej odkar mam Kristijana, nimam več te potrebe »po parjenju« (smeh). Prav ko sem se ga nažgala, bi bla s ful tipi, ma z vsakim. S Tejo sma prav tekmovali, kera bo mela več tipov (smeh).

Tisti večer smo začeli pit džus vodko, potem čez noč smo pa mešali Malibu kole, Štok kole, pa ziher še kaj. Prav spomnim se tistih kozarcev s tistimi faking Malibu kolami.

Jaz sem fulkrat hodla ven totalno brez dnarja. Vedno sem zahaklala kakega tipa, pa mi je plačeval potem pijačo. Meni ta stari niso nikoli dal ure, do kdaj moram bit nazaj doma. Sem delala po svojem občutku. Zaupali so mi in jaz nisem nikoli pretiravala. Ponavadi sem ostala zunaj do kakih enih, dveh ali kaj takega. Fajn mi je blo začet hodit ven pa to. To druženje pa te fore se mi zdi, da smo si s tem nekaj širil obzorja, no če lahko tak rečem. Naenkrat se mi je zdelo, da je to ful pomembno, da grem ven. Komaj smo čakali tiste sobote, da gremo ven. Ob petkih smo bli doma, se ni hodlo ven. V teh cajtih se je pr men začel to, da se brez alkohola nisem znala zabavat. Da mi je blo kul sam, če sem bla nažgana. Če zdaj pogledam nazaj, ne bi nič spremenila in ničesar ne obžalujem. V vsakem primeru bi ravnala isto. Tudi če bi takrat ful več vedla o alkoholu, o posledicah, ki jih lahk povzroči, pa vse te pizdarije, bi blo pr men vse isto. Za nič mi ni žal. Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej. Takrat na začetku sem pila zaradi tega občutka, da se ujamem z ostalimi, z družbo. Ta občutek in želja po ujemanju z njimi so mi bli glavni razlog, da sem pila. S tem smo se nekaj združili. Na nek način sem se tako poenotila z njimi. Zdelo se mi je, da ne bi spadala tak ful med njih, če ne bi pila.

Kljub temu, da vem, da je nekaj za mene škodljivo, to probam, ker me zanima, kak bo. Zanima me, kak bo filing. Pa ni mi fajn ko folk nekaj kritizira in ma skoz neke pripombe glede česa, recimo glede drog, pa sploh nimajo pojma o drogah in o tem, s čim, kak in zakaj so sploh škodljive.

V naši familiji, ko je bil še dedek živ, so se pr nas pil špricerji. Dedek je doma vedno pil špricerje. Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat. Res ful. Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nč ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol našganga.

6. intervju (TRAVA)

Prvič sem kadil travo pri 16-ih letih s sošolci iz srednje šole. Kadili smo kar za šolo, pa niti nas ni blo kaj pretirano strah, da bi nas kdo zasačil (smeh). Bili smo štirje. Se pravi jaz, pa še trije kolegi. Jaz takrat nisem sam kupil trave, ampak sem jo dobil v družbi. So jo meli frendi. Zakaj sem sploh takrat kadil? Zanimalo me je, kaj to pomeni. Kako vse skupaj zgleda in kak je potem filing. Ja, bla je ful radovednost. Iz moje družbe jih ni dosti kadilo trave takrat.

Ta prvič mi ni blo dobro, mi je blo slabo zaradi prej zaužitega alkohola. Nisem bil sicer pijan, tko no, lušn (smeh). Nisem spil preveč. Po moje, glede na kasnejše izkušnje, mi ne bi bilo slabo, če ne bi pil alkohola preden sem kadil travo. Pokadili smo 2 jointa, nekaj časa smo še bili tam, za šolo, nato pa smo šli domu (smeh). V tistem času, ko smo pokadili in še bili za šolo ne vem točno, kaj smo delali. Verjetno smo se kaj zajebavali, nič pametnega v glavnem. Potem se nam seveda ni dalo iti nazaj k pouku in valda tudi nismo šli. Smo šli kar vsak po svoje. Jaz sem šel domu.

Droge so vplivale predvsem na moj učni uspeh in na splošno storilnost, ki je bla katastrofalna. Konec srednje šole se mi ful ni več dalo hodit v šolo in sploh k pouku in tam slediti snovi, ki smo jo jemali. Zato sem enostavno začel ful špricat, opravičila pa sem si kar sam pisal. Mel sem skoz opravičila. No, valda je blo treba met tudi nekaj neopravičenih ur, ampak teh ni blo nič v primerjavi s tem, koliko sem dejansko manjkal v šoli. Moje uživanje droge so pomembno vplivale tudi na krog prijatlov, ki se je ful spremenil. Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadil travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kadit (smeh). Sam nisem nikoli zapravil ful dnarja za travo in v družbi, ko smo bli skupaj, je vedno nekdo kaj mel. Dogajalo se je tudi, da kdo od folk, ki je kadil vedno z nami, ni nikdar kupil. Itak. Takih se vedno nekaj najde. Doma so pizdli zarad učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni spreminjajo. Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. Denar sem vedno dobil doma, žepnino. Nisem imel štipendije. Včasih sem se čemu odpovedu zato, da sem nabavu travo. To mi je blo tisti hip itak najpomembnejše. Samo dobit in se ga napužit. To je blo to. Nikdar se sicer nisem odpovedal malci (smeh), vedno sem bil sit. Kupoval sem pa travo večinokrat pri istem tipu. Sam parkrat se je zgodlo, da sem kupu pri kom drugem, drugače pa skoz pri istem. Tega tipa se je dalo dobit v šoli al pa na kakem žuru.

Dostikrat se mi je zdelo, da ne bi dal ljudem kadit, ko sem sam prvič kadil. Enkrat je ena sošolka kadila z nami, pa jo je ful zaflešalo. Ful ji je slabo nardilo, ful ji je začelo srce bit, pa se je začela trest. Nismo vedli, da ma že itak od prej probleme s srcem al pritiskom al neki. Fak je bla pizdarija. Komaj je punca pršla k sebi.

Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač.

Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.

Sem pa po vseh teh lastnih izkušnjah s travo malo spremenil mnenje o njej. Takrat smo vsi mislili, da s trave ne vodi pot direktno na trde droge, pa da se vsak sam odloči, če bo užival sploh kaj al pa nič. Vendar pa zdaj mislim, da jih okrog 50% teh, ki kadijo travo, vseeno kasneje preklopi na trde droge. Tak folk poznam. Vem za ful ljudi, ki se jim je to zares zgodilo oziroma so se tako odločili. To se mi zdi ful pomembno. Saj jaz ne vem, kaj je pri vsakem posamezniku vplivalo na to, da je šel na trde droge. Je pa po moje sigurno lažje priti v stik s trdimi drogami in večje možnosti so za to, če pred tem že kadiš travo. Že ta scena in vse to po moje vpliva na to.

Jaz trave ne kadim več, no mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti. Ampak to je bolj tko no, brez veze.

Z večino tistih ljudi, prijatlov, s katerimi smo takrat skupaj kadili in se družili, imam še vedno stike. Vsaj občasno se kje vidimo ali slišimo po telefonu. Večina od njih še vedno kadi travo. Mene to ne moti. To je njihova stvar. Pa tudi mika me ne, ko vem, da oni še kadijo. Jaz sem se odločil tako kot meni paše, oni pa majo prav tako pravico, da se odločijo zase in da jih zaradi tega ne obsojam.

2. Delitev zgodb na teme

1. STIK Z DROGAMI DOMA, V DRUŽINI
A1) Pitje alkohola in napijavanje mi ni blo nikdar tuje, ker se je pri nas vedno dosti pilo. Cela rodbina je uživala alkohol in to ful, pa tudi moj ata je dosti pil. Ko sma ble s sestro še mali punčki, je blo nekaj običajnega, da je ata prišo pijan domu, ne glede na to, al je bil petek al svetek. Podnevi in ponoči, ne glede na to, da smo morali naslednje jutro vsi vstati in iti midvi s sestro v šolo, ata in mama pa v službo. Sploh ne vem, kak je ata lahko fural tak tempo. Včasih so se ga s kolegi nažrli in je prišo domu recimo ob enih al pa dveh ponoči, pijan ko kanta, ob pol sedmih pa je bil auf za na šiht. No, res pa je tudi, da včasih ni mogel vstat in je na šiht zamudil.
B1) Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina, ampak ne – mi smo vseeno nabavli ful alkohola.
B1) Potem smo pa tam na vikendu našli še neke cigarile, neke zadeve za kadit ko jih je mel moj dedek tam. In valda smo še tisto probal.
A3) V naši familiji, ko je bil še dedek živ, so se pr nas pil špricerji. Dedek je doma vedno pil špricerje. Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat. Res ful. Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nč ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.

2. ODNOS DO DROG V OTROŠTVU OZIROMA PRED SVOJIM PRVIM ZAUŽITJEM KATEREKOLI OD NJIH
A1) Dolgo časa sem potem sama mislila o alkoholu in ljudeh, ki ga pijejo, le najslabše. Še kot otrok sem bila trdno prepričana, da ne bom nikoli pila alkohola, vsaj ne toliko, da bi bila pijana. Ni se mi zdelo nič slabega kako nazdravljanje z deci ali dva deci vina. Nisem pa prenašala ljudi, ki so bili pijani in predvsem takih ne, za katere sem vedla, da ful pijejo. Da so pijani večinokrat, ko jih vidim, in ne le ob kakih posebnih priložnostih. To mi je pa blo še posebej nagravžno. Verjetno zaradi mojega ata, saj sem njegovo pitje z leti vse bolj zasovražila, pa tudi njega kot pijanega človeka.
A2) Malo me je sicer bilo strah, kako bo vse to vplivalo na mene in da mi bo slabo,...
A3) Jaz sem bla najprej ful proti alkoholu, pa cigaretam pa to. To se mi je vse zdelo brez veze.
A3) Vsi so me drkali v glavo, ker ne pijem pa to. Z eno kolegico sem začela hodit ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil. Pol sem ful gledla na to, da ne bom pijana.
A3) Ful mi je pa blo bedn to, ko so neke punce ful bruhalo. To mi je blo pa ful grozn. Vedno sem si mislila, da pa jaz ne bom nikol bruhalo.
B3) Sem pa po vseh teh lastnih izkušnjah s travo malo spremenil mnenje o njej. Takrat smo vsi mislili, da s trave ne vodi pot direktno na trde droge, pa da se vsak sam odloči, če bo užival sploh kaj al pa nič. Vendar pa zdaj mislim, da jih okrog 50% teh, ki kadijo travo, vseeno kasneje preklopi na trde droge. Tak folk poznam. Vem za ful ljudi, ki se jim je to zares zgodilo oziroma so se tako odločili. To se mi zdi ful pomembno. Saj jaz ne vem, kaj je pri vsakem posamezniku vplivalo na to, da je šel na trde droge. Je pa po moje sigurno lažje priti v stik s trdimi drogami in večje možnosti so za to, če pred tem že kadiš travo. Že ta scena in vse to po moje vpliva na to.
B2) Jaz sem mel ful negativno mnenje o tem. O travi in o tem, da potem začneš posegat po kakšni še hujši drogi. Pol sem pa sam mel čist drugačno izkušnjo.

3. RAZLOGI ZA PRVO ZAUŽITJE DROGE
A1) Eno je sigurno to, da je vsa družba pila in se zabavala, zato sem verjetno mislila, da se bom tudi jaz tak zabavala, če se bom napila. Konec koncev pred tem nisem pila in se tudi nisem nikoli tak dobro zabavala, pa sem verjetno mislila, da pač gre to samo z alkoholom v riti.
A2) To je bilo moje obdobje upornišva, puberteta seveda! Vendar ne morem reči, da je bilo moje eksperimentiranje s travo dejanje upornišva. Prej dokazovanje, predvsem drugim, pa tudi sebi. Seveda je bilo obvezno, da se po šoli ali med vikendom vsaj napiješ, ker če nisi maral vsaj alkohola, si bil v očeh prijateljev čuden. Trava pa je bila tako še samo lestvico višje. Predvsem med mojimi prijatelji je bilo še posebej pohvalno, če si jo vsaj tu pa tam kadil.
A2) Torej sem tudi jaz pomislila na to, da prvič probam travo, saj me je pravzaprav že nekaj časa zanimalo, kako se človek počuti, ko jo kadi.
A2) Vendar pa sem tistikrat hotela biti ista kot oni, si upati, drzniti, biti odrasla.
A2) Bila je pač sredstvo (<i>trava</i>), s katerim sem se lažje sprostila na žurih.

B1) To je bla taka priložnost, da smo šli nekam sami s prijatli za 2 dni. Ko sem vedu, da na vikendu prespimo in je bla taka družba. Priložnost je bla taka, da sem se ga napil
B1) Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba it domov, da bi me vidli takega.
B1) Ko mi je, ga pač pijem. Takrat se mam ponavadi bolj fajn, kot pa če bi bil recimo na žuru čist trezen. Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.
B2) Ko sem jo prvič probo, me je blo ful strah, pa nč nisem vedo za ka se sploh gre. S sošolcem sma rekla, da boma probala.
B2) Ne vem čist točn. Eno je bla sigurno radovednost. Me je zanimalo, kk bo. Kk je ta filing, ko se ga napušiš. Malo mi je blo tud zaradi muzike a ne. Taka fajna je bla, glih prav za odlutat iz lastne zavesti, haha. Pa pol tud okolje, družba in to. Meni je blo potem kul to, da sm mel nek svoj pogled na vse skupi, svoj aspekt. Da sm sam pr sebi vido kk je to, ne pa da skoz poslušáš druge. Vsak to doživlja po svoje, vsak ma pol neke svoje občutke, svoja doživljanja, mnenje, vsak svojo izkušnjo pač.
B2) Meni je bolj všeč sativa, ker sem z njo dost bolj ustvarjalen. Res, tk fajn mi je. Fajni filing.
B2) Jaz sem v 4. letniku ful zabluzo. Pa sploh se nism mogo skoncentrirat da bi se učil pa ko, kej naredo za šolo pa te fore, ampak se sploh nisem mogo učiti. Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma, pa mi je blo fajn. Potem sm se lahk uču. Potem, pozneje že sem se pa lahk uču brez da bi kadil. Jaz po travi začnem boljše razmišljat, lažje si uredim misli, nikoli ne izgubim rdeče niti.
A3) Folk, ki je pijan, se bolj zabava. In pol sem tudi jaz začela bolj pit. Da bi se bolj zabavala. Hehe.
A3) In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ. In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača.
A3) V teh cajtih se je pr men začel to, da se brez alkohola nisem znala zabavat. Da mi je blo kul sam, če sem bla nažgana.
A3) Takrat na začetku sem pila zaradi tega občutka, da se ujamem z ostalimi, z družbo. Ta občutek in želja po ujemanju z njimi so mi bli glavni razlog, da sem pila. S tem smo se nekak združili. Na nek način sem se tako poenotila z njimi. Zdelo se mi je, da ne bi spadala tak ful med njih, če ne bi pila.
B3) Zanimalo me je, kaj to pomeni. Kako vse skupaj zgleda in kak je potem filing. Ja, bla je ful radovednost.

4. STAROST OB PRVEM ZAUŽITJU DROGE
A1) Stara sem bila 16 let in praznovali smo prijateljev rojstni dan.
A2) Bile so poletne počitnice po prvem letniku gimnazije, stara sem bila 16 let. To je bilo moje obdobje uporništvá, puberteta seveda!
B1) Jaz sem se ga prvič tak ful napil enkrat v srednji šoli.
B2) Jaz sem bil tam nekje v 1. letniku srednje šole, ko sem prvič kadil travo. Tk nekje 15, 16 let sem bil star.
A3) Ko sem se jaz prvič napila, sem bla stara okrog 15 let.
B3) Prvič sem kadil travo pri 16-ih letih s sošolci iz srednje šole.

5. KDO JE BIL ZRAVEN IN KAKŠNA JE BILA PRILOŽNOST?
A1) ... praznovali smo prijateljev rojstni dan.
A1) Skoraj vsa mladina se je takrat zbiralá tam in bili smo redni gostje, med sabo smo se vsi poznali. ... Žur se je zavlekel skozi celo noč, vendar pa proti jutru ni bilo več toliko ljudi, kot prej. Ostali smo še samo tisti najbolj vztrajni. Al pa najbolj pijani (smeh).
A2) Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbiralí, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer v gramoznico. ... No, nas je bilo takrat pet. Med njimi so bili moj fant, najboljša prijateljica ter moja sosedá, ki je dobra tri leta starejša od mene. Pa še en tip je bil zraven. Kolega, znanec pač iz našega kraja.
B1) Je bla fajna lokacija, ko smo vedli, da nas noben od poznanih ne vidi in lahk delamo kar čemo. Sicer je pa to bla potem kar tradicija, da se ga vsakič, ko smo pr men na vikendu, ful napijemo (smeh). Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina,...
To smo se zmenli med sabo sošolci, mi smo se skoz skupaj družli. Pa smo enkrat rekli pa veš, da moramo enkrat it k meni na vikend in valda, da smo šli. ... To je blo itak prvič, da sem tak dobil vikend in smo si privoščili.
Saj zato pa je verjetno tudi blo tak na hard. Do konca smo se ga vlil. To je bla taka priložnost, da smo šli nekam sami s prijatli za 2 dni. Ko sem vedu, da na vikendu prespimo in je bla taka družba. Priložnost je bla taka, da sem se ga napil. ...
Jaz vedno pijem samo v družbi, ob kakih družabnih dogodkih. Ne odprem si glih doma sam pira al pa se ga

vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo. ... Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak.
B2) S sošolcem sma rekla, da boma probala. ... Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu. Blo nas je kakih 6 al 7. Jaz pa še en sošolec sma takrat prvič probala.
A3) Enkrat sem šla ven, pa sem šla ful čez mejo. Tista družba, s kerimi sem jaz hodla ven, so vsi že ful bolj pil. Recimo Teja, moja best frendica, je takrat že ful bolj od mene pila. In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ. In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača.
B3) ... s sošolci iz srednje šole. ... Bili smo štirje. Se pravi jaz, pa še trije kolegi.

6. KRAJ – KJE SO BILI, KO SO PRVIČ UŽIVALI DROGO?
A1) Bili smo v gostilni v domačem kraju, kamor smo vsak vikend zahajali.
A2) Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbirali, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer v gramoznico. ... Itak sem že cel cajt vedla, da se bo kadila trava, saj je bil predvsem to razlog, zakaj smo šli ravno v gramoznico.
B1) Na vikend smo šli, k meni v Dramlje.
B2) Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu.
A3) Blo je enkrat v disku.
B3) Kadili smo kar za šolo, pa niti nas ni blo kaj pretirano strah, da bi nas kdo zasačil (smeh).

7. POČUTJE OB PRVI OMAMI
A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhal. V glavi se mi je vrtelo za popizdit. Tako se mi do takrat v življenju še ni vrtelo! Ampak nisem čist zabadirala. Ko sma kozlali, sma se zraven režali ko dve najbolj prfukjeni pički in pravzaprav je blo prav fajn (smeh). ... Ko smo šle domu, smo ble ko rožice, sploh ni blo več čutit nobene pijanosti, počutla sem se prav trezno.
A2) Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo. Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).
B1) Takrat sem bil tak pijan, da sem kar veni v vinogradu bruhal, pa je blo tak mrzel. Joj, kak me je zebl. ... Saj veš, kak je to pr moštu, ko ga piješ, pa piješ, pa ti najprej ni nič, potem pa pride za tabo. Saj veš, kak si potem. ... Mater, kaki smo bli. Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit, ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit. ... Slabo mi je blo tak fejst, pa veš kak je, ko mal zgubiš motoriko pa to (smeh). Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet, da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije. Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vredu. ... Tak sem bil pijan, da bi rabu še enga, ki bi hodu zraven mene, da bi me podpiru. ... [cigarile] Sam občutek, okus nagravljen v ustih. Mogoče pa nam je res blo kasneje tudi po tem slabo, že zaradi tega okusa pa smrada. Pa to je blo kr neki ko smo to kadil. ... Ampak meni je blo kul, ker sem ga itak pil in žural, sem pa ves čas vedu, da je treba zaklenit klet, ugasnit luči in za vse ostalo poskrbet.
B2) Jaz sm bil pol čist fertik. Mi je blo kar ono uau. Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nism sledil. Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul. Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh).
A3) Vmes smo ful plesal in pol naenkrat mi je postalo ful slabo, ful mi je šlo na bruhanje. Pol sem šla kao na vece in sem padla po stopnicah. ... Tam sem pa pol bruhalo kako uro al pa še več. ... Občutek mi je bil ful čuden v tej totalni pijanosti. Telo mi ni več sledilo, vse se mi je nekak spremenilo. Ne samo, da nisem razmišljala s trezno glavo, ampak tak, no. Tudi drugače. Meni je morala vn vdarla. Ful sem ratala kritična sama do sebe.
B3) Ta prvič mi ni blo dobro, mi je blo slabo zaradi prej zaužitega alkohola. Nisem bil sicer pijan, tko no, lušn (smeh). Nisem spil preveč. Po moje, glede na kasnejše izkušnje, mi ne bi bilo slabo, če ne bi pil alkohola preden sem kadil travo.

8. DRUGAČNE POSLEDICE, OBČUTKI, KOT SO BILI PRIČAKOVANI OB PRVEM ZAUŽITJU DROGE
A2) . Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo. Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).
B2) Govorijo, da ko prvič kadiš, te ful ne trofi. Jaz sm bil pol čist fertik. Mi je blo kar ono uau. Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nism sledil. Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul. Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh). ...

A3) Občutek mi je bil ful čuden v tej totalni pijanosti. Telo mi ni več sledilo, vse se mi je nekak spremenilo. Ne samo, da nisem razmišljala s trezno glavo, ampak tak, no. Tudi drugače. Meni je morala vn vdarla. Ful sem ratala kritična sama do sebe.
B3) Ta prvič mi ni blo dobro, mi je blo slabo zaradi prej zaužitega alkohola. Nisem bil sicer pijan, tko no, lušn (smeh). Nisem spil preveč. Po moje, glede na kasnejše izkušnje, mi ne bi bilo slabo, če ne bi pil alkohola preden sem kadil travo.

9. OBNAŠANJE V OMAMLJENEM STANJU – PRVA IZKUŠNJA

A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhali. ... Ko sma kozlali, sma se zraven režali ko dve najbolj prfukjeni pički in pravzaprav je blo prav fajn (smeh). Zafrkavali sma eno drugo in spomnim se, da sma se menle o tipih. Tam je bil en tip, ki je bil obema ful všeč in menle sma se, kak bi se ga lotle osvajat (smeh). ... Torej, po kake pol ure sma obe z Vesno šli iz WC- ja in se šli naprej zabavat. Čez nekaj časa sem celo začela nazaj piti alkohol. Nisem mogla več veliko, saj mi nekako ni steklo, potem pa smo se itak preselili iz enega placa gostilne v drugega, v spodnjo etažo, kjer smo plesali. Še danes se spomnim, da je bil takrat ful vlki hit komad Ako su to samo bile laži od Plavega orkestra in na ta komad smo noreli kot zmešani.
A2) Postavili smo se v krog, Dejan si ga je prižgal, naredil dva, tri dime, nato pa ga podal naprej. Ko je joint prišel do mene, so me vprašali, če bom probala, pa sem rekla »Daj, da vidim kako bo.« Lepo so mi razložili kako naj potegnem. Povedali so mi, da ne smem inhalirati in za prvič mi je šlo zelo dobro. Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo. Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).
B1) Takrat sem bil tak pijan, da sem kar veni v vinogradu bruhal, pa je blo tak mrzel. ... Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit, ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit. Da je treba klet zaklenit ne, pa to. Slabo mi je blo tak fejest, pa veš kak je, ko mal zgubiš motoriko pa to (smeh). Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet, da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije. Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vrede. In dedek mi je zaupu, da bo vse okej. Tak sem bil pijan, da bi rabu še enga, ki bi hodu zraven mene, da bi me podpiru. ... Za ta večer smo kupil ful Bandidosa, vmes pa smo šli še enkrat dol v klet vsi in smo vlekli ven na šlahu mošt (smeh). ... Potem smo pa tam na vikendu našli še neke cigarile, neke zadeve za kadiť ko jih je mel moj dedek tam. In valda smo še tisto probal. ...
B2) Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nisem sledil. Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul. Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh).
A3) Vmes smo ful plesal in pol naenkrat mi je postalo ful slabo, ful mi je šlo na bruhanje. Pol sem šla kao na vece in sem padla po stopnicah. Oni so se mi vsi ful režali haha. Tam sem pa pol bruhala kako uro al pa še več. Še pred tem pa sem bla z enim tipom in ta tip mi je potem odšel. Itak. Če pa me celo večnost ni blo nazaj z veceja. In ko sem prišla z veceja, onega tipa ni blo več, je sedel pa na njegovem mestu en drug tip (smeh) in jaz sem mislila, da je un od prej. Itak pa mi je blo vseeno, keri je bil. ... Ampak še kljub temu sem srala z onim tipom. S tistim ta drugim, ne istim, kot prej (smeh). Vsi drugi moji prijatli so bili tud prbiti. Teja je bla kar pod mizo nekaj cajta. Vsi smo jo iskali, ona je bla pa kar nekaj cajta tam. Jaz ko sem bla nažgana, sem bla ful razvratna. Zdej odkar mam Kristijana, nimam več te potrebe »po parjenju« (smeh). Prav ko sem se ga nažgala, bi bla s ful tipi, ma z vsakim. S Tejo sma prav tekmovali, kera bo mela več tipov (smeh).
B3) Pokadili smo 2 jointa, nekaj časa smo še bili tam, za šolo, nato pa smo šli domu (smeh). V tistem času, ko smo pokadili in še bili za šolo ne vem točno, kaj smo delali. Verjetno smo se kaj zajevali, nič pametnega v glavnem. Potem se nam seveda ni dalo iti nazaj k pouku in valda tudi nismo šli. Smo šli kar vsak po svoje. Jaz sem šel domu.

10. KASNEJŠE IZKUŠNJE Z DROGO? SE JE UŽIVANJE NADALJEVALO? STOPNJEVALO?

A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. Sploh ne vem, zakaj pijem in zakaj mi je tak fino na vsakem žuru samo, če sem pijana. Letos sem se že nekajkrat tako napila, da se naslednji dan nisem skoraj ničesar spomnila. ... Edino kar je, od takrat nisem pila Malibuja kakih 9 let, ker mi je vsakič, ko sem ga samo povohala, šlo na bruhanje in mi je postalo slabo.
A2) No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja leta pokadila še veliko gande. Veliko vsaj v mojem merilu. Ugotovila sem namreč, da precej sošolcev kadi travo. Mislim tako, bolj redno no. Ali pa vsaj vsak vikend. Vsak petek po pouku je postalo že stalno vprašanje: gremo pušit? Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta

sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljšo, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu. ... Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila. Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč. ... Skratka, jaz sem se potem odločila, da neham.
B1) Sicer je pa to bla potem kar tradicija, da se ga vsakič, ko smo pr men na vikendu, ful napijemo (smeh). ... Joj, jaz sem se ga takrat tak ful napil. Od takrat ne pijem več Bandidosa. ... Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let. ... Jaz vedno pijem samo v družbi, ob kakih družabnih dogodkih. Ne odprem si glih doma sam pira al pa se ga vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo. Če se zmenimo, da gremo na pir, pač gremo na pir. Če rečemo, da gremo na kavo, gremo pa pač na kavo. Nikoli se nisem napil sam, pa tudi nikoli v družbi, če so vsi ostali pili brezalkoholno pijačo. To mi je potem brezveze. Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak.
B2) Meni je bolj všeč sativa, ker sem z njo dost bolj ustvarjal. Res, tk fajn mi je. Fajni filing. Jaz bolj uporabljam kot izrabljam. Eni se zadevajo, ker jim je fajn, ker je to in, eni zato, da so potem bolj socialni. Kreativci lažje ustvarjajo s tem. Tk se vsaj meni zdi. Če sodim po sebi. Poznam tipa, ki je mel skoz glavobole, pa je začel kadit, pa so se mu glavoboli nehali. Pa starim mamam ful pomaga pri migrenah, pa pri revmi. ... Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma, pa mi je blo fajn. Potem sm se lahk uču. Potem, pozneje že sem se pa lahk uču brez da bi kadil. ... Jaz zde na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham. Alkohol mi ne paše, ker me nardi agresivnega. Nardi mi slab, večkrat bruham. Tam se večkrat ne spomnim pa to, pri travi pa tega ni. Ni isto kot bit pijan. ... Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehki drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. Jaz tud cigaret ne podpiram, pa sam kadim. Sem odvisen. Večina tistih, ki je na travi, tistih ki kadimo travo, nismo agresivni. Po moje. Jaz vem, da nikakor nisem agresiven po travi, sem pa po alkoholu.
A3) No, pol se je vseeno to pitje alkohola pr men stopnjevalo. ... In pol sem tudi jaz začela bolj pit. Da bi se bolj zabavala. Hehe. ... Enkrat sem šla ven, pa sem šla ful čez mejo. ... In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača. ... V teh cajtih se je pr men začel to, da se brez alkohola nisem znala zabavat. Da mi je blo kul sam, če sem bla nažgana. ... Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli.
B3) Po moje, glede na kasnejše izkušnje, mi ne bi bilo slabo, če ne bi pil alkohola preden sem kadil travo. ... To mi je blo tisti hip itak najpomembnejše. Samo dobit in se ga napužit. To je blo to. ... Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokađu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač. Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. ... Jaz trave ne kadim več, no mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti. Ampak to je blo tko no, brez veze.

11. POSLEDICE UŽIVANJA DROG, NA KAJ VSE JE UŽIVANJE VPLIVALO?
A2) Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic, zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala.
B1) Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav al kaj takega.
B2) Kar se pa odvisnosti tiče, bi pa reko to, da jaz mislim, da obstaja samo psihična odvisnost. Jaz mislim, da je odvisnost možna samo pri ljudeh z nizkim, slabim karakterjem. Ko sami mislijo, da to potrebujejo. Važno je to, ka maš ti v glavi. Kako je tvoje mnenje in tvoje prepričanje. Jaz zde na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham. ... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. ... Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga. ...
A3) Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.
Droge so vplivale predvsem na moj učni uspeh in na splošno storilnost, ki je bla katastrofalna. Konec srednje šole se mi ful ni več dalo hodit v šolo in sploh k pouku in tam slediti snovi, ki smo jo jemali. Zato sem enostavno začel ful špricat, opravičila pa sem si kar sam pisal. Mel sem skoz opravičila. No, valda je blo treba met tudi nekaj neopravičenih ur, ampak teh ni blo nič v primerjavi s tem, koliko sem dejansko manjkal v šoli. Moje uživanje drog je pomembno vplivalo tudi na krog prijatlov, ki se je ful spremenil. Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadil travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kaditi (smeh). ... Doma so pizdli zarad učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni speminjajo. Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. ... Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo

to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač.
Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.

12. DAJANJE PREDNOSTI UŽIVANJA DOLOČENIH DROG PRED DRUGIMI; ODNOS DO DROG

A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. ...

A2) Seveda je bilo obvezno, da se po šoli ali med vikendom vsaj napiješ, ker če nisi maral vsaj alkohola, si bil v očeh prijateljev čuden. Trava pa je bila tako še samo lestvico višje. Predvsem med mojimi prijatelji je bilo še posebej pohvalno, če si jo vsaj tu pa tam kadil. ... Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljšje, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu. Takrat sem imela še več teorij, zakaj raje trava kot alkohol. Verjela sem celo, da je trava bolj zdrava. ... Seveda vem, da so droge in vse povezano z njimi svinjarija. ... Alkohol po mojem ni kaj dosti bolj nedolžen, še posebej, če je že del kulture, kot je to pri nas.

B2) Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka? ...

Alkohol mi ne paše, ker me nardi agresivnega. Nardi mi slab, večkrat bruham. Tam se večkrat ne spomnim pa to, pri travi pa tega ni. Ni isto kot bit pijan. Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak moraš skrivat zaradi zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehki drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. Jaz tud cigaret ne podpiram, pa sam kadim. Sem odvisen. Večina tistih, ki je na travi, tistih ki kadimo travo, nismo agresivni. Po moje. Jaz vem, da nikakor nisem agresiven po travi, sem pa po alkoholu. ... Pa še to – trava izboljša seks (smeh). Jaz sem mel ful negativno mnenje o tem. O travi in o tem, da potem začneš posegat po kakšni še hujši drogi. Pol sem pa sam mel čist drugačno izkušnjo. ... Ganda nima smrtne doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke pa vsa ta sranja.

Pri travi me je presenetilo predvsem to, da izboljša misel, lahk dobiš več idej. Saj mal je že škodljiva za možgane, sam si nisem mislo, da lahk ma tolk pozitivne učinke trava, kot jih je mela in jih ma še vedno pr meni.

13. SOCIALNA MREŽA; KROG PRIJATELJEV V ČASU UŽIVANJA DROGE IN V ČASU ABSTINENCE

A1) Moje prijateljce so ble vse še tam in smo šle skupaj domu okrog pol šestih zjutraj. Še nikoli do takrat nisem ostala zunaj vso noč in blo me je na smrt strah, kak bom doma prišla v stanovanje, ne da bi zbudila ta stare. Vesna se je namulila na mene, saj me je vidla, ko sma se z Markom poljubljala in se sploh ni več pogovarjala z mano. Kljub temu, da sma midva potem hodila nekaj let, mi ona tega očitno ni nikoli oprostila, saj me še danes ne mara, in če se kje srečamo, me samo pozdravi in gre naprej. Kaj morem. Nič. Saj je vseeno. Ne morem je prisilit, da me ma rada.

A2) Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila. Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč. V tistem času sem tudi zamenjala družbo. Ne trdim, niti slučajno ne, da je družba kriva, če nekdo kadi, pije ali karkoli pač že. Vendar pa jaz recimo, ko sem tudi sama kadila, sem se valda družila s folkom, ki je kadil, ki je tudi imel robo. Takrat sem imela manj prijateljev, ki niso nikoli kadili. Potem pa, če se odločiš, da boš nehal, je fajn, če zamenjaš družbo, saj se drugače ne moreš tako stoprocentno uprti, ker boš sigurno še kdaj privolil, če bodo vsi drugi kadili in ti ponudili kak dim. Skratka, jaz sem se potem odločila, da neham.

A3) . Z eno kolegico sem začela hodit ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil. ... Tista družba, s kerimi sem jaz hodla ven, so vsi že ful bolj pil. Recimo Teja, moja best

frendica, je takrat že ful bolj od mene pila.
B3) Moje uživanje drog je pomembno vplivalo tudi na krog prijatlov, ki se je ful spremenil. Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadil travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kadiť (smeh). ... Z večino tistih ljudi, prijatlov, s katerimi smo takrat skupaj kadili in se družili, imam še vedno stike. Vsaj občasno se kje vidimo ali slišimo po telefonu.

14. UŽIVALEC (MLADOSTNIK) – DROGE - STARŠI
A1) Cela rodbina je uživala alkohol in to ful, pa tudi moj ata je dosti pil. Ko sma ble s sestro še mali punčki, je blo nekaj običajnega, da je ata prišo pijan domu, ne glede na to, al je bil petek al svetek. ... Včasih so se ga s kolegi nažrlin in je prišo domu recimo ob enih al pa dveh ponoči, pijan ko kanta, ob pol sedmih pa je bil auf za na šiht. ...
A2) Imela sem oziroma imam zelo liberalne staše, s katerimi sem veliko predebatirala na temo drog in vsega ostalega, kar te lahko v mladosti zavede. Moji starši so vedeli, da občasno pokadim kak joint in temu niso posvečali nič večje pozornosti, kot če sem prišla domov pijana. Seveda pa bi bil problem, če bi se to zgodilo prevečkrat, potem itak da bi ukrepala. Sicer pa trava se vidi v očeh, težko jo je skriti. Edino če počakaš, da se strezniš, preden prideš domov.
B1) Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina, ampak ne – mi smo vseeno nabavli ful alkohola. Največ smo mel Bandidosa. Veš unga tastarga, prvega, tistega rumenga. ... Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba it domov, da bi me vidli takega. Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let.
B2) Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga.
A3) V naši familiji, ko je bil še dedek živ, so se pr nas pil špricerji. Dedek je doma vedno pil špricerje. Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat. Res ful. Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nč ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.
B3) Doma so pizdli zarad učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni speminjajo. Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. Denar sem vedno dobil doma, žepnino. Nisem imel štipendije.

15. OBČUTEK ZA OBVEZNOSTI
A1) Še nikoli do takrat nisem ostala zunaj vso noč in blo me je na smrt strah, kak bom doma prišla v stanovanje, ne da bi zbudila ta stare.
A2) Vedno sem imela nekje v ozadju glave misel, ki me je spremljala – da preveč ni dobro in da je treba po pameti.
B1) Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit, ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit. Da je treba klet zaklenit ne, pa to. ... Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet, da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije. Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vředu. In dedek mi je zaupu, da bo vse okej. ... Jaz sem bil odgovoren za vikend in vse, tak da nismo delali kakih bedarij in sem pazil še na to, kaj drugi delajo. Ker če bi začeli tam nekaj razbijat pa take fore, glih ne bi blo fajn. Ampak meni je blo kul, ker sem ga itak pil in žural, sem pa ves čas vedu, da je treba zaklenit klet, ugasnit luči in za vse ostalo poskrbet. ... Jaz sem itak že cel cajt, že ko smo nabavlal pijačo vedu, da se ga bom napil. Itak da ti je jasno, da če ga boš pil, boš pač pijan. Jaz sem se zavedu, če vse pijače mešam skupi, da bo še tolko slabše. Ampak mi smo vseeno mešal pijače in pil vse, kar smo mel. Pa še to je, da ko nisi vaje pit, ti to še prej povzroči slabost in ti ful škodi. Ful ti je lahk slabo. Itak to bi blo butasto, da bi mislil, da mi ne bo nič, če pijem alkohol. Itak veš, da če piješ, boš pijan. Če se ga zadevaš, tut veš, da boš zadet. In valda, da sem vedu, da bom pijan, če bom pil alkohol. ... Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.
B2) Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. ... En folk govori, da če kadiš travo, boš sigurno probu še ka drugega, pa to sploh ni res. Jaz do zdaj nisem probu še nič, pa res verjamem, da tud ne bom. Ker ne vem zaka bi. Mi ni do tega. Ganda nima smrtne doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke pa vsa ta sranja. ... Pri travi me je presenetilo predvsem to, da izboljša misel, lahk dobiš več idej. Saj mal je že škodljiva za možgane, sam si nisem mislo, da lahk ma tolk pozitivne učinke trava, kot jih je mela in jih ma še vedno pr meni.
A3) Itak pa mi je blo vseeno, ker je bil. Občutek mi je bil ful čuden v tej totalni pijanosti. ... Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. ... Kljub temu, da vem, da je nekaj za mene škodljivo, to probam, ker me

zanima, kak bo. Zanima me, kak bo filing.
B3) Potem se nam seveda ni dalo iti nazaj k pouku in valda tudi nismo šli. Smo šli kar vsak po svoje. Jaz sem šel domu. ... Zato sem enostavno začel ful špricat, opravičila pa sem si kar sam pisal. ... Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. ... Dostikrat se mi je zdelo, da ne bi dal ljudem kadit, ko sem sam prvič kadil. Enkrat je ena sošolka kadila z nami, pa jo je ful zaflešalo. Ful ji je slabo nardilo, ful ji je začelo srce bit, pa se je začela trest. Nismo vedli, da ma že itak od prej probleme s srcem al pritiskom al neki. Fak je bla pizdarija. Komaj je punca pršla k sebi. ... Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo.

16. ODNOS DO DRUGIH (NEUŽIVALCEV), KI OBSOJAJO UŽIVANJE DROG
A2) Takrat so me ljudje najbolj razkurili s trditvami, da trava vodi do trdih drog, da tisti, ki začne kaditi travo, se bo čez nekaj mesecev že pikal, bo že na igli. S tem se ne strinjam in se mi zdi oslarija. Še vedno sem namreč mnenja, da so eni ljudje bolj nagnjeni k odvisnosti, kot drugi. To je odvisno od ful različnih dejavnikov in sem proti metanju vsega perila v en in isti koš.
B2) Pa saj veš, droga je tak nek bav bav med ljudmi, vsi samo slabo govorijo o njej. Pa četudi o njej v bistvu nič ne vejo. ... Zdi se mi okej, če tak folk, ko je že sam probo kadit travo, potem govori o tem. Tud če mu ni kul in pač pove, da mu ni kul. Na kurac mi pa gre, ko folk, ko ni še nikol kadil, še nikol sploh probo, pa potem ful neki moralizirajo, pa se pametne delajo, zaka je trava vse slaba, škodljiva, pa kk ni dobro to in ono in tretje. Tak folk mi pa gre na živce. Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka? ... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak moraš skrivat zarad zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehki drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. ... Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga. ... En folk govori, da če kadiš travo, boš sigurno probu še ka drugega, pa to sploh ni res. Jaz do zdaj nisem probo še nič, pa res verjamem, da tud ne bom. Ker ne vem zaka bi. Mi ni do tega. Ganda nima smrtne doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke pa vsa ta sranja.
A3) Pa ni mi fajn ko folk nekaj kritizira in ma skoz neke pripombe glede česa, recimo glede drog, pa sploh nimajo pojma o drogah in o tem, s čim, kak in zakaj so sploh škodljive.
B3) Takrat smo vsi mislili, da s trave ne vodi pot direktno na trde droge, pa da se vsak sam odloči, če bo užival sploh kaj al pa nič. Vendar pa zdaj mislim, da jih okrog 50% teh, ki kadijo travo, vseeno kasneje preklopi na trde droge. Tak folk poznam. Vem za ful ljudi, ki se jim je to zares zgodilo oziroma so se tako odločili. To se mi zdi ful pomembno. Saj jaz ne vem, kaj je pri vsakem posamezniku vplivalo na to, da je šel na trde droge. Je pa po moje sigurno lažje priti v stik s trdimi drogami in večje možnosti so za to, če pred tem že kadiš travo. Že ta scena in vse to po moje vpliva na to.

17. SLABE IZKUŠNJE DRUGIH Z OMAMLJANJEM V MOJI PRISOTNOSTI
A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhal.
B1) Boštjan se ga je tak napil, da je bil že ob polnoči fertik. Adijo, je šel kar spat.
A3) Ful mi je pa blo bedn to, ko so neke punce ful bruhal. To mi je blo pa ful grozn. ... Teja je bla kar pod mizo nekaj cajta. Vsi smo jo iskali, ona je bla pa kar nekaj cajta tam.
B3) Dostikrat se mi je zdelo, da ne bi dal ljudem kadit, ko sem sam prvič kadil. Enkrat je ena sošolka kadila z nami, pa jo je ful zaflešalo. Ful ji je slabo nardilo, ful ji je začelo srce bit, pa se je začela trest. Nismo vedli, da ma že itak od prej probleme s srcem al pritiskom al neki. Fak je bla pizdarija. Komaj je punca pršla k sebi. ... Vendar pa zdaj mislim, da jih okrog 50% teh, ki kadijo travo, vseeno kasneje preklopi na trde droge. Tak folk poznam. Vem za ful ljudi, ki se jim je to zares zgodilo oziroma so se tako odločili.

18. DENAR
A3) Jaz sem fulkrat hodla ven totalno brez dnarja. Vedno sem zahaklala kakega tipa, pa mi je plačeval potem pijačo.
B3) Jaz takrat nisem sam kupil trave, ampak sem jo dobil v družbi. So jo meli frendi. ... Denar sem vedno

dobil doma, žepnino. Nisem imel štipendije. Včasih sem se čemu odpovedu zato, da sem nabavu travo.

19. STARŠI (zaupanje, pravila, medsebojni odnosi...)

A1) Verjetno zaradi mojega ata, saj sem njegovo pitje z leti vse bolj zasovražila, pa tudi njega kot pijanega človeka. Vedno sem ga sicer imela zelo rada in ko sem bila majhna, sama se dosti cartala in vedla sem, da ma tudi on mene rad, ampak je bil pijan čisto drug človek. Šel mi je tako na živce, da nisem zdržala v njegovi bližini. Nikoli ni bil agresiven, ne do mene in ne do mame in sestre, vendar pa se je v pijanem stanju tako trapasto obnašal, tako težil z nekimi povsem glupimi zadevami in se delal tako strašno pametnega, da sem se mu začela, če je le blo mogoče, izmikati. Tudi odglumila sem kako stvar, samo da mi ga ni blo treba gledati in poslušati. Na primer, zvečer sem se naredla, kot da spim in tako se mi ni blo treba z njim pogovarjati.

A2) Imela sem oziroma imam zelo liberalne staše, s katerimi sem veliko predebatirala na temo drog in vsega ostalega, kar te lahko v mladosti zavede. Moji starši so vedeli, da občasno pokadim kak joint in temu niso posvečali nič večje pozornosti, kot če sem prišla domov pijana. Seveda pa bi bil problem, če bi se to zgodilo prevečkrat, potem itak da bi ukrepala.

B1) Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba iti domov, da bi me vidli takega. Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let.

B2) Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk tudi pomaga.

A3) Meni ta stari niso nikoli dal ure, do kdaj moram bit nazaj doma. Sem delala po svojem očitku. Zaupali so mi in jaz nisem nikoli pretiravala. Ponavadi sem ostala zunaj do kakih enih, dveh ali kaj takega. ...Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat. Res ful. Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nič ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.

B3) Doma so pizdli zaradi učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni spreminjajo. ...

20. PRILOŽNOSTI, OB KATERIH DANES UŽIVA KATERO OD DROG

B1) Jaz vedno pijem samo v družbi, ob kakih družabnih dogodkih. Ne odprem si glih doma sam pira al pa se ga vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo.

Če se zmenimo, da gremo na pir, pač gremo na pir. Če rečemo, da gremo na kavo, gremo pa pač na kavo. Nikoli se nisem napil sam, pa tudi nikoli v družbi, če so vsi ostali pili brezalkoholno pijačo. To mi je potem brezveze. Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak. ... Ko mi je, ga pač pijem.

A3) To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.

B3) Jaz trave ne kadim več, no mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti. Ampak to je bolj tko no, brez veze.

21. UVID (STRAH PRED TEM, DA ZABREDE PREGLOBOKO)

A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. Sploh ne vem, zakaj pijem in zakaj mi je tak fino na vsakem žuru samo, če sem pijana. Letos sem se že nekajkrat tako napila, da se naslednji dan nisem skoraj ničesar spomnila.

A2) No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja leta pokadila še veliko gande. Veliko vsaj v mojem merilu. ... Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila. Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč.

B2) Jaz zdej na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham.

B3) Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač.

Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. ... Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.

22. OBŽALOVANJE (BI KAJ SPREMENIL/A, ČE BI LAHKO?)

A2) Moram pa povedati, da ne glede na količino pokajene trave, ničesar ne obžalujem in se mi ne zdi potrebno, da bi kaj spremenila, če bi imela to možnost, oziroma če se pač samo ozrem nazaj. Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic, zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala. Tudi takrat trava ni imela pomembnega vpliva na moje življenje. Bila je pač sredstvo, s katerim sem se lažje sprostila na žurih. Vedno sem imela neke v ozadju glave misel, ki me je spremljala – da preveč ni dobro in da je treba po pameti.

B1) Ničesar ne obžalujem. Smo mladi, ga žuramo, pijemo, plešemo in to je to. Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav al kaj takega. Ko mi je, ga pač pijem. Takrat se mam ponavadi bolj fajn, kot pa če bi bil recimo na žuru čist trezen. Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.

A3) Če zdaj pogledam nazaj, ne bi nič spremenila in ničesar ne obžalujem. V vsakem primeru bi ravnala isto. Tudi če bi takrat ful več vedla o alkoholu, o posledicah, ki jih lahk povzroči, pa vse te pizdarije, bi blo pr men vse isto. Za nič mi ni žal. Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.

3. Kodiranje podatkov

1. STIK Z DROGAMI DOMA, V DRUŽINI	
A1) Pitje alkohola in napijavanje mi ni blo nikdar tuje , ker se je pri nas vedno dosti pilo. Cela rodbina je uživala alkohol in to ful, pa tudi moj ata je dosti pil. Ko sma ble s sestro še mali punčki, je blo nekaj običajnega , da je ata prišo pijan domu, ne glede na to, al je bil petek al svetek. Podnevi in ponoči , ne glede na to, da smo morali naslednje jutro vsi vstati in iti midvi s sestro v šolo, ata in mama pa v službo. Sploh ne vem, kak je ata lahko fural tak tempo. Včasih so se ga s kolegi nažrli in je prišo domu recimo ob enih al pa dveh ponoči, pijan ko kanta, ob pol sedmih pa je bil auf za na šiht. No, res pa je tudi, da včasih ni mogel vstat in je na šiht zamudil.	Prisotnost alkohola v družini kot vsakodnevna izkušnja
B1) Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina , ampak ne – mi smo vseeno nabavli ful alkohola.	Izkazovanje tolerance pitja alkohola (vina) s strani družine tako, da ga je imela v večjih količinah
B1) Potem smo pa tam na vikendu našli še neke cigarile , neke zadeve za kadit ko jih je mel moj dedek tam. In valda smo še tisto probal .	
A3) V naši familiji, ko je bil še dedek živ , so se pr nas pil špricerji. Dedek je doma vedno pil špricerje . Tudi moja mama je znala včasih ful preglaboko v kozarec pogledat. Res ful. Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nč ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.	Prisotnost pitja alkohola ožjih sorodnikov, kar lahko otroku daje misliti, da je tako prav

2. ODNOS DO DROG V OTROŠTVU OZIROMA PRED SVOJIM PRVIM ZAUŽITJEM KATEREKOLI OD NJIH	
A1) Dolgo časa sem potem sama mislila o alkoholu in ljudeh, ki ga pijejo, le najslabše . Še kot otrok sem bila trdno prepričana, da ne bom nikoli pila alkohola , vsaj ne toliko, da bi bila pijana. Ni se mi zdelo nič slabega kako nazdravljanje z deci ali dva deci vina. Nisem pa prenašala ljudi, ki so bili pijani in predvsem takih ne, za katere sem vedla, da ful pijejo. Da so pijani večinokrat , ko jih vidim, in ne le ob kakih posebnih priložnostih. To mi je pa blo še posebej nagravžno. Verjetno zaradi mojega ata, saj sem njegovo pitje z leti vse bolj zasovražila, pa tudi njega kot pijanega človeka .	Odklonilen odnos, Sovraštvo do alkohola zaradi očeta, ki je bil vedno pijan
A2) Malo me je sicer bilo strah , kako bo vse to vplivalo na mene in da mi bo slabo ,...	Strah pred posledicami (da mi bo slabo)
A3) Jaz sem bla najprej ful proti alkoholu, pa cigaretam pa to. To se mi je vse zdelo brez veze .	Odklanjanje, ne vidi nobenega pozitivnega razloga za uporabo alkohola ali tobaka
A3) Vsi so me drkali v glavo , ker ne pijem pa to. Z eno kolegico sem začela hodit ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil. Pol sem ful gledla na to, da ne bom pijana .	Prijateljska skupina – zafrkavanje, norčevanje zaradi neuporabe alkohola; Osebna taktika reguliranja posledic uporabe alkohola: pazi, da ne pije toliko, da bi občutila pijanost (omeji količino popitega)
A3) Ful mi je pa blo bedn to, ko so neke punce ful bruhale . To mi je blo pa ful grozn. Vedno sem si mislila, da pa jaz ne bom nikol bruhala.	Odklanjanje zaradi negativnih učinkov drog/ alkohola, ki ga opazi pri drugih (bruhanje)
B3) Sem pa po vseh teh lastnih izkušnjah s travo malo spremenil mnenje o njej . Takrat smo vsi mislili, da s trave ne vodi pot direktno na trde droge, pa da se vsak sam odloči, če bo užival sploh kaj al pa nič. Vendar pa zdaj mislim, da jih okrog 50% teh, ki kadijo travo, vseeno kasneje preklopi na trde droge. Tak folk poznam. Vem za ful ljudi, ki se jim je to zares zgodilo oziroma so se tako odločili. To se mi zdi ful pomembno. Saj jaz ne vem, kaj je pri vsakem posamezniku vplivalo na to, da je šel na trde droge. Je pa po moje sigurno lažje priti v stik s trdimi drogami in večje možnosti so za to, če pred tem že kadiš travo. Že ta scena in vse to po moje vpliva na to.	Lažji dostop do trdih drog, če si že vključen v ilegalni trg kot potrošnik mehkih drog
B2) Jaz sem mel ful negativno mnenje o tem. O travi in o tem, da potem začneš posegat po kakšni še hujši drogi. Pol sem pa sam mel čist drugačno izkušnjo .	SPREMEMBA STALIŠČA iz odklonilnega v sprejemanje zaradi lastne izkušnje

3. RAZLOGI ZA PRVO ZAUŽITJE DROGE	
A1) Eno je sigurno to, da je vsa družba pila in se zabavala , zato sem verjetno mislila, da se bom tudi jaz tak zabavala, če se bom napila. Konec koncev pred tem nisem pila in se tudi nisem nikoli tak dobro zabavala, pa sem verjetno mislila, da pač gre to samo z alkoholom v riti.	Želja po zabavanju; Sprememba mnenja iz odklonilnega v sprejemanje zaradi dobre volje drugih v opitem stanju
A2) To je bilo moje obdobje upornišтва, puberteta seveda! Vendar ne morem reči, da je bilo moje eksperimentiranje s travo dejanje upornišтва. Prej dokazovanje , predvsem drugim, pa tudi sebi. Seveda je bilo obvezno, da se po šoli ali med vikendom vsaj napiješ, ker če nisi maral vsaj alkohola, si bil v očeh prijateljev čuden . Trava pa je bila tako še samo	Dokazovanje sebi in drugim, želja po sprejetju v družbo; Obdobje pubertete

lestvico višje. Predvsem med mojimi prijatelji je bilo še posebej pohvalno , če si jo vsaj tu pa tam kadil.	
A2) Torej sem tudi jaz pomislila na to, da prvič probam travo, saj me je pravzaprav že nekaj časa zanimalo , kako se človek počuti, ko jo kadi .	Radovednost, zanimanje o počutju po uporabi/ kajenju trave
A2) Vendar pa sem tistikrat hotela biti ista kot oni, si upati, drzniti, biti odrasla .	Želja po poenotenju z družbo, po pripadnosti, po sprejemanju s strani prijateljev
A2) Bila je pač sredstvo (trava) , s katerim sem se lažje sprostita na žurih.	Trava kot sredstvo za lažjo sprostitev na zabavah
B1) To je bla taka priložnost , da smo šli nekam sami s prijatli za 2 dni . Ko sem vedu, da na vikendu prespimo in je bla taka družba . Priložnost je bla taka, da sem se ga napil .	- Priložnost za uporabo alkohola zaradi oddaljenosti od doma in odsotnost staršev za 2 dni, - družba
B1) Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba it domov , da bi me vidli takega.	Brez nadzora staršev, odsotnost za 2 dni
B1) Ko mi je , ga pač pijem. Takrat se mam ponavadi bolj fajn , kot pa če bi bil recimo na žuru čist trezen. Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.	Sprejemajoč odnos do alkohola, ko ti ga paše piti in za boljše voljo na zabavah
B2) Ko sem jo prvič probo, me je blo ful strah , pa nč nisem vedo za ka se sploh gre . S sošolcem sma rekla, da boma probala.	Strah zaradi neznanja
B2) Ne vem čist točen. Eno je bla sigurno radovednost . Me je zanimalo, kk bo . Kk je ta filing , ko se ga napušiš. Malo mi je blo tud zaradi muzike a ne. Taka fajna je bla, glih prav za odlutat iz lastne zavesti, haha . Pa pol tud okolje, družba in to. Meni je blo potem kul to, da sm mel nek svoj pogled na vse skupi, svoj aspekt. Da sm sam pr sebi vido kk je to , ne pa da skoz poslušáš druge. Vsak to doživlja po svoje , vsak ma pol neke svoje občutke , svoja doživljanja, mnenje , vsak svojo izkušnjo pač .	- Radovednost, zanimanje o tem, kako je počutje po zaužiti drogi, kak je občutek - Glasba, želja po »umiku iz resničnega sveta« - Okolje, družba - Ustvarjanje lastnega mnenja o uživanju drog
B2) Meni je bolj všeč sativa, ker sem z njo dost bolj ustvarjalen . Res, tk fajn mi je . Fajni filing .	Prijeten občutek po uporabi droge (trave), večja ustvarjalnost
B2) Jaz sem v 4. letniku ful zabluzo . Pa sploh se nism mogo skoncentrirat da bi se učil pa kej naredo za šolo pa te fore, ampak se sploh nisem mogo učit . Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma , pa mi je blo fajn . Potem sm se lahk uču . Potem, pozneje že sem se pa lahk uču brez da bi kadil. Jaz po travi začnem boljše razmišljat , lažje si uredim misli , nikoli ne izgubim rdeče niti.	Slabi rezultati v šoli in nezmožen koncentracije in učinkovitega učenja – po kajenju bolj urejene misli in lažje sledenje snovi; kasneje učenje tudi brez predhodnega kajenja
A3) Folk, ki je pijan, se bolj zabava . In pol sem tudi jaz začela bolj pit . Da bi se bolj zabavala. Hehe.	Želja po zabavanju in prepričanje, da je to mogoče ob uživanju alkohola
A3) In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ . In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača.	Posnemanje prijateljev zaradi želje po pripadnosti (norčevanje zaradi neuporabe alkohola, zafrkavanje)
A3) V teh cajtih se je pr men začel to, da se brez alkohola nisem znala zabavat . Da mi je blo kul sam, če sem bla nažgana.	Uporaba alkohola zaradi nezmožnosti zabavanja v treznem stanju
A3) Takrat na začetku sem pila zaradi tega občutka, da se ujamem z ostalimi , z družbo. Ta občutek in želja po ujemanju z njimi so mi bli glavni razlog, da sem pila. S tem smo se nekaj združili . Na nek način sem se tako poenotila z njimi . Zdelo se mi je, da ne bi spadala tak ful med njih, če ne bi pila.	Želja po ujemanju z družbo, po poenotenju z njimi
B3) Zanimalo me je , kaj to pomeni. Kako vse skupaj zgleda in kak je potem filing . Ja, bla je ful radovednost.	Radovednost

4. STAROST OB PRVEM ZAUŽITJU DROGE	
A1) Stara sem bila 16 let in praznovali smo prijateljev rojstni dan.	Prijateljeva rojstnodnevna zabava, starost 16 let
A2) Bile so poletne počitnice po prvem letniku gimnazije, stara sem bila 16 let . To je bilo moje obdobje upornišтва, puberteta seveda!	Čas poletnih počitnic, obdobje pubertete, starost 16 let
B1) Jaz sem se ga prvič tak ful napil enkrat v srednji šoli .	Enkrat v srednji šoli
B2) Jaz sem bil tam nekje v 1. letniku srednje šole, ko sem prvič kadil travo. Tk nekje 15, 16 let sem bil star .	Starost nekje 15 ali 16 let
A3) Ko sem se jaz prvič napila, sem bla stara okrog 15 let .	Starost 15 let
B3) Prvič sem kadil travo pri 16-ih letih s sošolci iz srednje šole.	Skupaj s sošolci, starost 16 let

5. KDO JE BIL ZRAVEN IN KAKŠNA JE BILA PRILOŽNOST?	
A1) ... praznovali smo prijateljev rojstni dan Skoraj vsa mladina se je takrat zbirala tam in bili smo redni gostje, med sabo smo se vsi poznali. ... Žur se je zavlekel skozi celo noč, vendar pa proti jutru ni bilo več toliko ljudi, kot prej. Ostali smo še samo tisti najbolj vztrajni. Al pa najbolj pijani (smeh) .	- Praznovanje prijateljevega rojstnega dne - Prisotna mladina iz istega kraja, ki je ob vikendih zahajala tja – znanci, prijatelji, ljudje, ki so se naključno srečevali tam, ne da bi tudi sicer gojili prijateljske vezi
A2) Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbirali, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer v gramoznico. ... No, nas je bilo takrat pet. Med njimi so bili moj fant, najboljša prijateljica ter moja soseda , ki je dobra tri leta starejša od mene. Pa še en tip je bil zraven. Kolega, znanec pač iz našega kraja.	- Brez posebne priložnosti - Fant, najboljša prijateljica, soseda, znanec iz kraja
B1) Je bla fajna lokacija , ko smo vedli, da nas noben od poznanih ne vidi in lahk delamo kar čemo . Sicer je pa to bla potem kar tradicija, da se ga vsakič, ko smo pr men na vikendu, ful napijemo (smeh). Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina,... To smo se zmenili med sabo sošolci , mi smo se skoz skupaj družili. Pa smo enkrat rekli pa veš, da moramo enkrat it k meni na vikend in valda, da smo šli. ... To je blo itak prvič, da sem tak dobil vikend in smo si privoščili. Saj zato pa je verjetno tudi blo tak na hard. Do konca smo se ga vlil. To je bla taka priložnost , da smo šli nekam sami s prijatli za 2 dni . Ko sem vedu, da na vikendu prespimo in je bla taka družba. Priložnost je bla taka, da sem se ga napil.	- Oddaljenost od staršev in drugih poznanih ljudi in odsotnost od doma za 2 dni, prenočitev na vikendu – PRILOŽNOST prvič dobiti s prijatelji vikend v uporabo - Prijatelji, sošolci, ki so se ponavadi skupaj družili
B2) S sošolcem sma rekla, da boma probala Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu. Blo nas je kakih 6 al 7. Jaz pa še en sošolec sma takrat prvič probala.	- Brez posebne priložnosti, ampak želja, da poskusi, pri enem od sošolcev doma - Skupaj s sošolci, prijatelji
A3) Enkrat sem šla ven, pa sem šla ful čez mejo. Tista družba, s kerimi sem jaz hodla ven , so vsi že ful bolj pil . Recimo Teja, moja best frendica, je takrat že ful bolj od mene pila. In ko sem šla z njimi ven, so oni kar naročali runde in v naši družbi si pička in beden, če ne piješ . In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača.	- Priložnost dokazati se prijateljem tako, da se napije - S svojo stalno družbo, s prijatelji
B3) ... s sošolci iz srednje šole Bili smo štirje . Se pravi jaz, pa še trije kolegi.	- Brez posebne priložnosti, želja pač, da poskusi - S sošolci, prijatelji

6. KRAJ – KJE SO BILI, KO SO PRVIČ UŽIVALI DROGO?	
A1) Bili smo v gostilni v domačem kraju , kamor smo vsak vikend zahajali.	Gostilna v domačem kraju
A2) Neke poletne sobote smo se pred Unterhundom, pred ormoškim gradom, kjer smo se vedno zbirali, naložili v avto in se odpeljali v Ljutomer v gramoznico .	Gramoznica v Ljutomeru
B1) Na vikend smo šli, k meni v Dramlje .	Vikend v Dramljah
B2) Mi smo bli takrat pr enmu kolegu, sošolcu .	Pri sošolcu doma
A3) Blo je enkrat v disku .	V disku
B3) Kadili smo kar za šolo , pa niti nas ni blo kaj pretirano strah, da bi nas kdo zasačil (smeh).	Neposredna okolica šole (srednja šola)

7. POČUTJE OB PRVI OMAMI	
A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhal. V glavi se mi je vrtelo za popizdit. Tako se mi do takrat v življenju še ni vrtelo! Ampak nisem čist zabedirala. Ko sma kozlali , sma se zraven režali ko dve najbolj prfukjeni pički in pravzaprav je blo prav fajn (smeh). ... Ko smo šle domu, smo ble ko rožice, sploh ni blo več čutit nobene pijanosti, počutla sem se prav trezno.	Negativne posledice: vrtenje v glavi, bruhanje Pozitivni učinki: dobra volja, smeh, veselje
A2) Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo . Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).	Uživanje droge ni vplivalo na počutje; razočaranje
B1) Takrat sem bil tak pijan , da sem kar veni v vinogradu bruhal , pa je blo tak mrzel. Joj, kak me je zebl Saj veš, kak je to pr moštu, ko ga piješ, pa piješ, pa ti najprej ni nič, potem pa pride za tabo. Saj veš, kak si potem. ... Mater, kaki smo bli. Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal , pa skoraj nisem več mogel hodit , ampak sem vse vedu , kaj se dogaja in kaj je treba nardit Slabo mi je blo tak fejš , pa veš kak je, ko mal zgubiš motoriko pa to (smeh). Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet, da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije. Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vrede. ... Tak sem bil pijan , da bi rabu še enga, ki bi hodu zraven mene, da bi me podpiru. ... [cigarile] Sam občutek, okus nagravljen v ustih. Mogoče pa nam je res blo kasneje tudi po tem slabo, že zaradi tega okusa pa smrada. Pa to je blo kr neki ko smo to kadil. ... Ampak meni je blo kul , ker sem ga itak pil in žural, sem pa ves čas vedu, da je treba zaklenit klet, ugasnit luči in za vse ostalo poskrbet.	Negativne posledice zaužitega alkohola: Zelo pijan, bruhanje, otežena hoja, slabost, poslabšana motorika telesa Pozitivne posledice: Zabavanje, dobro počutje
B2) Jaz sm bil pol čist fertik . Mi je blo kar ono uau . Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nism sledil. Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul . Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh).	Močna omamljenost, dober občutek, potovanje iz »sveta resničnosti« v neko transcendentno stanje, umik od vsakdanjih tegob
A3) Vmes smo ful plesal in pol naenkrat mi je postalo ful slabo , ful mi je šlo na bruhanje . Pol sem šla kao na vece in sem padla po stopnicah Tam sem pa pol bruhal kako uro al pa še več. ... Občutek mi je bil ful čuden v tej totalni pijanosti. Telo mi ni več sledilo , vse se mi je nekak spremenilo. Ne samo, da nisem razmišljala s trezno glavo , ampak tak, no.	Slabost, bruhanje, telo ni sledilo, nezmožnost treznega razmišljanja, občutki krivde, kritičnost do same sebe; padec po stopnicah

Tudi drugače. Meni je morala vn vdarla . Ful sem ratala kritična sama do sebe .	
B3) Ta prvič mi ni blo dobro , mi je blo slabo zaradi prej zaužitega alkohola. Nisem bil sicer pijan, tko no, lušn (smeh). Nisem spil preveč. Po moje, glede na kasnejše izkušnje, mi ne bi bilo slabo, če ne bi pil alkohola preden sem kadil travo.	Slabost zaradi prej zaužitega alkohola

8. OBNAŠANJE V OMAMLJENEM STANJU – PRVA IZKUŠNJA	
A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhal Ko sma kozlali, sma se zraven režali ko dve najbolj prfukjeni pički in pravzaprav je blo prav fajn (smeh). Zafrkavali sma eno drugo in spomnim se, da sma se menle o tipih . Tam je bil en tip, ki je bil obema ful všeč in menle sma se, kak bi se ga lotle osvajat (smeh). ... Torej, po kake pol ure sma obe z Vesno šli iz WC- ja in se šli naprej zabavat . Čez nekaj časa sem celo začela nazaj piti alkohol . Nisem mogla več veliko, saj mi nekako ni steklo, potem pa smo se itak preselili iz enega placa gostilne v drugega, v spodnjo etažo, kjer smo plesali . Še danes se spomnim, da je bil takrat ful vlki hit komad Ako su to samo bile laži od Plavega orkestra in na ta komad smo noreli kot zmešani .	Dobra volja, smeh, zafrkavanje, pogovori o fantih in osvajanju le- teh, ples, norenje ob glasbi
A2) Postavili smo se v krog, Dejan si ga je prižgal, naredil dva, tri dime, nato pa ga podal naprej. Ko je joint prišel do mene, so me vprašali, če bom probala, pa sem rekla »Daj, da vidim kako bo.« Lepo so mi razložili kako naj potegnem. Povedali so mi, da ne smem inhalirati in za prvič mi je šlo zelo dobro. Vendar me tistih nekaj dimov takrat ni zadelo. Ostali štirje so se smejali kot opice, mene pa ni niti malo prišlo. Moje razočaranje (smeh).	Upoštevanje nasvetov drugih, ki so že imeli tovrstne izkušnje; Uživanje droge ni imelo učinka
B1) Takrat sem bil tak pijan, da sem kar veni v vinogradu bruhal , pa je blo tak mrzel. ... Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit , ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit . Da je treba klet zaklenit ne, pa to. Slabo mi je blo tak fejest , pa veš kak je, ko mal zgubiš motoriko pa to (smeh). Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet , da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet , pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije . Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse v redu. In dedek mi je zaupu, da bo vse okej. Tak sem bil pijan, da bi rabu še enga, ki bi hodu zraven mene, da bi me podpiru Za ta večer smo kupil ful Bandidosa, vmes pa smo šli še enkrat dol v klet vsi in smo vlekli ven na šlahu most (smeh). ... Potem smo pa tam na vikendu našli še neke cigarile , neke zadeve za kadit ko jih je mel moj dedek tam. In valda smo še tisto probal. ...	Bruhanje v vinogradu, otežena hoja, slabost, oslABLJENA motorika, a vseeno zavedanje odgovornosti za hišo (da se zeklene ipd.) Pokušina vsega, kar je na voljo
B2) Oni ostali so nek film gledal, jaz pa nism sledil . Ni šlo (smeh). Sm odluto v neki svoj svet in mi je blo kul . Jaz sm se ulegu, zaprl oči, kar vse o matematiki mi je blo jasn (smeh).	Umik iz »sveta resničnosti«
A3) Vmes smo ful plesal in pol naenkrat mi je postalo ful slabo , ful mi je šlo na bruhanje . Pol sem šla kao na vece in sem padla po stopnicah . Oni so se	Bruhanje, slabost, padec po stopnicah, menjava dveh različnih fantov v enem večeru, razvratnost, tekmovanje s prijateljico za več osvojenih fantov

mi vsi ful režali haha. Tam sem pa pol bruhala kako uro al pa še več. Še pred tem pa sem bla z enim tipom in ta tip mi je potem odšel. Itak. Če pa me celo večnost ni blo nazaj z veceja. In ko sem prišla z veceja, onega tipa ni blo več, je sedel pa na njegovem mestu en drug tip (smeh) in jaz sem mislila, da je un od prej. Itak pa mi je blo vseeno, ker je bil. ... Ampak še kljub temu sem srala z onim tipom. S tistim ta drugim, ne istim, kot prej (smeh). Jaz ko sem bla nažgana, sem bla ful razvratna. Zdej odkar mam Kristijana, nimam več te potrebe »po parjenju« (smeh). Prav ko sem se ga nažgala, bi bla s ful tipi, ma z vsakim. S Tejo sma prav tekmovali, kera bo mela več tipov (smeh).	
B3) Pokadili smo 2 jointa, nekaj časa smo še bili tam, za šolo, nato pa smo šli domu (smeh). V tistem času, ko smo pokadili in še bili za šolo ne vem točno, kaj smo delali. Verjetno smo se kaj zabavali, nič pametnega v glavnem. Potem se nam seveda ni dalo iti nazaj k pouku in valda tudi nismo šli. Smo šli kar vsak po svoje. Jaz sem šel domu.	Brezvoljnost, neopravičena odsotnost pouka

9. KASNEJŠE IZKUŠNJE Z DROGO; SE JE UŽIVANJE NADALJEVALO? STOPNJEVALO?	
A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. Sploh ne vem, zakaj pijem in zakaj mi je tak fino na vsakem žuru samo, če sem pijana. Letos sem se že nekajkrat tako napila, da se naslednji dan nisem skoraj ničesar spomnila. ... Edino kar je, od takrat nisem pila Malibuja kakih 9 let, ker mi je vsakič, ko sem ga samo povohala, šlo na bruhanje in mi je postalo slabo.	Slabo mnenje o pitju alkohola; Pitje alkohola v večjih količinah na zabavah
A2) No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja leta pokadila še veliko gande. Veliko vsaj v mojem merilu. Ugotovila sem namreč, da precej sošolcev kadi travo. Mislim tako, bolj redno no. Ali pa vsaj vsak vikend. Vsak petek po pouku je postalo že stalno vprašanje: gremo pušit? Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljše, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu. ... Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila. Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč. ... Skratka, jaz sem se potem odločila, da neham.	Sprejemajoč odnos do droge (trava) in pogosto uživanje; Dajanje prednosti ene droge pred drugo (travi pred alkoholom)
B1) Sicer je pa to bla potem kar tradicija, da se ga vsakič, ko smo pr men na vikendu, ful napijemo (smeh). ... Joj, jaz sem se ga takrat tak ful napil. Od takrat ne pijem več Bandidosa. ... Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let. ... Jaz vedno pijem samo v družbi, ob kakih družabnih dogodkih. Ne odprem si glih doma	Uživanje alkohola v družbi; navada pitja – pitje po nekem vzorcu (nikoli sam, ob družabnih dogodkih)

sam pira al pa se ga vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo. Če se zmenimo, da gremo na pir, pač gremo na pir. Če rečemo, da gremo na kavo, gremo pa pač na kavo. Nikoli se nisem napil sam, pa tudi nikoli v družbi, če so vsi ostali pili brezalkoholno pijačo. To mi je potem brezveze. Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak.	
B2) Meni je bolj všeč sativa, ker sem z njo dost bolj ustvarjalen. Res, tk fajn mi je. Fajni filing. Jaz bolj uporabljam kot izrabljam. ... Pol sm pa začnu tk, da sem skadil kakega al pa šel kar od doma, pa mi je blo fajn. Potem sm se lahk uču. Potem, pozneje že sem se pa lahk uču brez da bi kadil. ... Jaz zdej na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham. Alkohol mi ne paše, ker me nardi agresivnega. Nardi mi slab, večkrat bruham. Tam se večkrat ne spomnim pa to, pri travi pa tega ni. Ni isto kot bit pijan. ... Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. ... Jaz tud cigaret ne podpiram, pa sam kadim. Sem odvisen.	Osebna taktika učinkovitega učenja ob uporabi droge: kadi, da se lažje uči (pazi na količino, vmes tudi prekine z uživanjem)
A3) No, pol se je vseeno to pitje alkohola pr men stopnjevalo. ... In pol sem tudi jaz začela bolj pit. Da bi se bolj zabavala. Hehe. ... Enkrat sem šla ven, pa sem šla ful čez mejo. ... In pol sem pač kar pila, dokler je bla pijača. ... V teh cajtih se je pr men začel to, da se brez alkohola nisem znala zabavat. Da mi je blo kul sam, če sem bla nažgana. ... Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli.	Stopnjevanje pitja alkohola ; izrabljanje alkohola za lažje zabavanje
B3) To mi je blo tisti hip itak najpomembnejše. Samo dobit in se ga napužit. To je blo to. ... Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač. Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. ... Jaz trave ne kadim več, no mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti. Ampak to je bolj tko no, brez veze.	Droga postane najpomembnejša stvar v življenju – uvid – prenehanje z uživanjem

10. POSLEDICE UŽIVANJA DROG, NA KAJ VSE JE UŽIVANJE VPLIVALO?	
A2) Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic, zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala.	Uživanje ni pustilo posledic
B1) Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav al kaj takega.	Uživanje ni povzročilo nobenih težav ali pustilo posledic.
B2) Kar se pa odvisnosti tiče, bi pa reko to, da jaz mislim, da obstaja samo psihična odvisnost. Jaz mislim, da je odvisnost možna samo pri ljudeh z nizkim, slabim karakterjem. Ko sami mislijo, da to potrebujejo. Važno je to, ka maš ti v glavi. Kako je tvoje mnenje in tvoje prepričanje. Jaz zdej na primer	Osebna taktika reguliranja posledic uporabe trave: pazi, da ne kadi toliko, da bi čutil nenehno omamljenost (omeji količino kajenja)

že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham. ... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. ... Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši. Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga. ...	
A3) Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.	Sprejemajoč odnos do alkohola; zavedanje posledic (škodljivost)
B3) Droge so vplivale predvsem na moj učni uspeh in na splošno storilnost, ki je bla katastrofalna. Konec srednje šole se mi ful ni več dalo hodit v šolo in sploh k pouku in tam slediti snovi, ki smo jo jemali. Zato sem enostavno začel ful špricat, opravičila pa sem si kar sam pisal. Mel sem skoz opravičila. No, valda je blo treba met tudi nekaj neopravičenih ur, ampak teh ni blo nič v primerjavi s tem, koliko sem dejansko manjkal v šoli. Moje uživanje drog je pomembno vplivalo tudi na krog prijatlov, ki se je ful spremenil. Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadil travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kaditi (smeh). ... Doma so pizdli zarad učnega uspeha, itak so zaznali spremembo, nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni speminjajo. Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. ... Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač. Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo. Malo sem nehal hote, malo nehote, ker sem vidu, da mi tisti ljudje niso več kul, s katerimi smo kadili. Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej. Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven. Nič več ni blo od mene. Nič nisem več naredu. Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.	Pasivnost zaradi uživanja drog, slabi rezultati na vseh področjih (šola, dom..), poslabšanje odnosov s starši; Prijateljska skupina – skupno uživanje drog, nato zamenja krog prijateljev, s katerimi drog ne uživajo

11. DAJANJE PREDNOSTI UŽIVANJA DOLOČENIH DROG PRED DRUGIMI; ODNOS DO DROG	
A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. ...	- Odklonilen odnos do vseh vrst drog - Sprejemajoč odnos do alkohola, ki se kaže v lastnem uživanju
A2) Seveda je bilo obvezno, da se po šoli ali med vikendom vsaj napiješ, ker če nisi maral vsaj alkohola, si bil v očeh prijateljev čuden. Trava pa je bila tako še samo lestvico višje. Predvsem med mojimi prijatelji je bilo še posebej pohvalno, če si jo vsaj tu pa tam kadil. ... Tisti čas mi je bila trava bolj všeč kot alkohol, bila je nekako moje nadomestilo za alkohol. Ko sem bila zadeta od trave, se mi je zdelo vse noro smešno in super, seveda če nisem bila prej slabe volje. Potem je delovalo v obratno smer. Zadeta sem bila uro, dve, tri, odvisno od kvalitete, in kar je bilo najboljše, ko sem se »streznila«, nisem imela mačka kot pri alkoholu. Takrat sem imela še več teorij, zakaj raje	- Prepričanje, da je bolje uživati travo, kot alkohol (dobro počutje po uporabi trave); Več teorij o manjši škodljivosti trave v primerjavi z alkoholom - Dajanje pomena za uživanje alkohola KULTURI

trava kot alkohol. Verjela sem celo, da je trava bolj zdrava. ... Seveda vem, da so droge in vse povezano z njimi svinjarija. ... Alkohol po mojem ni kaj dosti bolj nedolžen, še posebej, če je že del kulture, kot je to pri nas.	
B2) Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka? ... Alkohol mi ne paše, ker me nardi agresivnega. Nardi mi slab, večkrat bruham. Tam se večkrat ne spomnim pa to, pri travi pa tega ni. Ni isto kot bit pijan. Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak se moraš skrivat zaradi zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehki drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. Jaz tud cigaret ne podpiram, pa sam kadim. Sem odvisen. Večina tistih, ki je na travi, tistih ki kadimo travo, nismo agresivni. Po moje. Jaz vem, da nikakor nisem agresiven po travi, sem pa po alkoholu. ... Pa še to – trava izboljša seks (smeh). Jaz sem mel ful negativno mnenje o tem. O travi in o tem, da potem začneš posegat po kakšni še hujši drogi. Pol sem pa sam mel čist drugačno izkušnjo. ... Ganda nima smrtno doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke pa vsa ta sranja. ... Pri travi me je presenetilo predvsem to, da izboljša misel, lahk dobiš več idej. Saj mal je že škodljiva za možgane, sam si nisem mislo, da lahk ma tolk pozitivne učinke trava, kot jih je mela in jih ma še vedno pr meni.	Dajanje prednosti uživanju trave pred alkoholom, navajanje primerov, zakaj raje trava kot alkohol

12. SOCIALNA MREŽA; KROG PRIJATELJEV V ČASU UŽIVANJA DROG IN V ČASU ABSTINENCE	
A1) Moje prijateljce so ble vse še tam in smo šle skupaj domu okrog pol šestih zjutraj. Še nikoli do takrat nisem ostala zunaj vso noč in blo me je na smrt strah, kak bom doma prišla v stanovanje, ne da bi zbudila ta stare. Vesna se je namulila na mene, saj me je vidla, ko sma se z Markom poljubljala in se sploh ni več pogovarjala z mano. Kljub temu, da sma midva potem hodila nekaj let, mi ona tega očitno ni nikoli oprostila, saj me še danes ne mara, in če se kje	Spor zaradi dogodkov v času opitosti, stare zamere, konec prijateljstva (ne želi se niti pogovarjati, gre kar mimo)

srečamo, me samo pozdravi in gre naprej. Kaj morem. Nič. Saj je vseeno. Ne morem je prisilit, da me ma rada.	
A2) V tistem času sem tudi zamenjala družbo . Ne trdim, niti slučajno ne, da je družba kriva, če nekdo kadi, pije ali karkoli pač že. Vendar pa jaz recimo, ko sem tudi sama kadila, sem se valda družila s folkom, ki je kadil, ki je tudi imel robo . Takrat sem imela manj prijateljev, ki niso nikoli kadili. Potem pa, če se odločiš, da boš nehal, je fajn, če zamenjaš družbo, saj se drugače ne moreš tako stoprocentno uprti, ker boš sigurno še kdaj privolil, če bodo vsi drugi kadili in ti ponudili kak dim. Skratka, jaz sem se potem odločila, da neham.	Prijateljska skupina odvisna od uživanja oziroma neuživanja trave (zamenja krog prijateljev)
A3) Z eno kolegico sem začela hodit ven in sem začela recimo z eno džus vodko, no skratka mnenje se mi je spremenil. ... Tista družba, s kerimi sem jaz hodla ven, so vsi že ful bolj pil . Recimo Teja, moja best frendica, je takrat že ful bolj od mene pila.	Prilagoditev skupini prijateljev (začne sama piti, ker so pili prijatelji)
B3) Moje uživanje drog je pomembno vplivalo tudi na krog prijatlov , ki se je ful spremenil . Ful sem se začel družiti samo s folkom, ki je kadil travo. Z ostalimi se nisem družil, ker pač niso meli za kadit (smeh). ... Z večino tistih ljudi, prijatlov, s katerimi smo takrat skupaj kadili in se družili, imam še vedno stike. Vsaj občasno se kje vidimo ali slišimo po telefonu.	Prijateljska skupina odvisna od uživanja oziroma neuživanja trave (ko sam kadi, se družim z ljudmi, ki kadijo)

13. MLADOSTNIK (UŽIVALEC) – DROGE - STARŠI	
A1) Cela rodbina je uživala alkohol in to ful, pa tudi moj ata je dosti pil. Ko sma ble s sestro še mali punčki, je blo nekaj običajnega, da je ata prišlo pijan domu, ne glede na to, al je bil petek al svetek Včasih so se ga s kolegi nažrli in je prišlo domu recimo ob enih al pa dveh ponoči, pijan ko kanta , ob pol sedmih pa je bil auf za na šiht. ...	Prisotnost alkohola v družini že v otroštvu, vidi očeta, ki je vedno pijan
A2) Imela sem oziroma imam zelo liberalne staše , s katerimi sem veliko predebatirala na temo drog in vsega ostalega, kar te lahko v mladosti zavede. Moji starši so vedeli , da občasno pokadim kak joint in temu niso posvečali nič večje pozornosti, kot če sem prišla domov pijana . Seveda pa bi bil problem, če bi se to zgodilo prevečkrat, potem itak da bi ukrepala.	Sprejemajoč odnos staršev do trave, v mejah, ki se njim zdi še sprejemljiva, pogovori o uživanju trave s starši
B1) Pr nas v kleti na vikendu je itak ful vina , ampak ne – mi smo vseeno nabavili ful alkohola. ... Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba it domov, da bi me vidli takega. Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let .	Sprejemajoč odnos do alkohola v družini, ki se kaže v tem, da ga sami pridelajo in hranijo v večjih količinah
B2) Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši . Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga.	Odklonilen odnos staršev do trave
A3) V naši familiji, ko je bil še dedek živ , so se pr nas pil špricerji . Dedek je doma vedno pil špricerje. Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat. Res ful . Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih	- Sprejemajoč odnos do alkohola v družini, ki se kaže v pitju družinskih članov (mama, dedek) - Hči vidi mamo v otroštvu večkrat pijano, ta sčasoma preneha s pitjem alkohola

prav. Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih . Zdaj moja mama več čist nič ne pije alkohola. Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.	
B3) Doma so pizdli zaradi učenega uspeha, itak so zaznali spremembo , nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak , vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni speminjajo . Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič.	Doma zaznali spremembo v obnašanju in poslabšanju rezultatov v šoli; Pasivnost zaradi uživanja trave

14. OBČUTEK ZA OBVEZNOSTI	
A1) Še nikoli do takrat nisem ostala zunaj vso noč in blo me je na smrt strah, kak bom doma prišla v stanovanje, ne da bi zbudila ta stare.	Kljub zaužitemu alkoholu STRAH pred posledicami (da bom zbudila starše in bodo vedeli, kdaj sem prišla domov)
A2) Vedno sem imela nekje v ozadju glave misel, ki me je spremljala – da preveč ni dobro in da je treba po pameti.	Zavedanje o škodljivosti prekomernega uživanja (pazi, da ne kadi preveč)
B1) Jaz sem bil že pijan, pa sem bruhal, pa skoraj nisem več mogel hodit, ampak sem vse vedu, kaj se dogaja in kaj je treba nardit. Da je treba klet zaklenit ne, pa to. ... Mi je blo pa cel cajt jasno, da moram poskrbet , da preden gremo vsi spat, zaklenemo klet, pa da ne pustimo ključev v vratih pa te pizdarije . Sem vseeno vedu, da sem jaz odgovoren za to, da bo vse vredu . In dedek mi je zaupu, da bo vse okej. ... Jaz sem bil odgovoren za vikend in vse, tak da nismo delali kakih bedarij in sem pazil še na to, kaj drugi delajo . Ker če bi začeli tam nekaj razbijat pa take fore, glih ne bi blo fajn. Ampak meni je blo kul, ker sem ga itak pil in žural, sem pa ves čas vedu, da je treba zaklenit klet, ugasnit luči in za vse ostalo poskrbet Itak veš, da če piješ, boš pijan. Če se ga zadevaš, tut veš, da boš zadet. In valda, da sem vedu, da bom pijan, če bom pil alkohol.	SKRB za vikend hišo (sicer veliko popije, vendar se zaveda, za kaj vse je odgovoren)
B2) Jaz nisem nikdar nič druga probo, kake trde droge al pa ka takega. Pa niti ne mislim. ... En folk govori, da če kadiš travo, boš sigurno probu še ka drugega, pa to sploh ni res. Jaz do zdaj nisem probu še nič, pa res verjamem, da tud ne bom. Ker ne vem zaka bi. Mi ni do tega. Ganda nima smrtno doze, alkohol jo recimo ma. Lahk kar piješ, piješ, piješ, potem pa se začnejo razne pizdarije, ko je človek že čist hin. Pa ciroze, pa trebušne slinavke pa vsa ta sranja. ... Pri travi me je presenetilo predvsem to, da izboljša misel, lahk dobiš več idej. Saj mal je že škodljiva za možgane , sam si nisem mislo, da lahk ma tolk pozitivne učinke trave , kot jih je mela in jih ma še vedno pr meni.	Odklonilen odnos do alkohola, zavrača alkohol zaradi negativnih učinkov, ki jih pušča pri drugih (bolezni, smrt) Sprejemajoč odnos do trave, Večje sprejemanje trave kot alkohola zaradi pozitivnih učinkov, ki jih sam občuti ob uživanju (meni, m da je malo že škodljiva, vendar pa ima pri njem več pozitivnih učinkov)
A3) Itak pa mi je blo vseeno , keri je bil. Občutek mi je bil ful čuden v tej totalni pijanosti. ... Vem, da mi škoduje , to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja Kljub temu, da vem, da je nekaj za mene škodljivo, to probam, ker me zanima, kak bo. Zanima me, kak bo filing.	Zavedanje škodljivosti alkohola, vseeno ga uživa, ne vidi resnosti problema v svojem pitju (poskusim, ker me zanima, kakšen bo občutek) Ni pomembno, s katerim fantom se poljublja
B3) Potem se nam seveda ni dalo iti nazaj k pouku in valda tudi nismo šli . Smo šli kar vsak po svoje. Jaz sem šel domu. ... Zato sem enostavno začel ful	- Izgubi občutek obveznosti do šole (ker se mu ne ljubi iti k pouku, pač ne gre) - STRAH pred posledicami pri drugih (vidi punco, ki

špricat, opravičila pa sem si kar sam pisal. ... Pa skoz sem bil ful len, nič se mi ni dalo delat. Sploh nič. ... Dostikrat se mi je zdelo, da ne bi dal ljudem kadi, ko sem sam prvič kadil. Enkrat je ena sošolka kadila z nami, pa jo je ful zaflešalo. Ful ji je slabo nardilo, ful ji je začelo srce bit, pa se je začela trest. Nismo vedli, da ma že itak od prej probleme s srcem al pritiskom al neki. Fak je bla pizdarija. Komaj je punca pršla k sebi. ... Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok, sem se odločil nehati kaditi travo.	ji je po kajenju trave postalo zelo slabo in ga skrbi) - Odklanjanje trave zaradi negativnih učinkov, ki jih opazi pri sebi (izostajanje od pouka in pisanje opravičil, pasivnost, izguba energije)
---	--

15. ODNOS DO DRUGIH (NEUŽIVALCEV), KI OBSOJAJO UŽIVANJE DROG	
A2) Takrat so me ljudje najbolj razkurili s trditvami, da trava vodi do trdih drog, da tisti, ki začne kaditi travo, se bo čez nekaj mesecev že pikal, bo že na igli. S tem se ne strinjam in se mi zdi oslarija. Še vedno sem namreč mnenja, da so eni ljudje bolj nagnjeni k odvisnosti, kot drugi. To je odvisno od ful različnih dejavnikov in sem proti metanju vsega perila v en in isti koš.	Zagovarja svoje stališče glede trave, da je nastanek odvisnosti pri vsakem posamezniku odvisen od več dejavnikov; Obsoja enačenje uživanja različnih drog in enačenje vseh uživalcev, da so na poti k odvisnosti (ne mara trditev, da trava vodi do trdih drog in da bodo kadilci trave kmalu na igli)
B2) Pa saj veš, droga je tak nek bav bav med ljudmi, vsi samo slabo govorijo o njej. Pa četudi o njej v bistvu nič ne vejo. ... Zdi se mi okej, če tak folk, ko je že sam probo kaditi travo, potem govori o tem. Tud če mu ni kul in pač pove, da mu ni kul. Na kurac mi pa gre, ko folk, ko ni še nikol kadil, še nikol sploh probo, pa potem ful neki moralizirajo, pa se pametne delajo, zaka je trava vse slaba, škodljiva, pa kk ni dobro to in ono in tretje. Tak folk mi pa gre na živce. Pa to ko eni ljudje potem skoz govorijo vse najslabše o travi in folku, ki jo kadi, sami pa pijejo ful alkohol in se ga nalivajo in to. A to je pa okej al ka? ... Če si uživalec trave, si v družbi stigmatiziran, izstopaš. Seveda v tisti družbi, ki tega ne počne. Med uživalci itak da je vse okej. Ti faking stereotipi, ljudje premalo vejo in potem kar vse v isti koš mečejo. Pa sploh ne vejo, zaka naj bi bla trava škodljiva, al pa karkoli. Alkohol je legalen. Če piješ alkohol, je vse kul. Če pa kadiš travo, te pa že kar majo za ne vem ka. Že itak moraš skrivat zaradi zakonov, pol pa še pred ostalim folkom, ker na to tk gledajo. Niso vsi uživalci isti. Lahk so glih tk dobri al pa slabi ljudje, kot vsi ostali. Kot tudi tisti, ki niti ne pijejo alkohola niti ne kadijo trave al pa karkoli pač že. Ti neki predsodki pa te gluposti mi grejo na kurac. ... Ljudje ne ločijo niti med trdimi in mehкими drogami, pa se vsi delajo neki pametne o tem kak so droge to in ono in ne vem ka. Ni isto, če ti uživaš heroin al pa travo. ... [Starši] Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo, da ti lahk to tud pomaga. ... En folk govori, da če kadiš travo, boš sigurno probu še ka drugega, pa to sploh ni res. Jaz do zdaj nisem probo še nič, pa res verjamem, da tud ne bom. Ker ne vem zaka bi. Mi ni do tega.	Ne mara moraliziranja in poučevanja o škodljivosti od ljudi, ki nimajo lastne izkušnje z drogo in ki se tudi niso seznanili z njenimi učinki (moti me, ko ljudje slabo govorijo o drogi, četudi o njej nič ne vejo – ne iz lastnih izkušenj in ne drugače); Ne mara stereotipne predstave ljudi (ponavadi neuživalcev), da so uživalci trave slabši od uživalcev alkohola; Meni, da uživanje trave ne vodi nujno v uživanje trdih drog
A3) Pa ni mi fajn ko folk nekaj kritizira in ma skoz neke pripombe glede česa, recimo glede drog, pa	Ne mara kritik glede uživanja drog od ljudi, ki niso seznanjeni z njihovimi škodljivimi učinki (ljudje skoz

sploh nimajo pojma o drogah in o tem, s čim, kak in zakaj so sploh škodljive.	nekaj kritizirajo, pa sploh nimajo pojma o drogah)
--	--

16. SLABE IZKUŠNJE DRUGIH Z OMAMLJANJEM V MOJI PRISOTNOSTI	
A1) Z Vesno sma obe klečali zraven WC školjke in izmenično bruhali.	Slaba izkušnja z alkoholom; slabost, telesna oslabelost
B1) Boštjan se ga je tak napil, da je bil že ob polnoči fertik. Adijo, je šel kar spat.	Slaba izkušnja zaradi preveč popitega alkohola; splošna telesna oslabelost
A3) Ful mi je pa blo bedn to, ko so neke punce ful bruhale. To mi je blo pa ful grozn. ... Teja je bla kar pod mizo nekaj cajta. Vsi smo jo iskali, ona je bla pa kar nekaj cajta tam.	Odklanjanje alkohola zaradi negativnih učinkov, ki jih opazi pri drugih (bruhanje, klečanje pod mizo)
B3) Dostikrat se mi je zdelo, da ne bi dal ljudem kadi, ko sem sam prvič kadi. Enkrat je ena sošolka kadiła z nami, pa jo je ful zaflešalo. Ful ji je slabo nardilo, ful ji je začelo srce bit, pa se je začela trest. Nismo vedli, da ma že itak od prej probleme s srcem al pritiskom al neki. Fak je bla pizdarija. Komaj je punca pršla k sebi. ... Vendar pa zdaj mislim, da jih okrog 50% teh, ki kadijo travo, vseeno kasneje preklapi na trde droge. Tak folk poznam. Vem za ful ljudi, ki se jim je to zares zgodilo oziroma so se tako odločili.	- Slaba izkušnja punce, ki ima težave z zdravjem srca (slabost, hitrejša bitja srca, tresenje) - Lažji, pogostejši začetek uživanja trdih drog, če si že vključen v ilegalni trg kot potrošnik mehkih drog

17. DENAR	
A3) Jaz sem fulkrat hodla ven totalno brez dnarja. Vedno sem zahaklala kakega tipa, pa mi je plačeval potem pijačo.	Slaba finančna sposobnost (drugi plačevali pijačo)
B3) Jaz takrat nisem sam kupil trave, ampak sem jo dobil v družbi. So jo meli frendi. ... Denar sem vedno dobil doma, žepnino. Nisem imel štipendije. Včasih sem se čemu odpovedu zato, da sem nabavu travo.	Drugi omogočili moje uživanje droge – dobljena v družbi Sicer redno prejemanje žepnine od staršev

18. STARŠI (zaupanje, pravila, medsebojni odnosi...)	
A1) Verjetno zaradi mojega ata, saj sem njegovo pitje z leti vse bolj zasovražila , pa tudi njega kot pijanega človeka. Vedno sem ga sicer imela zelo rada in ko sem bla majhna, sma se dosti cartala in vedla sem ,da ma tudi on mene rad, ampak je bil pijan čisto drug človek. Šel mi je tako na živce , da nisem zdržala v njegovi bližini. Nikoli ni bil agresiven, ne do mene in ne do mame in sestre, vendar pa se je v pijanem stanju tako trapasto obnašal, tako težil z nekimi povsem glupimi zadevami in se delal tako strašno pametnega, da sem se mu začela, če je le blo mogoče, izmikati. Tudi odglumila sem kako stvar, samo da mi ga ni blo treba gledati in poslušati. Na primer, zvečer sem se naredla, kot da spim in tako se mi ni blo treba z njim pogovarjati.	Sovraštvo do očeta, ki je bil vedno pijan; Izmikanje, pretvarjanje da spi, da se ji ni treba pogovarjati z njim
A2) Imela sem oziroma imam zelo liberalne staše , s katerimi sem veliko predebatirala na temo drog in vsega ostalega, kar te lahko v mladosti zavede. Moji starši so vedeli, da občasno pokadim kak joint in temu niso posvečali nič večje pozornosti, kot če sem prišla domov pijana. Seveda pa bi bil problem, če bi se to zgodilo prevečkrat, potem itak da bi ukrepala.	Liberalen pogled staršev na hčerkino uživanje trave brez večjega posvečanja pozornosti temu početju; Pogovori o drogah med starši in hčerko

B1) Vedu sem, da me starši tisti večer ne bodo vidli in da mi ne bo treba iti domov , da bi me vidli takega . Mene so doma prvič vidli tak pijanega pred tremi leti. Takrat sem bil star 20 let.	Skrivanje pitja alkohola pred starši (ne bo mi treba iti domov, zato lahko pijem)
B2) Moje uživanje drog je vplivalo predvsem na to, da mam probleme s starši . Ne razumejo tega, da to ni to, kar oni mislijo. Ne razumejo , da ti lahk to tud pomaga.	Problemi s starši zaradi uživanja drog; Odklonilen odnos staršev do uživanja drog, ne razumejo, da imajo tudi pozitivne učinke (ne razumejo, da ti lahko to tudi pomaga)
A3) Meni ta stari niso nikoli dal ure , do kdaj moram bit nazaj doma. Sem delala po svojem očitku. Zaupali so mi in jaz nisem nikoli pretiravala. Ponavadi sem ostala zunaj do kakih enih, dveh ali kaj takega. ...Tudi moja mama je znala včasih ful pregloboko v kozarec pogledat . Res ful . Na žalost, ampak je res. Včasih je pač ravnala tak, da ni blo glih prav . Kaj dela alkohol, sem vidla doma pri svojih. Zdaj moja mama več čist nč ne pije alkohola . Razen mame nisem vidla nobenga od familije nikol nažganga.	- Zaupanje staršev, sama si določa pravila glede ostajanja zunaj - v času otroštva mama pogosto pila alkohol, hči videla negativne posledice uživanja
B3) Doma so pizdli zaradi učnega uspeha, itak so zaznali spremembo , nisem več bil tak ko prej. Niso sicer vedli, zakaj sem tak, vendar pa jim je blo jasno, da se stvari pri meni spreminjajo. ...	Pogostejši spori s starši, ko so ti zaznali spremembo v sinovem obnašanju, Pasivnost

19. PRILOŽNOSTI, OB KATERIH DANES UŽIVA KATERO OD DROG	
B1) Jaz vedno pijem samo v družbi , ob kakih družabnih dogodkih . Ne odprem si glih doma sam pira al pa se ga vlijem kar sam. Vedno pijem z družbo . Če se zmenimo, da gremo na pir, pač gremo na pir. Če rečemo, da gremo na kavo, gremo pa pač na kavo. Nikoli se nisem napil sam , pa tudi nikoli v družbi, če so vsi ostali pili brezalkoholno pijačo . To mi je potem brezveze . Fajn mi je, da še nekdo zraven mene pije in da nazdravimo pa tak. ... Ko mi je, ga pač pijem.	Uživanje alkohola v družbi, ob družabnih dogodkih, in ko pijejo tudi ostali
A3) To se mi ne zdi noben big deal , dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.	Občasnemu pitju alkohola ne posveča posebne pozornosti, nima težav zaradi pitja
B3) Jaz trave ne kadim več , no mogoče nardim dim, dva v kaki družbi dvakrat na leto, ob kaki posebni priložnosti . Ampak to je bolj tko no, brez veze.	Ob posebnih priložnostih še kadi v majhnih količinah

20. UVID (STRAH PRED TEM, DA ZABREDE PREGLOBOKO)	
A1) Še vedno sem namreč proti uživanju alkohola, tablet, kajenju trave in jemanju kakršnihkoli drog, vendar pa se ga sama včasih napijem ko krava. Sploh ne vem, zakaj pijem in zakaj mi je tak fino na vsakem žuru samo, če sem pijana. Letos sem se že nekajkrat tako napila, da se naslednji dan nisem skoraj ničesar spomnila .	Zavedanje o prekomernem pitju alkohola, spraševanje o pomenu svojega pitja (sploh ne vem, zakaj pijem...)
A2) No, kljub začetnemu razočaranju sem naslednja	Spoznanje, da že prepogosto kadi travo, zato se

leta pokadila še veliko ganče. Veliko vsaj v mojem merilu. ... Jaz sem svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj, ko sem zaključila gimnazijo. Pred tem sem že precej pogosto kadila . Morda že več kot enkrat na teden in zdelo se mi je preveč .	odloči, da preneha (svoj zadnji joint pokadila devet let nazaj)
B2) Jaz zdej na primer že par tednov nisem kadil. Če ti ful redno kadiš, se ti zdi, da si skoz zadet. Pol če se mi zdi, da sm tak, pol mal neham .	Sam si določa meje, ko je potrebno prenehati kaditi travo
B3) Pr meni je blo en čas že tko, da me je zjutri zanimalo samo to, kdaj bom pokadu prvi joint. Tisto je blo pa že tu mač . Ko sem sam pr sebi videl, da mi stvari že malo uhajajo iz rok , sem se odločil nehati kaditi travo. ... Pa tudi sam pri sebi sem vidu, da tko ne gre več naprej . Predvsem neuspeh v šoli, bil sem čist pasiven . Nič več ni blo od mene . Nič nisem več naredu . Ne doma in ne v šoli in tudi ne kje drugje.	Strah, da preveč zabrede v uživanje drog; Pasivnost na vseh področjih Stvari začele uhajati iz rok (zjutraj me je zanimalo samo to, kdaj bom pokadil prvi joint) – odloči se, da neha kaditi

21. OBŽALOVANJE (BI KAJ SPREMENIL/A, ČE BI LAHKO?)	
A2) Moram pa povedati, da ne glede na količino pokajene trave, ničesar ne obžalujem in se mi ne zdi potrebno, da bi kaj spremenila, če bi imela to možnost, oziroma če se pač samo ozrem nazaj. Bila je mladost, imela sem se super in trava mi ni pustila nobenih posledic , zato nimam razloga, da bi karkoli obžalovala. Tudi takrat trava ni imela pomembnega vpliva na moje življenje. Bila je pač sredstvo, s katerim sem se lažje sprostila na žurih. Vedno sem imela nekje v ozadju glave misel, ki me je spremljala – da preveč ni dobro in da je treba po pameti.	Svojega uživanja trave ne obžaluje, to vidi kot izkušnjo iz mladosti, ki ji ni pustila nobenih posledic
B1) Ničesar ne obžalujem . Smo mladi, ga žuramo, pijemo, plešemo in to je to. Saj jaz zaradi alkohola nimam nobenih težav al kaj takega. Ko mi je, ga pač pijem. Takrat se mam ponavadi bolj fajn, kot pa če bi bil recimo na žuru čist trezen. Treba pa si je postaviti svoje meje. V nobeni stvari ni dobro pretiravat.	Pitje alkohola vidi kot del mladosti, zabavanja in ničesar ne obžaluje
A3) Če zdaj pogledam nazaj, ne bi nič spremenila in ničesar ne obžalujem . V vsakem primeru bi ravnala isto . Tudi če bi takrat ful več vedla o alkoholu, o posledicah, ki jih lahk povzroči, pa vse te pizdarije, bi blo pr men vse isto. Za nič mi ni žal . Vem, da mi škoduje, to sem vedla že takrat in se ga še zdaj večkrat napijem s prijatli. To se mi ne zdi noben big deal, dokler nimam težav zaradi pitja. Občasno pitje alkohola se mi zdi čist okej.	Sprejema občasno pitje alkohola, Ničesar ne obžaluje in si ne želi spremeniti; V vsakem primeru bi ravnala isto Nadaljuje s pitjem alkohola

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Ksenija Ozmec, prvič vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2003/ 2004 kot redna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom *Uživanje drog med mladostniki pri nas* napisala samostojno, s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice dr. Vere Grebenc.

Datum: oktober 2009

Podpis: